

NUORTEN KIRJOJA N:o 4

JULES SANDEAU

LOKKILUOTO

FRANSKANKIELESTÄ SUOMENSI

SAMULI S.

HELSINGISSÄ
KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

KUOPIO

OSAKEYHTIÖ KUOPION UUSI KIRJAPAINO 1903

Esipuhe

Veljeni pojalle Paulille

Pouliguen on muuan kylä Bretagnen maakunnassa Valtameren rannalla, Batz nimisen kauppalan ja Loire virran suun välillä. Siinä on vähäinen kala- ja kauppasatama. Toisaalta sitä suojelevat hietasärkät ja toisaalta rajoittaa säännöllinen katu, jonka talot ulottuvat hamaan meren rantaan asti. Ympäristö on autiota alankoa; siinä ei sun surullinen silmäsi näe edes nummia, ei metsätöyryjä, ei kanervakankaita, sanalla sanoen ei näe tuota runollisuutta, joka on niin omituista Armorikan ran-

nikoilla. Tie kulkee sinne suolalampien sivuitse, jotka sitä ympäröivät joka haaralta. Omaa luonnettansa vailla nämä lammet eivät silti ole, varsinkaan silloin kuin ne auringon paisteessa kimaltelevat härmäisinä tai kiteisinä huntuina. Kylä on hymyilevän siisti. Aasukkaat ovat joko kalastajia tahi suolansaannissa työskenteleviä; merestä he saavat elatuksensa jok'ainoa. Talot ovat hyvin rakennettuja, ja niiden sisässä vallitsee siveys, mukavuus ja uutteruus. Rannalla, tasaisella ja kovalla, lentää liihoittelee alinomaa kalalokkeja ja muita vesilintuja, jotka näyttävät rakastavan näitä seutuja. Muutaman askeleen päässä siitä pieni hongisto sekoittaa raikasta pihkahajuansa Valtameren jo niinkin terveellisiin tuulahduksiin. Vaikka ympäristö on hedelmätöntä, saattaa siinä kumminkin tehdä varsin miellyttäviä huvimatkoja. Koko se osa rantaa, joka ulottuu aina Croisicin kylään saakka ja koskettaa Batzin kauppalaa, ei tosin ole niin suurenmoista kuin Normandian kallioiset rannat, mutta suopi kumminkin silmän katsella mitä vaihtelevimpia näkyjä ja kuvan-omaisimpia kohtia. Tiheässä kohoilee siinä luotoja, mutta nuo tuhannet mutkat ja luonnolliset portaat, joita luode ja vuoksi ovat kaivaneet granitin kylkeen, sallivat milloin hyvänsä olla yhteydessä meren kanssa ja niin sanoakseni tunkeutua sen sisimpään olemukseen. Semmoise-

naan on meri mulle rakas, ei niin paljoa näkynä kuin ystävänä. Rakasta minun on haastella sen kanssa, silmilläni seurata askel askeleelta sen kulkua särkältä toiselle ja katsella, kuinka se paetessaan luo niitä näkyviin tahi, seljälläni näitten yksinäisten lahdelmain rannalla, nähden sen jälleen valtoihinsa anastavan rantojaan ja heittelevän hyväileviä aaltojansa mun jalkaini juureen. Sen vihanpuuskatkin ovat minulle rakkaita. Tällä meren rannalla olen asunut muutamia viikkoja, ja suloista minun on muistella niitä päiviä. Siitä on jo pitkä aika. Poikani oli silloin vielä lapsi: näenpä vieläkin hänen juoksentelevan kallioita myöten ja leikkivän aaltojen kera, ikäänkuin hän jo nyt alkaisi opetella tuota kovaa ja kaunista ammattia, jonka hän sittemmin oli valitseva. Tekisipä mieleni palata Pouliguenin kylään. Siellä on elo yksinkertaista ja huokeata. Se mua kaikista enimmin miellyttää, että ylhäinen maailma sitä seutua ylenkatsoo, karttaa tahi ei tunnekaan sitä. Tämä pieni valkama, muutoin niin tyyni, oli minun sinne tullessani juuri päässyt hirveästä onnettomuudesta eikä ollut vielä oikein tointunut kärsimistänsä kovista iskuista. Ja tässä nyt, armas Paul, kertomus siitä, mitä siellä oli tapahtunut, sillä sinulle tämä kertomus on omistettu. Olit päättänyt, ettes alkaisi oppia lukemaan, ennenkuin vanha setäsi olisi

sinulle jotakin kirjoittanut. Tunnustapa vaan: luulit siten saavasi olla laiskana hyvinkin kauan, kun tunsit muka minun laiskuuteni. Mitäs sanot nyt, poikaseni! Soisinpa tämän kertomuksen miellyttävän sua ja herättävän sinussa pian-kin lukuhalua. Tehkөөn se sinut kykeneväksi lukemaan sujuvasti niitä kauniita kertomuksia, joita ovat kirjoittaneet ystäväni Stahl, Jules Vernes ja Macé; silloin ei sinun tarvitse valittaa nähneesi turhaa vaivaa, eikä ole minulta-kaan aika hukkaan mennyt.

I

Pikku sairas

Kauniina iltapäivänä kerran, vuonna 1854, huhtikuun keskivaiheilla, pysähtyivät sataman päähän vaunut, jotka kuljettavat matkustajia Guéranden ja Pouliguenin välillä. Ensimmäisenä nousi niistä maahan nuori rouva, sitten pieni poika, jonka hän otti syliinsä, sitten mukana tullut naispalvelija. Pieni poika, kalpea, heikko ja hieveröinen, oli näköjään vasta viiden vuoden vanha, vaikka hän oikeastaan jo kävi seitsemättä. Nuori rouva kantoi murhepukua; surullinen katsanto hänen lempeillä

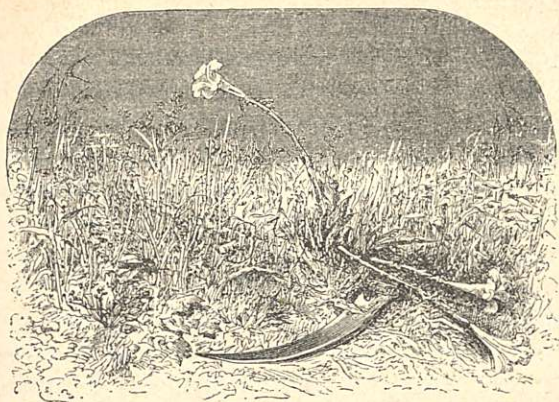
kasvoillaan kertoili huolesta vielä selvemmin kuin vaatteuksen väri. Hänen matkakapineensa, jotka kuski nosti kadulle, osoittivat kyllä, ett'ei hän ollut tullut Pouligueniin ainoastaan moniaan tunnin ajaksi. Hetipä rouva rupesikin tiedustelemaan itselleen kylässä soveliasta asuntoa useammaksi kuukaudeksi. Eikä hän näkynyt olevan liiallinen vaatimuksilleen: kahteen huoneeseen hän sanoi olevansa tyytyväinen, kunhan vaan se, jossa hän tulee poikansa kanssa asumaan, on tilava, raitis-ilmainen, päivän puolella ja antaa merelle päin. Helposti hän löysikin semmoisen asunnon erään siveän, perheekkään kalastajan talossa ja muutti viipymättä sinne.

Ullakkokamari, johon hän nyt otti asuntonsa, täytti tosin kaikki hänen vaatimuksensa, mutta hyvin yksinkertainen se sittenkin oli, niinkuin helposti arvaa. Hän laittoi sen pian oman mielensä mukaan. Naisilla on ylipäänsä luontoperäinen taipumus järjestelemiseen; he osaavat, kuin lintu, tehdä soman pesän, kun vaan saavat vähäsen jouthia, sammalia ja untuvia. Hän oli asettanut valkoiset verhot sen vuoteen ympärille, jossa hänen poikansa makasi, ripustanut uutimet joka akkunaan, levittänyt lattialle kaislamaton, kattanut järeätekoisen pöydän villavaipalla ja asetti nyt siihen kirjansa, rasiensa, neulouskotelonsa ja kaikki toalettikapineensa. Ei aikaakaan, niin jo oli äkkipikaa

tekaistulla hyllyllä koristeina näkinkenkiä ja merileviä, pyöreitä, musta- tai punasuonisia kiviä, joita hän oli poiminut hiekasta, ja keväimen ensimmäisiä kukkasia, joita hän oli koonnut rannalta tai kallioiden koloista. Hänen elämänsä laatu oli säännöllistä, määränperäistä. Hän vietti päivät pitkät ulko-ilmassa pikku Mark'insa kanssa, jota hän aina kuljetti kanssaan, totuttaen häntä vähitellen helteesen, kovaan tuuleen, aaltojen loiskinaan ja haaleisin roikkasateisin. Kovin jo piti ulkona olla paha ilma silloin kuin hän joskus pysyi huoneessaan. Useimmiten, pakoveden aikana, hän istahti jollekin mereen pistävälle niemekkeelle, ja sillä välin kuin tuo pieni, armas olento, niin heikko, niin hento, niin kivulloinen, juoksenteli kallioilla, kirjasi hän tahi neuloi, hetkeksikään päästämättä silmäänsä lapsestaan ja alinomaä ylyttellen häntä. Kun poika oli väsynyt, kun hän ikäänkuin rukoili päästä lepoon, silloin äiti nousi, kääräisi hänen ympärilleen saalin tai vaipan, laski hänet auringon lämmittämälle hiekalle ja, suoden hänelle rintansa tyynyksi, tuuditti hänet uneen. Monasti nähtiin hänen palajavan kylään, tämä armas taakka sylissä. Yön tullessa hän itse laittoi lapselle vuoteen ja viipyi hänen vieressään, kunnes uni oli sulkenut pojan silmät kiinni. Sitten vasta hän piti huolta itseltään. Hän istahti pöydän ääreen kirjoittamaan,

ja tuntikausin juosta rapsutteli kynä väsymättä paperilla. Siinä hän hiljaisuudessa lausui ilmi pelkonsa, toiveensa ja kaikki hellät tunteensa, jotka hänen sielunsa täyttivät. Sillä tavoin rouva Henry vietti päivänsä Pouliguenissa. Hänen kohtalostaan kylän asukkaat eivät tienneet muuta kuin mitä näkivät, eivätkä he enempää halunneet tietääkään: työtä tekevä maakansa ei ole uteliasta. Sitä paitsi sanon jo alusta, ett'ei tämän nuoren vaimon elämässä ollut mitään salaisuutta: niin siveällä elämällä ei ollut mitään salassa pidettävää.

II

Iloja ja suruja

Ne, jotka tunsivat herra ja rouva Henryn heidän avioliittonsa ensimmäisinä vuosina, saattoivat sanoa läheltä nähneensä onnellista avioliittoa. Nämä kaksi nuorta, somia ja solakoita kumpikin, eivät tuoneet muita myötäjäisiä kuin nuoruutensa ja rakkautensa, siveän nuoruuden ja palavan, molemmanpuolisen rakkauden. Kestettyään iloisella mielellä pahat päivät, nuo pahat päivät, joita ihminen joskus vielä saattaa kaivata, ymmärtäessään hyvän päivän arvon, näkivät he mukavuutta ja varallisuutta vähitellen tulevan heidän taloonsa,

jota jo entuudestaan oli koristamassa keskinäinen lempi. Samoin kuin nämä rakastettavat ihmiset ennen olivat osanneet olla onnen antimia vailla, osoittivat he nyt näitä onnen antimia ansaitsevansakin. Palveltuansa jonkun aikaa eräässä Parisin etevimpiä kauppahuoneita, avasi nuori aviomies oman liikkeensä. Hän oli ututtera, toimellinen, älykäs. Nuori, sievä rouva puolestansa ilomielin kantoi toisen puolen heidän elantonsa huolia. Ja ainoastaan tällä tavalla voi avioliitto olla onnellinen; avioliitto on yhteys, ja huonoksi harkitaan siinä naisen voima ja arvo, jos hän tehdään pelkän ylellisyyden esineeksi talossa. Vaikka herra Henry ja hänen vaimonsa juurta jaksain olivat ryhtyneet elämän todelliseen puoleen, niin pysyivät heidän hellät tunteensa kumminkin molemmin puolin entisessä voimassa, nuo hellät tunteet, heidän ilonsa köyhyyden päivinä. Rikkautta he eivät pitäneet elämän korkeimpana määränä. Todelliset elämän huolet eivät olleet saattaneet heitä halpamielisiksi. He rakastivat toisiansa kuin ennenkin; toimiäly ei ollut voinut kääntää pois heidän haluansa henkisistä nautinnoista. Kaikki heille hymyili. Heillä oli herttaisia lapsia, kolme pientä poikaa, kauniita kuin aamu ja vanhempainsa silmäteriä. Ja voi! Juuri nämä valkotukkaiset päät, ne ne onnettomuutta toivat.

Vanhin lapsi, joka siihen saakka oli kasvanut kuin tuore vesa, alkoi kuuden vuoden iässä kalveta, laihtua; hän riutui kuukauden ja toisen ja kuoli. En rupea puhumaan isän ja äidin murheesta; miksipä puhuisinkaan ja mitäpä osaisin sanoakaan? Jos onni tosiaankin vaatii maksua lahjoistansa tässä maailmassa, niin kyllä he varmaan olivat velkansa jo suorittaneet, ja syytä olisi ollut luulla, ett'ei kadektivalla kohtalolla enää ole mitään velkomista heiltä. Mutta kahden vuoden kuluttua himmeni toisenkin pojan elonkynttilä, niinkuin vanhemmankin veljen. Kuuden vuoden iässä rupesi hänkin kuihtumaan, ja vielä kerran näyttivät tiede ja hellä hoito voimattomuutensa: hymyillen hän kuoli, kädet isän kaulassa. Kolmesta lemmikistä oli enää jäljellä pikku Mark. Koetakaan nyt kuvailla poloisten vanhempain pelkoa, kuinka se kasvamistaan kasvoi sitä myöten kuin se kovan onnen ikävuosi läheni, joka oli niittänyt pois nuo kaksi edellistä. Mitä sanotte heidän hämmästyksestensä, kun he huomasivat näivetystaudin ensimmäiset oireet! Mark rupesi lakastumaan, kuni kukka veden puutteessa. Tauti edistyi pikaisesti. He olivat jo kysyneet neuvoa kaikilta kuuluisilta lääkäreiltä eivätkä enää tienneet, minne kääntyä. Asuipa heidän naapurissansa muuan lääkäri, syrjäinen ja kuuluisan tiedemiehen mainetta

vailla, mutta joka oli omassa kaupungin-osassaan saanut hyvän nimen taidollansa ja rehellisyydellensä. Häntä he nyt muistivat sydämensä ahdistuksessa. Tohtori tuli: hän oli lempeän, vähän murheellisen näköinen; ulkomuoto oli pelkkää hyvántahtoisuutta, mutta sitä tuskin olisi huomannutkaan, elleivät hänen kuniit silmänsä ja syvälle tunkeva katseensa olisi osoittaneet sitä. Hän kuunteli vanhempain kertomuksen, jota tuon tuostakin keskeyttivät itkut ja nyyhkinät, tutki sitten lapsen ja vaipui hetkeksi äänettömään mietiskelyyn.

— Hyvä rouva, — virkkoi hän viimein, — koko maailmassa ei ole kuin yksi ainoa lääkäri, yksi ainoa, huomatkas, joka voi pelastaa poikanne.

— Kuka hän on? Mikä hänen nimensä? — huudahti äiti innokkaasti.

— Minä en ole se, — jatkoi tohtori. — Se, jota tarkoitan, on meidän kaikkein opettaja. Onnellinen se, joka joskus saa omistaneeksi jonkun hänen salaisuuksiansa! Hänen puoleensa juuri pitäisi sairasten aina ensiksi kääntyäkin; ja useimmat nukkuvat kalman uneen, kun eivät ole häneltä neuvoa kysyneet.

— No niin, tohtori, hänen nimensä, hänen asuntonsa? Me kutsutamme hänet.

— Turhaa olisi vaivanne. Hän ei lähde paikaltaan, eikä ylhäisinkään saa häntä luok-

seen tulemaan. Kruunupäistenkin pitää mennä hänen luokseen; mutta kaikkia, niin ylhäisiä kuin alhaisiakin, jotka vaan heittäyvät hänen syliinsä, hän kohtelee yhtä suurella hyvyydellä.

— Ah, — huudahti rouva Henry, — minä riennän hänen luokseen, vaikka hän olisi toisessa päässä maailmata!

— Menkää vaan, rouva, — sanoi tohtori painavasti. — Älkää odotelko huomista päivää, menkää tänään, menkää jo tunnin kuluttua. Lääkäri, josta puhuin, on luonto; uskokaa sen huostaan poikanne. Minä en vastaa hänen parantumisestansa, mutta minä vakuutan, että jos hän jää tänne, niin vuoden päästä viimeistäkin hän siirtyy veljiensä luokse. Temmaiskaa lapsenne pian pois oloista, jotka hänet surmaavat. Viekää hänet kauas Parisista, meren rannalle, johonkin kaukaiseen kylään Bretagnen tai Normandian rannoilla. Antakaa hänelle tilaa, raitista ilmaa, päivän paistetta, avara näköala. Totuttakaa hänen jalkansa juoksentelemaan rannan hiekassa; imeytyköön valtameren suola koko hänen ruumiisensa. Ja kun hän rupeaa voimistumaan, antakaa hänen juosta ja hyppiä kuni varsa nurmimailla. Lapsista, Jumalan kiitos, ei ole puutetta meidän rannikoilla; telmi-
köön ja keikkukoon siellä muitten mukana; vieriskelkoon muitten kera meren rannalla. Älkää suojelko häntä tuulelta älkääkäsateelta. Syö-

köön ja maatkoon hän ehdoltansa. Ei rohtoja eikä rasvoja minkäänäköisiä. Luonto on viisaampi koko tiedekuntaa. Luonto se yksinään ihmeitä tekee.

Lääkäri läksi pois.

Rouva Henry oli kuullut puhuttavan Pouli-guenista; muuan hänen nais-ystävistään oli viettänyt siellä viime kesän. Samana iltana hän läksi rautatiellä Nantesin kaupunkiin. Seuraavana päivänä hän tuli höyrylaivalla Saint-Nazaireen. Guérandessa hän ei viipynyt sen enempää kuin että ennätti siirtyä postivaunuihin, ja tunnin perästä hän saapui siihen pieneen sataan, jossa elämä ja kuolema oli taisteleva hänen lapsensa hengestä.

III

Elämä voitolla

Elämä pääsi voitolle. Niinkuin kukka, joka on ollut kuihtumaisillansa siimeksessä karussa maassa, ja joka, istutettuna hedelmälliseen maaperään, elpyy ja lupaa kukkasia ensi kevääksi, samoin toipui muutamain viikkojen kuluttua Markikin. Jo oli elvyttävä mehu alkanut salaperäisen työnsä; luulipa oikein näkevänsä, kuinka se virtaili hienon ihokudelman alla, johon jälleen palasi entistä raikkautta, verevyyttä ja kuultavuutta. Huulilla ei enää ollut sinervää kalpeutta, joka ikäänkuin kutsuu kalman suuteloä. Silmissä elähteli jo pikaisia valon säih-

keitä; poskille nousi hento puna, kuten jäätiköiden lumille auringon noustessa. Rouva Henry elpyi hänkin. — »Kukapa olisi voinut minulle virkkaa,» — kirjoitti hän miehelleen, — »että vielä voisin sanoa olevani onnellinen äiti? Näyttää siltä kuin olisi taivas, antaessaan mulle takaisin tämän lapsen, antanut entisetkin. Hänessä he heräjävät henkiin hekin, ja aina kun syleilen häntä, luulen likistäväni sydäntäni vastaan kaikkia kolmea.» — Isä oli päässyt askareiltaan Parisissa sen verran vapaaksi, että kerran tuli Pouligueniin, lapsen toipumisen alussa. Hän ei viipynyt siellä kuin moniaan päivän, mutta olihan hän ennättänyt syliinsä sulkea uudesti elpyneen poikansa ja tutustua näinä muutamina päivinä siihen paikkaan, jossa hänen armaansa asuivat. Paljon lievitystä saa ihminen kaipauksen katkeruudessa, tuntiessaan sen paikan maailmassa, jossa hänen rakkaansa oleskelevat: hän seuraa heitä joka askeleella, hän näkee heidän elonsa, hän elää heidän kanssaan. Muutaman kuukauden kuluttua oli pikku Mark täydellisesti parantunut: luonto oli työnsä täyttänyt.

Elokuun alussa kirjoitti rouva Henry miehellensä:

»Hän ei enää ole lapsi, hän on pikku riiviö. Koko satamassa ei kuule, ei näe muuta kuin häntä. Hän on koko kylän ilo, melu ja

vilkkaus, hän, jota moniahta kuukausi sitten kaikki säälitteivät. Ei hän enää käy, ei hän enää juokse, hän lentää. Ei hän enää syö, hän hurmii. Elämän kuohuileminen tuntuu hamaan hänen tukkaansa asti, joka aina on kuin tuulessa. Lähetä viipymättä tänne housuja, mekkoja ja kenkiä. Tätä nykyä hän on repaleissa; koko ranta Pouliguenista Batziin asti on liputettu hänen housunperillään. Uskotko? Meri yksinänsä kykenee häntä hillitsemään ja rauhoittamaan. Meri tosiaankin ikäänkuin lumoo häntä. Meren paetessa *) hän on alakuloinen; sen palatessa hän taputtelee käsiään ja nimittelee sitä hellimmillä nimillä. Hän rakastaa sitä, ikäänkuin ymmärtäisi, että meri on hänet kuolemasta pelastanut. Tämä kaikki on valtan hyvä; mutta tiedätkö, mistä hän uneksii? Mannermaata ei hänelle enää riitä. Mennä merelle, — siinä hänen halunsa. Tulipa poika tän'aamuna riemusta loistavin kasvoin ilmoittamaan minulle, että ukko Lambinet, isäntä, oli luvannut ottaa hänet veneesensä ja viedä hänet mukaansa kalalle. Mutta siinä kohden olin minä armoton. Rakastan minäkin valtamerta, mutta, vaikka moitittaisiinkin minua

*) Valtamerien rannoilla nousu- ja pakovesi ilmaantuu hyvin suuressa määrässä.

kiittämättömyydestä, minä rakkaudessanikin pelkään sitä. Sen vuoksi teroitinkin pikku herran mieleen, että hänen on tyytyminen mantereeseen, ja että jos hän kerrankin uskaltaisi panna jalkansa veneeseen, vaikkapa vene olisi rannassa kiinnikin, niin hän ei saisi enää päivääkään olla Pouliguenissa. Siinä, ystäväni, päivän sanomat. Parailaan, tätä kirjoittaissani, hän maaka. Voi ettes ole näkemässä, kuinka soma hän on! Tuo raju veitikka on kaunis kuin enkeli. Hänen suunsa on kuin haljennut granattiomena; hänen päivettyneet poskensa hehkuvat kuin kypsät persikat, samettiverhoiset. Kaste-pisaroina helmeilee hiki hänen ohimoillaan, ja hengitys on niin vienoa, että kernaasti pitäisit sitä kukan hengityksenä. Mikä levollisuus, mikä tyyneys, mikä rauha!... Ja aatteles! kaikesta tästä nousee, heräjämisen jälkeen, vihuri ja myrskytuuli!»

IV

Vanhempain kesken

Haastelkoon meille rouva Henryn kynä.

Tässä muutamia otteita kirjeistä, joissa kuvautuu tämän rakastettavan vaimon onnellinen luonne, ja jotka meille kertovat hänen poikansa toimista ja vehkeistä.

Elok. 26 p.

»Luulen tosiaankin, että Mark on rakastunut mereen! Oli ilma millainen hyvänsä,

aina hän kuljeskelee rannalla, lemmittynsä meren luona. Mannermaasta hän ei enää huoli yhtään; hänelle ei sitä enää ole olemassakaan. Merellä on yksinomainen oikeus kiinnittää puoleensa hänen huomiotaan ja viehättää häntä. Meressä hänen ainoa ajatustensa ala, sitä yksin hän ihmettelee ja ihailee. Vaikk'ei hän ole jalkaansakaan pannut alukseen, niin tuntee hän tarkoin kaikki merisanat kuin hyväkin kapteeni. Hän laskee ennakolta vuoksen ja luoteen ajat. Hän aavistaa, hän ennustaa myrskyjä ja raju-ilmoja. Näyttää kuin merellä ja hänellä, tällä pienellä olennolla ja tuolla äärettömällä jättiläisellä, olisi joku liitto, olisi myötätuntoisuutta, salaista tuttavuutta. Vilkkaana ja vaihtelevana kuni merikin, on hän kaikkien sen vaikutusten alainen; samat vaihteet hänessä kuin meressäkin. Vuoroin hän on kylmäkiskoinen, vuoroin raju, aina sen mukaan kuin meri on tyyni tai pauhaa. Raju-ilmalla hän on haltioissaan; aaltojen asettuessa hänkin tyyntyy. Hän ei tosin puhu purjehtimisesta, mutta voi mimmoisen katseen hän kiinnittää minuun joka kerta kuin Lambinet laittelee pyydyksiään ja valmistelee lähtemään ulapalle! Nuo katset sinisilmistä, niin kauniit, niin pyytäväiset, ne voisivat liikuttaa rannan kivetkin. Joskus tunnen sydämeni sulavan. Otan hänet silloin syliini, heittäökseni hänet vanhan kalastajan huos-

taan; mutta hetipä mä taas äkkiä säikähdän ja, muuttaen mieleni, pidätän hänet ja likistän häntä rintaani vastaan, ikäänkuin meri tahtoisi ryöstää hänet minulta . . .

»Mistä tulee tuo yhä enenevä pelko, jonka tämä valtameri minussa vaikuttaa? Mistä tulee se, ett'en voi sitä kauan katsella, tuntematta salaista ahdistusta? Sen hellyys herättää minussa epäluuloa, sen kiivaus mua hirvittää. Vaikka kuinkakin sanoisin itselleni, että mer-tahan mun tulee kiittää viimeisestä aarteesta, mikä minulla on; — en sittenkään enää rakasta sitä, en voi enää rakastaa sitä. Kiittämättömyyttäkö tämä on? kateuttako? taikauskoako? aavistustako? Eiköhän se ole vain sitä, ett'en ole luotu elämään luonnon mahtavain ilmiöiden lähellä? Silloin tällöin niitä mielelläni ihailen; ajan pitkään ne mua uuvuttavat. Alituisina näkyinä ne eivät sovi luonnolleni. Vuoret mursertavat minua, metsät tukehduttavat minua, valtameri häiritsee mieltäni, melkein pyörryttää mua. Niin, ystäväni, minkäs sille tekee, mutta emäntäsi on yhä vaan hyvänsävyinen porvari-eukko! Ota sekin vielä lukuun, että olen parisi-lainen kantapäätä kiireesen asti. Ma rakastan katujamme, rantakatujaamme, bulevardejaamme, eikä maalla mielestäni ole missään niin mieluisata olla kuin Parisin ympäristöillä. Siellä ma eläisin, lähellä metsiä, lähellä Seinen virtaa.

Muistatko vielä tuota kaunista taloa, jota olimme yhdessä katsomassa, kävellessämme kerran Sèveren ja Bellevuen ylänteillä! Silloin oli sunnuntai huhtikuussa; silloin olimme köyhät ja hyvin onnelliset sittenkin! Talo oli vuokrattavana, pisteaidan veräjä oli auki, ja paikka kun oli miellyttävä, astuimme siitä sisään. Kuinka siellä oli kaikki kaunista, yksinkertaista, sievää ja meidän makumme mukaista! Puutarha mäen rinteellä, nurmikoineen ja kukkivine omenapui-
neen, paimenmaja tuolla alhaalla, talo mäentöyrällä ja sen ympärillä ruusupensaat, metsä-viina-
köynnökset, syrenistöt ja saksanpihlajat, kirkas-
vesinen lammikko, jossa tiaiset janoaan samuttivat, vihdoin lavea näköala suunnattomille
nurmikentille, pyöröteatterina kohoileva Saint-
Cloud, sen takana Mont-Valérien ja maiseman
perällä Seinen virta järvenä levitteleiden, —
kaiken tuon näen vielä kirkaassa valossa; kaikki sen koommin vuodattamani kyyneleet
eivät ole voineet himmentää näiden hymyile-
vään kuvien tuoreutta ja kirkkautta. Parin
tunnin aikana oli kaikki tämä meidän. Luu-
limme olevamme tämän kauniin maahovin omis-
tajia, pidimme sitä omanamme, ja onnemme oli
löytänyt pesän itselleen. Lapsia ei meillä sil-
loin vielä ollut, mutta silloin jo näin, kuinka
pienet valkopäät vilkkuvat lehtokujilla ja vie-

riskelevät nurmikoilla. Oi ihanata päivää ja armaita unelmiamme silloin!»

Syyskuun 1 p.

»Naura minun pelvolleni, mutta älä naura poikasi kiihkolle. Se on arveluttavampaa kuin luulinkaan. Saat itse päättää.

»Vähän aikaa sitten päätin lähteä pienelle huviretkelle lähiseuduille. Mark oli mielissään, ajattellessansa vaunuissa ajamista, ja minä puolestani olin hyvilläni, päästä edes pariksi päiväksi näkemästä mahtavaa herra Valtamerta. Toissa aamuna, aamuna sellaisena, joka jo tietää syksyn lempeyttä, me läksimme matkalle sattumoisin tilatuissa puolikatteisissa vaunuissa, edessä kaksi hevosta, joitten olisi sopinut väitellä, kumpiko heistä saisi kunnian kelvata Cervanteen sankarin ratsuksi *). Minulle oli ihmeenä kerrottu eräästä rippusillasta Vilainen

*) Espanjalainen kirjailija Don Miguel Cervantes on kirjoittanut maailmanmainion ivakertomuksen „Don Quixote“ nimisestä ritarista, joka mielessään aina haa-veilee suuria sankaritöitä, mutta aatteitaan toteuttaessaan onnistuu kovin nurinkurisesti. Itse hän on pitkä ja laiha ja ratsastaa hevosella, nimeltä Rosinante, joka on yhtä huononpäiväinen ja laiha kuin herransakin.

yli Roche-Bernardin lähellä: sinne nyt meillä matka piti.

»Kaikki kävi hyvin Croisicin kylään saakka. Taivas oli sininen, ilma kirkas, päivänpaiste lempeä; Mark oli vilkas ja iloinen kuin sirkkunen ja haastella lörpötteli kuin harakka; Sinua meiltä puuttui vaan. Maiseman Sinä tunnet: se on harmaata, kuivaa, hedelmä-töntä, tuolta täältä vilahtaa meren pinta; — en tiedä, miksi tuo kaikki muistutti itämaita. Lintuja ei siellä sanottavasti ole; muutamia pölyisiä ohdakepensaita, ympärillään parvittain pieniä hyttysiä, — siinä koko kasvisto, mitä tiellämme näimme.

»Croisiciin tultuamme, käännyimme merenrannasta sisämaahan päin.

»Näky muuttui sitä myöten mitä kauemmaksi tulimme rannasta. Tämä tosin ei ollut mikään uusi Eedeni; mutta päästyäni noilta yksitoikkoisilta suolakentiltä, saatoin kuvailla mielessäni, että olin siirtynyt Arkadian laaksoihin *). Voi puita ja siimekkäitä polkuja siellä!

*) Arkadia on muinaisten runoilijain ylistämä seutu Kreikanmaassa. Kansa eli siellä, laumojansa kaitsellen, yksinkertaista, viatonta, rauhallista elämää. Arkadialla, kuvannollisesti puhuen, tarkoitetaan nyt-kin hiljaista, onnen maata. Suom. muistutus.

Voi nurmikoita ja puroja! Äärettömäin katselemiseen väsyneet silmäni levähtivät nyt mielellään maaelämän vähemmissä yksityisseikoissa. Eipä uskoisi, kuinka kuuden kuukauden olo Neptunon ja hänen kolmihaarukkansa lähellä saattaa rakastamaan hyväntahtoista Kybele neittä *). Minä ihastuin, nähdessäni savun nousevan mökin olkikatolta lehdikossa, ja pysäytin hevokset, ihaillakseni oikein ehdoltani lammikkoa pajujen siimeksessä. Nauttimalla hengitin rintaani pensas-aidan raikasta tuoksua ja niitetyn heinän suloista hajua.

»Mutta sitä myöten kuin äiti muuttui lapseksi, muuttui lapsi vuorostansa yksitotiseksi aika-ihmiseksi. Turhaan koetin kiinnittää hänen huomiotaan niihin esineihin, jotka minua puoleensa vetivät; silloin tällöin hän vain nosti silmiänsä välinpitämättömästi, ääneti istuen vaununnurkassa. Croisicista saakka jo oli hänen vilkas haastelunsa lakannut. Päivä oli puolella, ilma kuuma, tuota tukauttavan kuumaa laatua, jolloin kukkaset kuihtuvat, jolloin ei lintujen ääntä kuulu, ja niinpä minä paninkin

*) Neptuno (Kreikkalaisten Poseidoon) oli muinaisten Roomalaisten meren-jumala; hän kuvataan liikkuvaksi kolmihaarukka kädessä; Kybele oli muinaisilla Kreikkalaisilla maanhedelmäin jumalatar.

päivän kuumuuden syyksi sen velttouden, johon Mark oli vaipunut. Mutta mitä edemmäksi matka joutui, sitä enemmän hämmästytti miina, nähdessäni, kuinka surumielisiä nyt olivat nuo raikkaat, moniahta hetki sitten vielä niin vilkkaat kasvot.

— Mikä sinun on, lapseni, mikä sinun on? Oletko sairas? Sano, mikä sua vaivaa?

»Hän pudisti vain ääneti päätään.

»Illan suussa tulimme Roche-Bernardiin. Heti sinne päästyämme, haukkaa Mark vähäsen einettä, pyrkii maata, pujahtaa peitteen alle ja nukkuu. Päivä oli siis kulunut hyödyttömästi, ilta ollut ikävä. Heräjäminen oli sitäkin surullisempi. Roche-Bernard ei ole milloinkaan ollut kuuluisa ihanuudestansa, ja majatalo, jossa olimme olleet yötä, oli sitä laatua, että se pikemmin synkisti kuin ilahutti vierastensa mieltä: oikea surumielisyyden pesä! Ainoana ja paraana huvituksena siellä on Vilainen silta. Hämmästyttää tosiaan katsojata tämä silta, joka on ripustettu kuni rihma kuilun yli, todistaen ihmisneroä. Olipa niin ja näin, että Mark suvaitsi siihen katsahtaakaan. Minä esitin, että lähdettäisiin ympäristöille, hamaan Nantesiin asti, ja käytäisiin katsomassa Tiffaugesia ja Clissonia. Allapäin hän vain istui Vannesin tien varrella, käyden yhä enemmän äänettömäksi ja miettiväksi.

— Mitäs sinä sitten tahdot tehdä? — kysäisin vihdoin. — Tahdotko takaisin Pouligueniin?

»Olisin voinut lyödä vetoa, että Mark, tämän kuultuansa, hypähtää riemusta ja lankee kaulaani; mutta eipä niinkään. Lapsi parka ei tiennyt itsekään, mikä häntä vaivasi; hän kitui kuni kasvi, joka on otettu pois oikeasta maaperästä ja kuihtuu, tietämättään miksi. En tiennyt itsekään, mitä ajatella. Huvimatkamme oli päättynyt; ei ollut muuta jäljellä kuin lähteä takaisin. Pienen seurakumppalini mieliala ei sanottavaksi muuttunut alkupuolella paluumatkaa; mutta mitä lähemmäs rantaa tulimme, sitä enemmän hänen kasvonsa kirkastuivat. Ensimmäiset meren tuulahdukset herrättivät hänet äkkiä! Humu mereltä päin muutti hänet kokonaan, ja kun hän viimein erään rannikkoon leikkautuneen poukaman kohdalta huomasi viheriän juovan Valtamerestä, — mikä heräjäminen, mikä hurmaus, mikä muutos, mikä elämään remahtaminen jälleen! Pouligueniin saavuimme illalla, ja kauan vielä auringon laskun jälkeen viipyi Mark rannalla, epäjumalaansa ihailen. Mitäs sanot, ystäväni? Tästä aamusta alkaen, heti vuoteelta noustuaan, hän on jälleen perehtynyt vapaanooloonsa ja samoilemisiinsa. Tuolla rannalla hän parillaan kuuluu telmivän kylän lasten

kanssa. Taivas! missähän tilassa ne housut taas lienevät hetken päästä!»

Syyskuun 10 p.

»Tunnen kyllä, että minua puuttuu Sinun elämästäsi yhtä paljon kuin Sinua minun. Minun pitäisi, minä tahtoisin lähteä täältä; tahtoisin, mutt'en voi. Hän on niin onnellinen ja vuodenaika vielä niin kaunista! Mistä saisin miehuutta, temmata hänet pois oloista, jotka häntä lumoavat, näistä seuduista, jotka ovat hänet ottopojaksensa omistaneet, tältä rannalta, joka näkyy tunnustavan hänet pikku kuninkaaksensa? Kuinka hentoisin katkaista niin monta sidettä? Tässä ei ole kysymyksessä lähtö, vaan ero. Tuskin uskallan hänelle mainita siitä sanaakaan; jos joskus satun virkkamaan sinnepäinkään, niin heti venyvät hänen kasvonsa pitkiksi ja silmät vettyvät. Sinä, ystäväni, Sinä yksinäsi voisit päästää minut tästä pulasta ja tehdä lopun tälle ololle; näytä voimasi, tule tempaamaan pois vaimosi ja poikasi. Mark ei ainoastaan rakasta, hän jumaloi Sinua: ei poissaolo, ei valtamerikään ole voinut vieroittaa Sinua hänen sydämeästään. Sinun tulosi herättää riemun, joka voi viihdyttää myrskyt, estää vastustukset. Järjestä asiasi niin, että voit viettää täällä syyskuun loppupuolen. Jos

asiamme siitä kärsivät, niin kärsikööt. Asiat eivät ole elämän paras puoli. Me palajamme Pariisiin teinien teitä: ylös Loire virtaa myöten.

»Höyrylaivalla kulkeminen — siinä viehätyks, jota Mark ei voine vastustaa. Hänen iälänsä eivät kiihkot vielä ole syviä juurilleen. Sinun läsnäolosi, kauniit näyt virran rannoilla, syksyn sulot, matkan tuhannet vaihteet, — tuo kaikki piankin haihduttaa hänen kaipauksensa; mutta kerran kotia päästyämme, mitenkö viihdytys siellä tämä avaroihin aloihin ja raikkaaseen ilmaan tottunut lapsi? Miten on meidän, ahtaassa asunnossamme Bac-kadun varrella, kohtelemisen tätä merien pääskystä? . . . »

Kirjeen lopussa oli kynäpiirros, joka oli kuvaavinaan purjehtivaa laivaa, sen alla muutamia kiireessä kirjoitettuja, varsin epäselviä rivejä. Herra Henry luki ne kumminkia heti ensi yritykseltä: lastensa hieroglyfejä selvitellessään, ovat kaikki isät Champollioneja *).

Markin kyhäys kuului näin:

»Isä kulta. Minä rakastan sinua. Milloinkas sinä viimeinkin tulet meidän luokse? Minä

*) Jean François Champollion, muinaistutkija (1791—1832), oli ensimmäinen, joka sai selvää vanhain Egyptiläisten salaperäisistä hieroglyfikirjoituksista.

tahtoisin mennä merelle, mutta äiti ei pidä siitä. Minulla on paljon, paljon tekemistä ja minä teen työtä oikein hirveästi. Minä sain eilen ison kravun kallion kolosta; minulla on niin paljon muuta sinulle kerrottavaa; mutta posti lähtee jo, enkä ennätä muuta kuin syleillä sinua.

Sinun

Pikku Mark.»

P. S. Tämän laivan piirsin minä!»

Ihmisen henki parka on niin luotu, että se haikeimpainkin onnettomuuksien perästä, kun on kadottanut rakkaimpansakin, yhä vieläkin voi kohota ja tuntea riemua. Murheen värit kalpenevat, heikkenevät, surun aaveet muuttuvat vähitellen hennoiksi haamuiksi, ruoho nousee haidoille, elämä kukoistaa jälleen hautain päällä. Niin on Jumala hyvydessään säätänyt. Herra ja rouva Henryn piti nyt yhtymän, ollakseen enää toisistaan eroamatta. Nythän heidän koetelemuksensa jo päättyy; onni rupeaa jälleen hymyilemään näille paljon kovaa kokeneille puolisoille. Herra Henry laittelihe valmiiksi matkalle; ensi kirjeessään hän ilmoittaa täsmälleen tulonsa ajan. Nuori vaimo odotteli häntä kärsimättömyydellä, ollen onnellinen ja ylpeä, ajatellessaan, että hän nyt antaa miehelle hänen poikansa, jossa terveys kuohuilee,

ja jossa kaikki, mikä lapsessa kallista ja ihanaa on, loistaa kirkkaassa valossa. Ei voinut aavistaakaan äiti parka, mitä uusia onnettomuuksia oli tulossa.

V

Omin päin

Oli syyskuun 15 päivä. Tänään iltapuolella oli Pouliguenin kylä yksinäisyyden ja tyhjyyden ilmeinen kuva; elämä oli ikäänkuin kokonaan vetäytynyt siitä pois. Koko miesväki oli poissa, kalastajat merellä, suolamiehet suolalammikoilla, naisväki kokoamassa meren ajokkaita tahi pyytämässä merikrapuja. Kylään olivat jääneet ainoastaan lapset, jotka olivat liian nuoria ulkotoihin, tusinan verta pieniä veitikoita, jotka, vanhempainsa poissa ollessa, olivat nyt itse isäntiä koko kylässä. Kaikki he

olivat seitsemännen ja kymmenennen ikävuo-
den vaiheilla, paitsi nuorta Legoffia, joka jo
kävi kolmattatoista. Hän kun oli muita van-
hempi ja iäksensä koko lailla kypsynyt, niin
oli muiden valvonta uskottu hänen huostaansa.
Pian saamme nähdä, kuinka tämä arvoisa kait-
sija teki tehtävänsä, ja millä urhotöillä hän to-
teutti kylän luottamuksen.

Vaikka syksyä olikin jo kappale kulunut,
niin oli tänään kumminkin hyvin helteinen
päivä. Meri oli tyyni, ilma tukahuttavan hil-
jainen, taivas oli hehkuva, aurinko paahtoi an-
karasti.

Rouva Henry oli istahtanut rannalle kuu-
sien alle. Mark oli pitkällään hänen vieres-
sänsä. Estääkseen poikaa pujahtamasta pois,
koetti äiti hyräilyllään nukuttaa häntä. Mutta
poikaa nukuttaessaan, hän torkahti; raskaat
silmäluomet ne painuivat kiinni, ja Mark kun
näkyi myöskin olevan uneen uupumaisillaan,
näytti hän hyvää esimerkkiä ja nukkui.

Poikapa ei ollutkaan nukuksissa, vaan ihan
valveilla.

Hän kuuli valkamassa telmiväin lasten huu-
toja, ja jo hetken ajan oli hänen mieltänsä polt-
tanut päästä joukkoon.

Nähtyään äitinsä nukkuneen, hän vielä
oli tuokion aikaa paikallaan, vaan sitten hän
kohosi hiljalleen, kulki hiipimällä kuusistosta ja

riensi sitten juoksujalassa rannalle. Sinne tultuaan, hän äkkiä pysähtyi, huumauneena, hämmästyneenä, ihastuneena näystä, joka häntä kohtasi.

Vastoin vanhempainsa käskyjä olivat poika nūlikat menneet joka mies veneesen, joka oli kiinni rannassa. Heidän viisas kaitsijansa oli tarttunut airoihin ja niilläkös hän huitoi kaikella kättensä voimalla sillä välin kuin muut, potkien ja heiluen, saattoivat veneen vaappumaan ja vaarumaan niin, että nythän sitä luuli olevansa ihan keskellä valtamerta.

Nähtyään Markin, he yhdestä suusta huusivat:

— Mark! Tuoll'on Mark! Käy tänne, Mark, käy tänne!

Jos Mark olisi nähnyt taivaan aukeavan ja kuullut kahdentoista serafin kutsuvan häntä harppujen helyllä paratiisiin iloon, niin tuskinpa hän silloinkaan olisi tuntenut enemmän viehätystä kuin nyt.

— En tule, — sanoi hän viimein — äiti on kieltänyt.

— Hui, hai! — huusi Legoff, huimapäisin kaikista. — Mitäs paha sitten tämä tämmöinen on?

Ja siihen liittivät muut kuorossa:

— Tule pois, Mark; tule mukaan vaan!

Mark seisoi paikallaan liikahtamatta, kä-

det taskussa, eikä voinut kääntää silmiään pois kurimuksesta, joka häntä veti puoleensa.

— En minä . . . — jupisi hän vitkalleen.

— Hän ei uskalla! Katsokaas pelkuria! Kas Parisin herraa! Kas lellipoikaa!

Mark ei voinut enää vastustaa. Salavihkaa hän vilkaisi metsään päin ja sitten, kaksin verroin syyllisenä, antaessaan samalla kertaa perää loukatun itserakkauden yllytykselle ja kielletyn huvituksen viehätökselle, hän hypäsi rannalta veneeseen, ja käsiä taputtivat nyt kaikki nuo hirtehiset, riemuissaan siitä, että olivat saaneet yhden rikoskumppalin lisää.

Vaan tähän ei asia vielä päättynyt. Jos on totta se sananparsi, että ruokahalu tulee syödessä, niin on se varsinkin totta kiellettyä hedelmää syötäessä. Kukin hairaus tuo mukanaan toisenkin; pahanteko on hammasrattas, joka, saatuaan kiinni vaatteistamme yhdellä hampaalla, ei enää päästä meitä irti. Meri oli alallaan: rasvatyyni, äänetön. Tunnin verran he olivat jo pitäneet pakanallista pauhuansa veneessä, joka ei paikaltaankaan liikahtanut; he rupesivat jo pitkästymään tuohon leikkiin, joka tosin oli huimaa, mutta joka ei saanut heitä tuumaakaan kauemmaksi. Silloin Legoff, ylpeänä siitä, että hän nyt muka on itse airo-mestari, esitti ystävilleen, että lähdettäisiin pienelle huviretkelle lahdelle: ei muuta kuin

soudellaan rantaa pitkin ja lasketaan sitten hiljalleen rannan hiekkaan tuolla lahden toisella puolella.

Tämä verraton esitys nosti sanomattoman riemun. — »Eläköön Legoff!» huudettiin esittäjälle. Mark oikein kiehahteli ilosta. Tottelemattomuus oli huumannut hänet, ja hän se onneton juuri päästikin auki nuoran, jolla vene oli sidottu rantaan.

Ja nyt sitä lähdettiin. Voi juhlahetkeä kuitenkin!

Kristoffer Kolumbo, laskiessaan niemen neenään uudessa maailmassa, ei ollut heitä riemuellisempi eikä ylpeämpi.

Tämä valkamasta lähtevä vene, tämä meri, pinnaltaan nyt niin tyyni, nämä lapset, niin riemuissaan lähdön hetkenä, kaikki tuo, Paul poikani, näyttää sinulle selvän kuvan ihmisen ponnisteluista, niin nuoren kuin vanhankin. Luulisi aina voivansa pysähtyä oikeaan aikaan, aina osaavansa laskea maihin lähimmäisellä rannalla. Eihän ole aikeissa kuin huviretki lahdelmalle vain, ja niinpä, paha varomatta, antautuu virran valtaan, joka vie pohjattomuuteen.

Tuskin he olivat päässeet valkaman suusta, niin jo joutui tuo huonosti ohjattu vene pako veden valtaan ja rupesi ajaumaan ulapalle päin. Sitä eivät pojat kumminkaan huomanneet; he

nauroivat, kirkuivat, lauloivat aivan rajuina ilosta. Legoff, kaitsija, paisuneena oman tärkeytensä tunnosta, loiskutteli airoilla kaiken maailman suuntaan, mutta vene, niinkuin olisivat näkymättömät kahleet sitä vetäneet, joutui yhä kauemmas ja kauemmas rannasta.

Tottuneen merimiehen silmä se yksin saattaa laskea välimatkoja merellä. Pojat luulivat olevansa vielä lahdella, mutta olivatkin jo kaukana siitä. Se kohta, jossa he olivat aikoneet laskea maihin, jäi yhä taemmaksi. Särkät, kalliot, kylä, kaikki esineet rannalla, alenivat ja vähenivät heidän takanansa.

Äkkiä laulut ja naurut taukosivat: mitä kauemmas ulapalle he tulivat, sitä avarammaksi kävi meri; maininki kuohui heidän ympärillään.

Kummastus, hämmästys, kauhu kuvautui pian heidän kasvoillaan.

Legoff oli väsynyt ja turhaan ponnisteli enää; muut karkasivat nyt kiinni airoihin ja osasivat käyttää niitä niin hyvin, että airot muutaman tuokion kuluttua olivat meressä, josta oli mahdoton saada niitä takaisin. Vahinko ei ollut iso, kosk'eivät kumminkaan osanneet käyttää niitä, mutta heidän pelkonsa kävi kuitenkin suuremmaksi, sillä nyt huomasivat he kadottaneensa ainoan pelastuskeinonsa.

Pojat parkuivat epätoivoissaan; mutta he olivat nyt aavalla merellä, ja Jumala yksin voi kuulla heitä.

Ilta oli tulossa, aurinko oli mailleen menemässä eikä yhtään purjetta taivaan rannassa, ei ainoatakaan kalasumppua näkyvissä, ei soimaa, ei verkkovenettä! Äärettömyys oli heidän ympärillään: vettä ja taivasta vaan. Niinkuin ainakin ihmiset, jotka ovat yksin neuvoin tehneet jonkun tuhmuden, olivat he alussa syytelleet toinen toistansa; mutta tieto yhteisestä vaarasta, joka kasvoi hetki hetkeltä, palautti pian sovun heidän välillensä. Hyyristyneinä yhteen ryhmään ja suoden suojaan toisilensa, kalpeina, hämmästyneinä, tuijottavin silmin, he eivät enää huutaneet, eivät itkeneet enää. Kauhistus oli tukahuttanut heiltä äänen. Milloin keikkui vene aallon harjalla, milloin taas vaipui ja katosi aaltojen väliin, jotka ulvoivat heidän ympärillään kuni lauma nälkäisiä susia. Mark ja Legoff olivat ainoat, jotka eivät olleet suunniltaan. Legoff oli uppiniskaisen rohkea, kuin mikäkin muinais-ajan Ajax, joka vaati jumalia kaksintaisteluun kanssansa. Markista täytyy sanoa, että tämä näky herätti hänessä vähemmin hirmua kuin uteliaisuutta. Hän oli kuullut kerrottavan Robinsonista ja näki jo itsensä autiolla saarella, eikä se olisi ollutkaan hänestä yhtään vastenmielistä. Pianpa

hänen toivonsa täytyikin: samassa kuin aurinko laski lännen mereen, törmäsi vene kivikarille, jonka luode oli paljastanut vedenpintaan.

Kova täräys viskasi pojat huiskin haiskin rannalle. Vähitellen he nousivat ylös, nivusiansa koetellen. Muutamilla mustelmilla he olivat päässeet koko leikistä; mutta vene oli palasina.

VI

Lokkiluoto

Kari, jolle he olivat käyneet, ympäröi isoa, yksinäistä, röyheätä luotoa. Aaveen-omaisena, muodoilleen kummallisena se kohosi kuin mikä jättiläislinna karin keskeltä. Meri ei ulottunut milloinkaan sen huippuun saakka, ja siinä näiden vesien kalalokit yötänsä viettivät. Sen vuoksi se oli saanut nimen Lokkiluoto. Merenkulkijoille on Lokkiluoto varsin hyvin tunnettu, sillä aavalta mereltä tuleville aluksille se osoittaa ympärillensä olevat karit ja on johtona heille, heidän kulkiessaan kahden vaarallisen Four ja Blanche nimisen karin ohitse vähän matkan päässä Loiren suusta.

Tila oli todellakin kaikkea muuta kuin viehättävä. Mutta niin hirveä kuin se olikin, valtasi pojat kumminkin jonkunlainen helpotuksen tunne, heti kun olivat päässeet jaloilleen. Äskeinen retki oli herättänyt heissä semmoisen vastenmielisyyden tuota kosteata elementtiä kohtaan, että oikein he hytkähtivät ilosta, tunnettuaan jalkainsa alla jotakin lujaa.

Mutta eipä tätä iloa kauan kestänyt. Yö oli tulossa, mitenkäs heidän käy? Ja nälkää voivotti jo joka mies.

Huimapäisiä nuo pojat olivat, mutta hyväsydämissiäkin. Kellä vielä oli välipala taskussa, ne panivat muonansa yhteen joukkoon, jotka sitten jaettiin tasan kaikkien välille, ja kukin sai osansa.

Pian oli pöytä katettu. Särpimeksi, — nyt, jos koskaan, oli tämä sana paikallaan, — keräsivät he meriruohojen välistä illan viimeisissä hämärissä raakkuja ja simpukoita.

Mark laittoi jälkiherkut: jalomielisesti hän jakoi tovereilleen suklaatin, jota hänellä oli mukanaan.

Muiden sirpaleiden seassa, joita vene särkyessään oli heittänyt rannalle, löysivät he kurpitsapullon, joka oli puolillaan veden ja rommin sekoitusta. Kukin otti siitä pienen kulauksen.

Ei ollut enää muuta jäljellä kuin laittautua yöpuulle. Yö on pian maattu, sanotaan. Hyvä

on sitä niiden sanoa, joita odottaa kelpo vuode vedenpitävän katon alla ja tuulelta suojatussa kammiossa; mutta kenties sallittanee asiasta olla toista mieltä, kun ei patjana ole muuta kuin meren ajokkaita ja makuukammiona pelkkä kivinen luoto.

Päivä oli ollut helteinen; ilta tuli kolakka.

Hyyristyneinä yhteen kallion juurella, he värisivät ja itkivät pimeässä. Jopa rupesi Markikin, hienossa puserossa ja kesähousuissaan, tuntemaan, ettei ne autiot saaret olekaan niin mieluisia olopaikkoja kuin hän oli tähän saakka luullut. Legoff riisui päältään mekkonsa ja kietoi hänet siihen: itse Pyhä Marttikan ei olisi antanut enempää kuin puolet.

Legoffin arvo se oli kohoava satakertaisesti tänä merkillisenä yönä; hän oli sen kuluessa osoittava, mitä lapsikin voi toimeen saada neuvokkaisuudella, rohkeudella ja päättäväisyydellä suurimmissakin pulissa.

— Niistäkää nenänne, — sanoi hän, — ja kuulkaa. Häpeäisitte toki tuolla lailla ruikuttaa. Ettehän te enää ole lapsia, koira vieköön! Sinä, Jambonneau, täytit seitsemän vuotta viimeisen sardiininkudun aikana. Sinä, Pornichet, täytät kahdeksan, kun silli ensi keran kutee. Entäs Macabiou, — kymmenen vuotta vanha äijä! Sinä, Mascaret, saisit jo vetää jalkaasi vanhemman veljesi kalasaappaat, vallan

hyvin. Tuossa sitä nyt istua kökötetään yhdessä ryhmässä kuin lampaat rajui-ilmalla; — muistakaahan, että me ollaan merimiesten poikia, ja että meistä tulee kerran merimiehiä meistäkin. Tekeekö mieli vielä päästä Pouligueniin, nähdä jälleen vanhempanne ja vielä kerran syödä rokkaa silavan kanssa? Minä vastaan teistä, jos vaan minua tottelette kuin miehet!

— Totellaan, totellaan! — huudahtivat toiset, joihin tämä loistava puhe oli vaikuttanut kuin sähkövirta. — Käske vaan! Sinä, Legoff, olet meidän kapteeni!

Jo pienestä pitäin, milt'ei kätkyestä asti, olivat he kukin kuulleet kertomuksia haaksirikoista ja rannoille ajauneista laivamiehistä. Heidän kuvausvoimansa oli jo aikaisin perehtynyt valtameren murhenäytelmiin; heillä oli, jos kohta epäselviäkin, tietoja siitä, mitä merellä tällaisissa pulmissa tehdään.

— No niin, — sanoi Legoff, — minä olen kapteeni, te olette alapäällystö. Pidetäänpäs neuvoa nyt. Koetetaan keksiä paras keino tässä ahtaassa tilassa. Sanokoon kukin ajatuksensa; sitten päätetään. Niin sitä aina tehdään haaksirikossa. Neuvottelu alkaa! Jambonneau, puhu sinä ensiksi.

— Minä arvelen, — vastasi Jambonneau miehekkäästi, — että meidän tulee ampua tykillä, kunnes joku ohitsekulkeva laiva kuulee ja tulee ottamaan meidät täältä.

— Mistäs ne tykit otetaan? — sanoi Pornichet.

— Entäs kruuti sitten? — virkkoi Mascaret.

— Viis minä siitä, — arveli Jambonneau.
— Minulta kysyttiin, ja minä vastasin. Ei ole pakko noudattaa minun mieltäni.

— Otetaan huomioon sekin, — sanoi Leggoff. — Macabiou, sinun vuorosi.

— Minusta nähden, — lausui Macabiou — meidän pitäisi kiivetä tämän ison kallion huipulle saakka ja huutaa siellä, minkä jaksamme, ja heiluttaa nenäliinoja.

— Entäs sinä siellä muiden takana, François Guillemmin! Matala olet kuin veneen talka, mutta niinhän sitä sanotaan, että »pieni, mutta pippuria». Mitäs arvelet?

— Minä sanon, — kuului hento ääni, — että pitäisi kirjoittaa kirje ja panna se puteliin ja viskata puteli mereen.

— Onkos sulla, parisilainen, mitään sanomista?

— Minä arvelen näin, — vastasi Mark: — otetaan ja kaadetaan maahan iso honka, koverretaan se puukoilla ja lähdetään siinä takaisin Pouligueniin.

— Se nyt ei käy laatuun ollenkaan, — sanoi Pornichet. — Mutta tehdäänpäs lautta ve-

neen laudoista ja heitetään sitten arpaa, kuka meistä ensin tulee muiden syötäväksi.

Neuvoskunnan jäsenet hämmästyivät ja säikähtivät: mointa lausuntoa ei ollut kukaan odottanut, ei kenenkään mieleen ollut johtunut sellainen epätoivon keino. Äänetönnä istui joka mies alla päin ja huulet hölpällään, yksivakaisissa ajatuksissa ihmis-elämän vaihtelevaisuudesta. Legoff oli menettää palasen rohkeutensa hänkin. Hän yritti jo muistuttamaan kunnioitettavalle neuvoskunnalle, ett'ei kapteeni tällaisissa tapauksissa ole arvan alainen. Mutta äkkiä nousi kokouksessa kova liike. Yht'aikaa pääsi joka mieheltä suuttumuksen huutoja:

— Ei se kelpaa! Ennen kuollaan nälkään! Suu kiinni, Pornichet!

— Vai niin vainen! — lisäsi tämä, kovin-kaan hämmästyttä, — mutta silläpä tavalla meidän vaarijoutui syötäväksi »Medusan» lautalla.

— Nyt on sinun vuorosi puhua, Mascaret, — sanoi Legoff, saadakseen mielet niin pian kuin mahdollista toisaalle.

— Minä, — huudahti Mascaret päättävästi — minä pusken suoraan, minä. Minun tapani ei ole pieksää tuulta, toisin sanoen: puhua joutavia. Minun mielestäni on parasta, että lähdetään täältä pois kiiruimman kaupassa, men-

nään kotia, ennenkuin alkavat meitä kaivata, syödään hotkaistaan hiukan verran ja sitten joka mies kaattuvan alle maata. Jos jollakin olisi parempaa keinoa mielessä, niin anna tulla vaan

Yhtä paljon kuin Pornichetin ehdotus oli herättänyt vastustusta, yhtä paljon Mascaretin ehdotus nosti riemua. Tämä niin yksinkertainen ja niin suoraan lausuttu ajatus kevensi kaikkien mielet, saattoi kaikki yksimielisiksi.

— Eläköön Mascaret! Se se puhui kuin poika. Siinä neuvo, joka kelpaa. Eläköön Mascaret!

Nähtyänsä tämän odottamattoman riemas-
tuksen, kävi Legoff totiseksi; häneen, jota nuo suupaltit moniahta silmänräpäys sitten olivat ylistelleet, häneen nousi nyt katkeria ajatuksia kansan suosion horjuvaisuudesta. Hän rupesi jo pelkäilemään, että mitenkähän sen kapteenin-arvon tässä mahtanee käydäkään. Nyt oli siis ryhdyttävä päättävään keinoon ja yhdellä rohkealla iskulla anastettava takaisin se valta, joka jo vähällä oli häneltä kadota. Hän päätti senvuoksi kauniissa puheessa uudestaan esille-
ottaa ja juurta jaksain osoittaa, kuinka epäkäytännöllinen, kuinka sanomattoman sopimaton, kuinka peräti naurettava tämä viimeinen ehdotus oli. Siten hän ihan varmaan saa Mas-

caretin kiinni ihan Kapitolion portailla, raastaa hänet Tarpeion kalliolle*) ja syöksee hänet yhdellä käden käännähdyksellä alas.

— Kyllähän tuon tietää joka mies, luullakseni, — sanoi hän, — että meidän pitää lähteä täältä pois. Mascaret on unohtanut vaan erään pienen seikan: hän ei ole sanonut, millä *keinoin* sitä lähdetään.

— Mitenkä! mitenkä! — huudahti Mascaret, joka jo alkoi horjahdella.

— Jos Mascaret on tahtonut tehdä meistä pilkkaa, niin uskallan sanoa, että hän on valinnut siihen varsin sopimattoman ajan. Jos hän on puhunut täyttä totta, niin rohkenen hänelle muistuttaa sillä kunnioituksella, jonka hän ansaitsee, että kaikista tähän saakka annetuista neuvoista juuri hänen on kaikista typerin.

— Sopsisihan kuulla sitten sinun neuvoasi, — vastasi Mascaret uhkeasti.

— Kuulkaa sitten, — lausui Legoff, korottaen äänensä. — Tutkikaapas taskujanne, pojat. Onko kellään tulitikkuja?

Poikia oli niin usein ja niin kovasti kielletty käsittelemästä tulitikkuja ja pitämästä

*) Tarpeion kallio on jyrkkä vuori lähellä Kapitoliota (Rooman linnaa). Sen kukkulalta syöstiin valtionkavaltajat alas.

niitä taskuissaan, että melkein jok'ainoa nyt veti taskunsa pohjalta pari kappaletta.

— Hyvä on, — huudahti Legoff arvokkaasti, niinkuin päällikkö konsanaankin. — Ei tässä ruveta lauttoja rakentelemaan, vaan rovio meidän täytyy tehdä veneen laudoista. Meidän pitää sytyttää valkea, joka leimuaa niin korkealle, niin korkealle, että se näkyy peninkulmain päähän merelle. Kun sitten jollakin laivalla huomataan se, niin hoksaavat he kyllä, ett'ei mokoma liekki ole mikään takkavalkea; he käsittävät paikalla sen hätämerkiksi, eikä meidän huoli tanssia kengänpohjia piloille, lämmintä saadaksemme, ei! Käydään vaan koreasti valkean ympärille rinnatusten, niinkuin hailit vartaalle, ja siinä lämmitellään ja odotellaan, kunnes tulevat poikia hakemaan.

Ken voisi kuvata sitä vaikutusta, minkä nämä sanat tekivät? Jambonneau, Macabiou, Pornichet notkistivat polvensa Legoffin neron edessä; pelkkä ajatus kelpo roviosta saattoi hänelle entisen yleisen suosion jälleen.

Mascaret se vaan pysyi entisessä ajatuksessaan, jankuttaen yhä edelleen, että muka täältä pitäisi kiiruimman kaupassa lähteä pois.

— Halloo! — huusi Legoff sitten, — kannelle joka mies!

Ja tähtien valossa hän kulki joukkonsa etunenässä veneen luokse, jota hän oli niin hyvästi ohjannut, ja joka nyt oli matalikolla, laidat ammollaan. Legoff oli jo usean kerran haeskellut veneen sisuksen, löytääkseen jotakin syötävää, mutta siellä ei löytynyt muuta kuin vähä tappuroita, muutamia riepuja tervattua kangasta, kirves, nuoria ja purjelankaa. Mutta kaikkihan matkalla kelpaa. Näistä esineistä, joita hän ensi alussa ei ollut pitänyt savikonkaan veroisina, tuli hänelle vielä jok'ainoa tarpeen. Kirves kädessä hän kävi päättävästi veneen avonaisia laitoja särkemään; muut sillä välin keräsivät pilkkeitä ja kantoivat niitä röykkiöön Legoffin osoittamalle paikalle.

Ei ole maailmassa niin surkeata tilaa, ett'ei yhteinen työ toisi siihen hauskuutta.

Lautain pilkkominen, palasien kokoaminen, joita pimeän tähden täytyi kopeloimalla hakea, ja löytäjän keskinäinen kinailu, tuleminen ja meneminen, työskenteleminen oikein kilvassa, muurahaispesän tapainen kihisevä toimeliaisuus, joka nyt syntyi tällä luodolla, yksin kuperkeikatkin, joita he saivat joko märjillä ajokkailla liukastuessaan tahi toisiansa vastaan törmätessään, — kaikki tuo piti pojat toimessa ja lopuksi ilahduttikin heitä.

Rovio kasvoi kasvamistaan.

Voi sitä hetkeä, jolloin kapteeni Legoff, alapäällystö ympärillään, raapaisi tulitikkua housuihinsa ja pisti valkean tervakankaasen ja tappuroihin, jotka hän oli pannut puiden väliin!

Kukin pidätti hengitystensä, sykyttävin sydämin odotellen.

Alussa näkyi vaan savupilvi, paksu ja synkkä kuin yökin.

Muutamia minutteja kului sanomattomassa sydämen ahdistuksessa.

Pianpa rupesi kuulumaan tulen räiske.

Savun keskeltä välähti punainen liekki, säihkyvät tulikielet alkoivat nuoleskella ensimmäisiä halkokerroksia, nopeasti kohosi tuli roivion päähän saakka ja pian leimusi suunnaton tulipatsas, punaten merta ja taivasta.

Juhannus-yön kokkovalkeat eivät ole milloinkaan ansainneet ilotulien nimiä paremmin kuin nämä palavat laudat hätämerkkinä. Onnellisempina kuin Mascaret, nautti Legoff nauttimalla hyvin ansaitsemansa yleisen suosion suloutta. Varmaa, aivan varmaa on, että tämä niin korkealle leimuava ja kirkas valo tuo heidän avukseen kaikki laivat, joita vaan liikkuu kymmenenkin peninkulman päässä. Kaikki olivat vakuutetut pikaisesta pelastuksestaan ja tervehtivät sitä jo meluten ja huutaen. Mutta

kalalokit kallion huipulla heräsivät säikähtäneinä ja lentelivät majansa päällä, koleita huutoja päästellen.

VII

Karhujuttu

Hetket kuluivat, valkean leimuaminen oli vähennyt. Nuotion ympärillä pojat yhä vain odottelivat laivaa heitä noutamaan. Taanoinen kiihko oli jo sekin sammunut sytykkeiden puutteessa. He olivat vähitelen vaipuneet tuollaiseen velttouteen ja alakuloisuuteen, joka tavallisesti seuraa suuria mielenliikutuksia. Senjälkeen he taas joutuivat epätoivoon. Pelkoa ja vavistusta he tunsivat, ajatellessaan, millaistaahan se Pouligueniin palajaminen oikein mahtaa olla, jos nimittäin heidän on sallittu sinne palatakaan. Vanhempain hätä ja tuska kalvoi

kyllä heidän sydäntänsä, mutta vielä enemmän pelkoa nousi heihin, kun he ajattelivat, miten heitä siellä otetaan vastaan. Mark ei ollut ylpeämpi eikä tyyneempi mitakaan. Hän ajatteli, kuinka hänen äitinsä tuskissaan juoksenteleo pitkin rantaa. Poika tiesi hänen olevan hellimmän äidin maan päällä, ja tieto mielipahasta, jonka hän oli tehnyt niin hellälle äidille, särki hänen sydäntänsä; hän tiesi myös äitinsä olevan ankarankin, kun tarvis vaati, ja nyt tunsii hän tehneensä liian suuren rikoksen, voidakseen toivoa kovinkaan suurta sääliväisyyttä. Punnitsi niinmuodoin asiata miltä puolelta hyvänsä, kaikkialla oli vaan pelkkää voivotuksen syytä. Kangastuksena näkyi heille nyt rauhallinen maja, jossa he olivat syntyneet, takkavalkea, joka niin iloisesti oli leimunnut illalla, heidän satuja kertoessaan, pöytä, johon he olivat istuneet aterialle, vuode, jossa he olivat maanneet niin makeasti viheriäin uutimien takana. Nyt vasta he huomasivat, kuinka paljon hyvää, kuinka paljon riemua he olivat kadottaneet; he tunsivat nyt, kuinka onnellisia lapsia he olivat olleet tähän saakka, kuinka hyviä heitä kohtaan vanhemmat olivat olleet ja kuinka suuresti heitä rakastaneet. Ja katkerasti silloin itkivät poika parat. He olivat jo saaneet liian suuren rangaistuksen, ja kumminkin se oli vasta alulla.

Legoff se taaskin rohkaisi heitä.

— Kas niin, — huudahti hän, — tuleeko tässä tuosta uikutuksesta ja ruikutuksesta loppua milloinkaan? Oikein jo korvia kivistää! Mitäs teiltä tässä oikeastaan puuttuu? Jalat teillä on lämpöiset, pää selvä ja vatsakin niin köykäinen. Mitäs vielä pitäisi olla? Mitä te sitten ulisette? Kenties eivät ole muistaneet lämmittää vuodetta herra ja paroni Mascaretille? Kreivi Jambonneau mahtaa odottaa untuvaista patjaansa, vai kuinka? Ylhäinen ja vapasu-kuinen herra Macabiou kenties ei ole löytänyt tohveleitaan ja yönuttuaan? Voi hirveätä asiata kuitenkin! Mistähän tähän ympärilleni on keräytynytkään mokomia merikarhuja? Saattepas nähdä, että tuossa on pian kaksikymmentä ja kolmekinkymmentä laivaa riitelemässä keskenään, kuka vaan saisi viedä teidät Pouligueniin; teidän maksaa vaan valita paras joukosta. Mitä tulee vastaan-ottoon, jota meille valmistetaan, niin en juuri voi taata, että siellä on kunniariuvut pystyssä ja hunajat ja mesileivät odottamassa heti valkaman suussa. Saattaapa niinkin käydä, ett'ei kiittämätön isänmaa raatsi edes ilotuliakaan panna palamaan. Mutta niille, jotka tykkäävät tukkapölystä ja sen semmoisesta, niille voin vakuuttaa, ett'ei sitä pidä heiltä puuttuman. Niin, te pääsette vain muutamalla korvatillikalla, te, mutta

minä saan maksaa kaikki tyyni, ja minä saan, niin että tuntuu! Kun ajattelen, että isän vene se parillaan meille lämmintä liehtoo, niin tunnenpa kylmiä väreitä seljässäni. Mutta ei päivää kuin ei vahinkoa, ja kyllä hätä keinon keksii! Kas niin, itkut pois; älkää olko ämmäisiä, miehet; koetetaanpa jollain tavoin huvitella itseämme.

— Niin, — sanoi Jambonneau, — heitetään kiekkoa.

— Tai ruvetaan tonttusille, — arveli Por-nichet.

— Tai hippasille, — esitti Macabiou.

— Jos ei herroilla olisi mitään sitä vastaan, — lausui pikku Guillemmin, — niin esittäisin kilpajuoksua; joka voittaa, se saa piirakaisen.

— Min'en tahdo muuta kuin lähteä täältä pois, — intti Mascaret.

— Vielä parempi on, — sanoi Legoff, — että ruvetaan kertomaan satuja. Jokainen meistä osaa ainakin pari kolme sellaista. Ei mikään ole niin hauskaa kuin kelpo satu, kerrottu ystävään kesken. Jokainen kertokoon, mitä osaa, ja se, joka kaikkien mielestä on kertonut hauskimman, se saa muilta karamelleja ensi sunnuntaina Batzissa messun jälkeen.

Onnellinen lapsen ikä! Muuta ei tarvinnut heti oli jo mieli toisaalla ja ajatukset sitä mu-

kaa. Oli kuin tuulenpuuska olisi kirkastanut taivaan ja hajoittanut pilvet. Yhdestä suusta huudettiin: »Satuja, satuja!» Jokaisella heistä oli varastossa muutamia juttuja, enemmän tai vähemmän tosia, enemmän tai vähemmän todenmukaisia, niitä juttuja, joita merimiehet tuovat mukanaan kaukaisista maista, ja jotka kulkevat suvusta sukuun, korjattuina ja liiankin suuresti lisäiltyinä.

Kilpatanner oli avattu, ja kunkin paloi mieli astua sinne. Tämä kilpailu, jossa palkintona oli muutama karamelli, innostutti kuvausvoimaa, kiihotti intoa.

— Ala sinä, Pornichet, — sanoi Legoff. — Sinulla on jotain lystiä, joka pyörii kielen päässä; sen näkee jo suun mutistuksista.

— On kuin onkin, — huusi Pornichet, rynnäten rohkeasti ja suinpäin kuin pörriäinen. — Kyllä nyt saadaan nauraa! Minä kerron teille Medusan haaksirikosta ja kuinka meidän vaari . . .

Muuta hän ei ennättänyt sanoa, sillä nuhteita ja moitteita alkoi sataa kuin rakeita, eikä aikaakaan, niin oli kilpajuoksija pysäytetty ja kilpasankari kellellään.

— Pornichet, — lausui Legoff juhlallisesti, — tuollaisia juttuja ei tarjota ihmisille, jotka eivät ole syöneet päivällistä ja ovat tällaisessa tilassa kuin me. Ota opetuksesta vaari, ja kun

joskus tulet ylhäiseen seuraan, niin muista aina, ett'ei sivistyneen ihmisen sovi panna sorkkaansa kaukaloon. Joll'ei sinulla ole sen huvittavampaa . . .

— Mutta minusta nähden . . . — vastasi Pornichet pöyhistellen.

— Toisen vuoro! — huusi Legoff.

— Niin kyllä, niin kyllä, — toistivat muut.
— Suu kiinni, Pornichet, heti paikalla!

— Jassoo! — sanoi Pornichet — Sitten minä pyydän virkaeroa.

— Saamas pitää, — sanoi Jambonneau.

— Lähtään kotia, — virkkoi Mascaret.

— Kuka ottaa puhuakseen? — kysäsi Legoff.

— Minä! — huusi vilkas Macabiou, kauhian karkäs karamelleille ja siitä tunnettu joka puodissa. — Minäpä kerron teille, miks'ei Babolein Macabiou, isän setä, viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana voinut istua, niinkuin muut ihmiset.

Tämä viehättävä, odottamaton ja oikein eepillinen johdatus herätti kuulijain uteliaisuuden varsin kiihkeäksi.

Tuokion kuluttua Macabiou alkoi:

— Isäni setä, nähkääs, oli kirvesmiehenä »Muskotti« nimisellä korvetilla. Se oli kerran lähtenyt Jäämerelle, joka on sellainen meri, että siellä, niinkuin jo nimestäkin kuuluu, kyllä kynsiä kylmii, vaikk'ei kukkaro kostu. — Aa-

mulla kerran, kun laivaväki heräsi, oli »Muskotti» jäissä kiinni: ei pääse sinne eikä tänne. Ei muu neuvoksi kuin jäädä sinne talveksi, hylkeiden ja valaskalain seuraan lähelle Huippuvuorten saarta, jossa jääkarhuja on niin että vilisee, ja jossa apelsiineja ei kasva kuin suurten herrain ansareissa. Baboleinin lempityönä oli yrttien kerääminen. Se ja tupakkamälli poskessa olivat hänen ainoat mielitekonsa maailmassa. Kävelee hän sitten tuosta taas kerran korsiansa kokoilemassa, niin äläst! Siin'on hänen edessään viisi valkoista, komeaa jääkarhua. Tuskin olivat karhut hänen nähneet, niin jopa astua lynkyttivät hänen luokseen, päätä nyökyttäen, ja laskeutuivat hänen jalkainsa juureen ja nuolivat hänen käsiään. Babolein luuli näkevänsä unta. Sitten hän arveli näiden kenties olevan joitakin vanhoja tuttuja, mutta vaikka hän kuinkakin koetteli muistella, niin tuli hän viimein siihen päätökseen, että nämä olivat hänelle vallan outoa väkeä. Kohteliaasti nämä viisi karhua sitten saattoivat häntä laivalle asti ja läksivät pois sitten vasta kuin hän oli noussut laivaan. Huomenna hän tapasi muita karhuja, ja nämäkin kohtelivat häntä yhtä suurella kunnioituksella, ja sen koommin hänellä, laivalle palatessaan, oli aina perässään joukko karhuja, jotka seurasivat häntä kuin mitkäkin villakoirat. Siitä pitäin ei laivalla muusta ollut pu-

hettakaan; arvaahan sen. Lopulti tultiin siihen päätökseen, että kirvesmiehellä mahtaa olla luontoperäinen lahja lumota eläimiä ja kesyttää ne jo ensi silmäykseltä. Laivan lääkäri, joka oli oppinut mies, sanoi Baboleinissa olevan sellaista eriskummallista nestettä — hän sanoi sitä magneetiseksi, — joka virtailee Baboleinin ihosta karhujen nahkaan. Kun jäät viimeinkin läksivät ja »Muskotti» pääsi liikkeelle, niin olipa siinä näky, jota sopi katsella. Puolitoista tuhatta karhua läksi uimaan laivan jälkeen, ja niin ne olisivat seuranneet sitä haamaan Brestiin saakka, jollei Babolein, heidän etuansa katsoen, olisi kehoittanut heitä palajamaan takaisin. Silloin karhut päästivät kauhean valitushuudon ja palasivat voivotellen omille asunnoilleen. Helttyi siinä Baboleinkin, sillä hän oli kovasti mieltynyt näihin karhuihin ja arveli, että niin uskollisia ystäviä on ani harvassa.

Kolme vuotta sen jälkeen oli Babolein Brestissä. Siellä hän kerran illalla oli kävelemässä Ajotin rannalla muutamain merimiesten kanssa, jotka olivat lystiä poikia kaikki tyyni ja hakivat huvitusta. Siinä hän nyt kertoi heille retkistänsä Jäämerellä ja tuttavuudestansa Huippuvuorten jääkarhujen kanssa. Muut sitä kuullessaan nauroivat niin, että oli leuat mennä sijoiltaan, ja pitivät koko juttua pelkkänä val-

heena. Sattuivat silloin samassa näkemään erään komeljantin, jolla oli sylissänsä apina ja perässään kahleissa musta karhu, hirmuisen suuri ja pörröinen, suojakoppa kuonolla. Paikalla löi Babolein vetoa kaksi markkaa siitä, että karhu laskeutuu hänen jalkoihinsa ja rupeaa nuolemaan hänen käsiänsä. Vedon löi hänen kanssaan Claude Chalumeau, joka oli hänkin kotoinen Pouliguenista ja oli kirvesmiehenä »Lohella». Miten he siinä sitten lienevät puhelleet ja selitelleekään, niin komeljantti suostui viimein ottamaan karhultaan pois kuonokopan ja päästämään sen hetkiseksi irti. Babolein Macabiou asettui pedon eteen, iski siihen oikein tuikean silmäyksen ja viskasi magneetillista nestettänsä karhulle vasten kuonoa. Lieneekö hänen taikanesteensä ajan pitkään väljähtynyt vai tepsikö se ainoastaan valkoisissa karhuissa, en tiedä varmaan; musta karhu vaan ei näkynyt siitä huolivan, ja sen sijaan kuin sen olisi pitänyt heittäytyä Baboleinin jalkoihin, kohosi se takakämmenilleen ja uhkasi heittää päinvastoin hänet omiin jalkoihinsa. Nähtyänsä tuon julman pedon hampaat, täytyi Baboleinin tunnustaa; että hänen nesteensä oli vallan heikkoa, ja sen vuoksi hän arvelikin paraaksi lähteä käpälämäkeen. Hän käänsi pedolle selkäänsä, mutta tuli samassa kääntäneeksi sen puoleen jotain muutakin, ja kas siihen iski nyt

peto kyntensä niin lujasti, että töin tuskin saatiin se hellittämään saaliinsa. Ja siinä nyt, hyvät ystävät, kuulitte, mitenkä isäni setä, Babolein Macabiou, menetettyään kaksi markan kappaletta ja kaksi muuta kappaletta, makasi kuusi viikkoa, näkemättäkään tupakkamallia, ja jäi koko elin-ajakseen ilman istumaneuvoja. Vanhoilla päivillään hän usein kertoi tätä tapusta, mutta kertoi aina seisoviltaan ja lisäsi aina lopussa, ettei karhuihin ole luottamista enempää kuin ihmisiinkään.

VIII

Joonaan juttu

Niin kertoi Macabiou kaikkien iloksi ja mielihyväksi. Kolme kertaa taputettiin hänelle käsiä, eikä itse Pornichetikaan saattanut olla siihen osaa ottamatta, vaikka olikin käynyt alle kynsin. Kilpailu oli tosin vasta alkanut, mutta pojissa nousi nyt jo aavistus että Macabiou se karamellit vie. Tämä karhujuttu oli saattanut heidät hyvälle tuulelle, kielenkannat heltivät, ja kilvan tuli nyt mitä kummallisimpia juttuja kuuluville. Kaunis oli tuo kuva tuossa: rovio, joka vielä välähteli niin kirkkaasti, nuo lapset sen ympärillä erillisissä asennoissa, mikä seisoen, mikä istuen kalliolla,

ja kaikki tarkasti kuunnellen kertojaa, saari, jonka luodevesi oli paljastanut, pienet lätäköt, joihin taivaan tähdet kuvastuivat, tuo mahtava kallio, jonka epäsäännöllisiä ja synkkiä rinteitä siellä täällä valaisi rovion tuli, kalalokit, jotka lentää lepsuttelivat huipun kohdalla ja, kuvan kehyksenä sitten kaukainen meri mainingeissa, — tuo näky, niin omituinen, niin viehättävä, olisi kyllä ansainnut kuvaajaksensa van der Neerejä tahi Isak van Ostadeja.

Kaikkea, mitä tänä ihanana iltana tuli kerrotuksi, on mahdoton panna kirjaan; se täyttäisi suuret nidokset. Kaikki nämä kertomukset olivat pohjaltaan toistensa kaltaisia: kaikissa niissä kerrottiin merimiehistä, jotka olivat joutuneet mitä pulmallisimpiin tiloihin ja viimein päässeet niistä kunnialla.

Niinpä oli Jambonneaun vaarinvaari eräänä päivänä uimassa Mozambikin salmessa. Äkkiäpä hän huomasi kaksi hirmuista lohikäärmettä, jotka uivat häntä vastaan kidat ammollaan. Mutta osasipa hän — peiakas kuin oli sukkela! — ärsyttää pedot toistensa kanssa tappelemaan, ja taistelu päättyi siihen, että lohikäärmeet nielaisivat toinen toisensa: pyrstöt vaan jäivät jäljelle, ja niitä säilytetään tänäkin päivänä muistoina Jambonneaun perheessä.

Pikku Guilleminin vaarin oli käynyt vieläkin paremmin. Ollessaan Jäämerellä valaska-

loja pyytämässä, hän kerran iski väkäkeihänsä valaskalan niskaan, mutta samassa löi valaskalakin pyrstöllänsä veneen kumoon. Vaari pulahti silloin veteen hänkin, mutta ennätti tarttua keihään nuoraan kiinni; ja kun peto, sukelleltuansa veden alle, jälleen nousi pintaan, hyppäsi hän, vaari, pitkittä puheitta sen selkään ja asettui siihen kuin mille laivan kannelle ikään. Ja sillä kurin hän sitten matkusti kolmattatoista sataa peninkulmaa, juoden sadevettä ja leikaten pekunansa seljästä aina väliin viipaleen, mitäpä kaksikin rasvaista läskiä, ja sammutti aina sillä tavalla nälkensä. Aina kun valaskala sukelsi veteen, antoi hän sen hinata itseään, puksierauksen viisiin, ja asettui jälleen entiselle paikalleen, kun eläin nosti hirmuisen selkensä kuin minkä laiturin Valtameren vedenpintaan. Viikon verran hän vehtaili tuolla lailla valaskalan kanssa, mutta sittenpä hän saikin sen tottelemaan itseänsä aivan hyvästi, sillä keihäs näet oli yhä vaan kiinni eläimen niskassa. Ja niinpä hän vihdoin, monien mutkain ja vaarain perästä, tulee kerran koreasti Brestin satamaan: ylpeästi hän seisoo suunnattoman valaskalan seljässä, ja peto ruiskuttaa vettä kitusistaan korkealle ilmaan suureksi ihmeksi kaupunkilaisille, jotka ensi kertaa elämässään näkivät mokoman näyn. Se oli Joonaan retken vastakohta se.

Vaikka tämän jutun todenperäisyys olikin vähän epäiltävää laatua, niin viehätti se kumminkin, hyvin kerrottuna, kuulijoita, ja pikku Guilleminin valaskala taisi jo panna pussiin Macabioun karhut.

Mark vuorostansa kertoi Robinsonista autiolla saarella, mutta, se täytyy tunnustaa, pienen ystävämme kertomus ei juuri sanottavaksi miellyttänyt. Pojat olivat toisillensa tarjoilleet sellaisia makupaloja, että Robinson Crusoe papukaijineen, päivänvarjoineen ja karvalakkeineen tuntui heistä kuin vesivelli herkkuja syöneelle. Itse Perjantaikaan ei herättänyt suurta osanottoa. Tämän kertomuksen, josta Mark ei kyennyt antamaan kuin yleiset piirteet vain, tämän kertomuksen olet sinä, armas Paul, kerran lukeva sellaisena kuin se on kerrottu tuossa kuolemattomassa kirjassa, josta lapselle on riemua ja vanhallekin vielä oppia, ja joka on parhaimpia, mitä ihmisjärki on luonut. Siinä kirja, jossa ei ole koristeita eikä haetuita hellyjä, siinä kirja, jolla ei ole muuta viehätystä kuin viehätyksistä parhain, nimittäin totuuden viehätys, — ja sen sinä luet ensin huviksesi ja luet sitä uudestaan opiksesi. Siinä ystävä niin nuorten kuin vanhainkin. Siitä, mikä meitä nuoruuden päivinä on ihastuttanut, siitä on meille, tarpeen tullessa, neuvoa ja apua elämän moninaisissa koettelemuksissa. Se antaa meille

meille, tarpeen tullessa, neuvoa ja apua elämän moninaisissa koettelemuksissa. Se antaa meille miehuutta, kärsivällisyyttä ja uskoa Jumalaan; se osoittaa meille kaikki apuneuvot, mitä sillä ihmisellä on, joka on jäänyt oman onnensa nojaan; se osoittaa, kuinka ihmisen kyvyt kehittyvät epätoivoisessa asemassa, ja kuinka sielu, jäätyänsä yksikseen luonnon helmaan, välttämättömästi kohoaa Luojan luo. Paitsi pyhiä kirjoja, en tiedä mitään toista, jossa olisi enemmän lohduttavaa voimaa, josta tuoksuaisi enemmän inhimillistä, enemmän uskonnollista filosofiaa, yksinkertaisempaa ja ylevämpää siveys-oppia. Omituinen kohtalo tuon kirjan tekijällä! Mikä hän oli, kukapa sitä tiedustelisi? Kuka huolisi kysyä, onko häntä ollutkaan? Hän on kadonnut teoksensa maineesen. Tietäkööt kumminkin lapset hänen nimensä, ja pysyköön se nimi iäti siunattuna heidän muistossaan: hänen nimensä oli Daniel de Foë.*) Niinkuin monet muutkin ihmiset, jotka ovat työtä tehneet lähimmäistensä hyödyksi, niin hänkin kuoli puutteen-alaisena, vainottuna, onnettomana.

Kertomiskilpa oli päättymäisillään. Kaikki

*) Daniel de Foë eli Defoë (lue: Denjel difoo), englantilainen kirjailija 1661—1731, julkaisi v. 1719 maailmankuulun teoksensa: „Robinson Crusoen (lue: Robinson Kruuso'n) elämästä ja onnen vaiheista“. Se on ilmestynyt suomeksikin. Suom. muistutus.

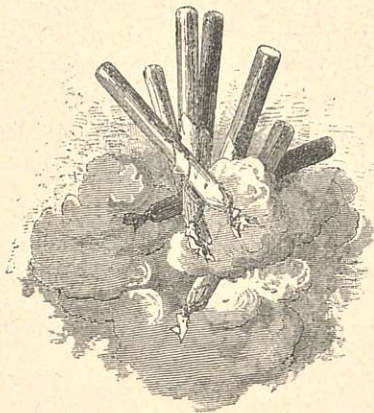
tahi melkein kaikki olivat kilpailleet palkinnosta, ja vaikka valaskala oli saanutkin pojat hetkiseksi kahden vaiheille, niin näkyi voitto sittenkin kallistuvan karhujen puolelle. Macabiou, ikävä kyllä, ei osoittanut niin kainoa maltillisuutta kuin voittajan tulee ja sopii. Hän näki jo ominansa tusinan karamelleja, huolellisesti käärittyinä harmaasen paperiin, vesi kiehahti jo hänen suuhunsa, hän lipoi jo kieltänsä, mutta silloinpa kapteeni Legoff, oltuaan tähän saakka vaan palkintotuomarina, astui itse kilpatantereelle.

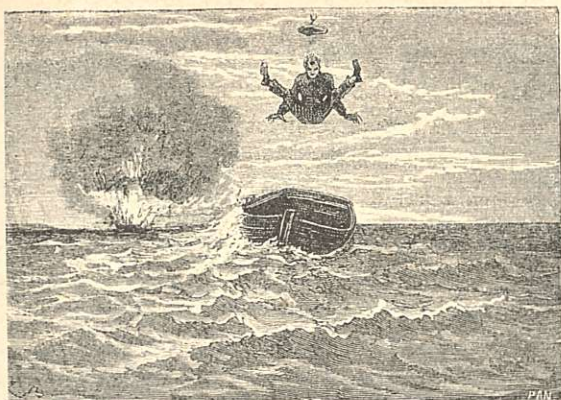
Hän rykäisi kolme kertaa, ei juuri ääntänsä selvittääkseen, vaan kehoittaakseen herroja ja kuulijoita vaitioloon.

Mielistelevä hyminä kulki koko joukossa.

— Hiljaa, hiljaa!

Macabiou yksin vaaleni ja vavahti.

IX

Tuomas I:n retket

— Minäpä, — sanoi Legoff, — minä kerron teille, kuinka minun vaari vainajani, Tuomas Legoff, joka oli lähtenyt pelkkänä matrosina purjehtimaan »Bellonalla», vihdoin tuli kuninkaaksi eräälle Etelämeren saarelle.

— Se ei ole mahdollista! — huusivat muut äimästyen. — Onko kuninkaita ollut sinun suvussasi?

— Yksi ainoa, — vastasi Legoff kainosti, — mutta kuninkaallista sukuperää sitä silti ollaan, sanoo isä. Tämmöinen oli juttu. »Bellona» purjehti Tyyneellä merellä, joka on niin

hiljainen kuin lammas. Siinä on siellä täällä saaria, joiden asukkaat panevat muukalaisen vartaalle ja pistävät hänet poskeensa.

— Vanhoja uutisia! — sanoi Macabiou. — Semmoisia ihmisiä sanotaan ihmissyöjiksi eli muukalaisella nimityksellä kanni... kanni...

— Kannibaaleiksi, — auttoi Mark; — semmoiset ne juuri tahtoivat Perjantainkin syödä.

Legoff jatkoi:

— Niin, »Bellona» kynteli Tyyneen meren pintaa ja hyvällä myötätuulella teki kaksitoista solmua tunnissa solkenaan vaan; mutta eräänä päivänä huomattiin ruomassa tuli. Pumputtiin, pumputtiin, mutta mitäpäsi siitä läksi! Parin tunnin kuluttua leimusi koko laiva ilmitulessa kuin olkilyhde.

— Sepä on lystikästä, — sanoi sukkela Pornichet, — että vedessäkin voi palaa.

— Saatpa nähdä, poikani, ett'ei se ollut niinkään lystikästä. Väki ähki ja öhki pumputessaan ja sammuttaessaan, mutta valkea se yhä levisi lähemmäs ja lähemmäs kruutisäiliöä.

— Voi tonttu! — sanoi Pornichet.

— Ei auttanut muu kuin lähteä laivasta pois. Mutta justiin siinä silmänräpäyksessä kuin laivaväki oli laskeumaisillaan veneisin, — rrrräiskis! Kruuti syttyy, jyräys kuuluu laivan sisästä. Sitä pauketta ja piuketta, sitä ritinää ja ratinaa. — Kaikki oli säpäleinä. Ei ollut enää

»Bellonasta» jäljellä hituakaan. Tuokiossa oli vesi ja tuli kuluttanut siitä joka murun. Ei jäänyt henkiin kuin yksin Tuomas Legoff. Hänet lennätti kolmesataa seitsemänkymmentäviisi jalkaa korkealle ilmaan, ja sieltä hän, heitettyään kymmenkunnan kuperkeikkaa, putosi istuvilleen yhteen niistä veneistä, jotka oli päästetty alas.

— Mikä onni! — arveli Macabiou.

— Siihen aikaan, huomatkas, hyvät ystävät, Tuomas Legoff oli uljain merimies koko Franskan laivastossa, pulska poika, jolla Nantesin ja Brestin välillä ei ollut vertaista. »Bellonalla» ei häntä muuksi sanottukaan kuin so-reaksi Tuomaaksi; hän oli koko laivan koru ja kaunistus. Sen lisäksi hän oli saanut loistavan kasvatuksen; täynnä arvokkaisuutta oli hänen ryhtinsä, ja pää oli miehellä kuin partaveitsi. Hän olisi voinut nousta yhteiskunnan korkeimmille kunniasijoille, ja oli juuri perämieheksi pääsemäisillään, silloin kuin »Bellonan» tuho tapahtui. Näin hän nyt näki olevansa ypö yksinään veneessä, keskellä suunnatonta Valtamerta, mutta siitä ei mies kömmähtynyt, ei likimainkaan, arvelihan vaan, että koska hän näin ihmeellisellä tavalla on päässyt silminnähtävästä kuolemasta, niin kai hän varmaankin on määrätty jotain erinomaista toimittamaan. Hän rupesikin voimainsa takaa soutamaan, toivoen saa-

vansa nähdä jonkun laivan, joka hänet ottaa mukaansa, tai pääsevänsä maihin johonkin saareen. Niin sousti vaari parka kymmenen päivää ja kymmenen yötä, syömättä ja juomatta, ees-sänsä vesi vetelä, takanansa taivas selvä. Yhdentenätoista päivänä hän ei enää soutanut; hän söi silloin toisen kenkensä.

— Mahtoi maistua, — sanoi Pornichet.

— Kahdentenatoista päivänä hän iski puukonsa kärjellä suonta itsestään ja joi vertansa

— Juokse jo järveen! — virkkoi Mascaret.

— Kolmantenatoista hän kävi seljälleen veneen pohjalle ja odotti vaan, että kuolema häntä armahtaisi ja korjaisi pois. Ei ollut enää so-reasta Tuomaasta kuin luu ja nahka jäljellä; vaari parka oli näinä kahtena viikkona käynyt keltaiseksi, kuihtuneeksi ja laihaksi kuin kapahaili.

— Ihanhan tässä on ruumis jo kananlihalla, — virkkoi Jambonneau hytistellen, — mutta yks'kaikki, anna mennä loppuun vaan!

— Niin, Legoff, kerro, kerro! — huudahti Mark, joka oli pelkkää korvaa.

— Miten kauan hän lienee maannut veneen pohjalla, ei hän itsekään tiennyt. Herätessään hän huomasi olevansa pitkällään pehmoisella kukkanurmikolla, upeiden puiden alla, joissa tuhansia lintuja oli laulamassa, ja jotka levittivät suloista tuoksua. Jo luuli vaari päässeensä paratiisiin iloon; mutta hierottuaan sil-

mistään unet pois ja nähtyään, millaisia olen-
toja hänen ympärillään on, oli hän vakuutettu
joutuneensa manalan pohjalle. Seitsemättäkym-
mentä villiä ihmistä, yksi toistansa hirveäm-
pää, ruumiit kokonaan piirrelytinä kirjaviksi
eikä pukua yllä muuta kuin vaskirengas nenässä,
istui hänen ympärillään, nähtävästi keskustel-
len keskenään ja erinomaisen tarkasti katsellen
häntä.

»Hän kun tunsu maantiedon kuin viisi sor-
meansa, niin arvasi kohta, mikä hänet nyt perii.

»On se sentään kovaa, kun ihminen, ol-
tuaan syömättä kolmetoista päivää, itse joutuu
syötäväksi neljäntenätoista. Kellä sydän on
oikealla kohdalla, se tosin saattaa jollakin tyy-
tyväisyydellä antautua ateriaksi hyvälle ystäville
suuressa tarpeessa, ja olenpa vakuutettu, että
Pornichetin vaarista mahtoi siinä tilassa tun-
tua jotenkin hauskalta; mutta mennä tuntemat-
tomain villien kitaan, jotka eivät edes osaa
meidän kieltämmeäkään, ei vainkaan se ole lystiä.

»Tuomas paralla ei ollut edessään muuta
kuin käydä koreasti paistinvaraalle tai halsta-
rille taikka ellei niinpäin, niin sitten paistin-
pannuun tahi kastrulliin. Eipä ihme siis, että
hän äimistyi, kun hän, noustuansa istumaan,
näki noitten ruskea-ihoisten lankeavan maahan
kasvoilleen hänen eteensä, nousevan sitten ylös
ja heiluttelevan sekä viuhtovan käsiään sem-

moisella tavalla, joka ei suinkaan osoittanut mitään pahoja aikomuksia.

»Muutamat kantoivat hänen eteensä korittain apelsiineja, banaaneja ja ananaaseja; toiset nostivat hänen huulilleen limonaadia tai kokosmaitoa. Toiset tulivat kutkuttamaan häntä jalkapohjista ja hieromaan hänen pohkeitansa, sillä välin kuin muut löyhyttivät hänelle vilvoitusta palmunlehdillä.

»Ja aina kun hän oli syönyt palasen tai juonut kulauksen, niin villit päästivät ihastuksen huutoja, he kirkuivat riemusta, he tanssivat ja hyppivät ja tekivät semmoisia ihmeellisiä kuperkeikkoja, että olisi luullut heidän taitavan niskansa.

»Sitten kuin hän oli syönyt kuin mies ja juonut kuin kaksi miestä, puettiin hänet vaippaan, joka oli tehty kanarialinnun, kolibrin ja papukaijan höyhenistä; sitten hänet nostettiin kantotuoliin, ja nyt läksi koko joukko, musikkantit etupäässä, astumaan kuninkaan linnalle.

»Hallitus-istuin oli tässä maassa ollut tyhjä eilisestä saakka; entinen kuningas, näet, oli kuollut kovaan vatsatautiin. Senvuoksi maan ylimykset tahtoivat asettaa hänen seuraajakseen tämän ulkomaalaisen, jonka sallimus oli heittänyt heidän rannoillensa.

»Tällä tavalla Tuomas Legoff, joka jo oli ollut kuolemaisillaan nälkään ja janoon, ja

jolla ei ollut jalkineitakaan enää kuin tallukoista toinen, tuli Tambulinan saaren kuninkaaksi.

»Kruunausjuhla vietettiin vielä samana päivänä. Kaikki yleiset rakennukset valaistiin illan tultua ilotulilla, ja koko pitkä yö tanssittiin ja laskettiin raketteja.

— Tuo nyt on pelkkää valhetta, — sanoi Macabiou.

— Valhettako? — huudahti Legoff; — Se on ollut painettuna sanomalehdissä.

— Sitten se vasta valhetta onkin, — lisäsi Macabiou.

— Macabiou ei tiedä sitä seikkaa, — lausui Legoff mahtavasti, — että vaarini, palattuaan Franskaan, esitettiin kuninkaalle, joka otti hänet vastaan kuin sukulaisensa, sanoi häntä orpanakseen, sillä tuolla lempinimellä kruunupäät toisiansa kunnioittavat, ja nimitti hänet siinä samassa luutnantiksi meriväkeen, pyytäen anteeksi, ett'ei voinut antaa hänelle takaisin hänen vasta menettämänsä kuningaskuntaa. Silloinen kuuluisa kuningas oli nimittäin rauhaa rakastavainen eikä tahtonut kietoa Franskaa pitkälliseen sotaan. Tämä on ihan totta; kaikki sen-aikuiset sanomalehdet kertoivat siitä.

— Niin, niin, sen-aikuiset sanomalehdet, — sanoi Macabiou, — nättiä väkeä.

— Mutta nyt, — vastasi Legoff yhä arvokkaammin, -- mutta nyt tahtoisin tietää, miksikä herra Macabiou tekee tuollaisia kommervenkejä, niellessään minun vaarini alamaisia, koska kerran minä nielaisin hänen isänsä sedän puolitoista tuhatta karhua ihan irvistämättä.

— Nyt on jo aika lopettaa jutut, — sanoi Mascaret. — Valkea rupeaa sammumaan, ja minuun alkaa tulla jo aika nuha; saattaahan Legoff kertoa meille loput Pouliguenissa.

— Ei, ei, kerro vaan loppuun asti, Legoff, — huusivat kaikki muut, asettuen yhä lähemmäs valkean ympärille.

Legoff tunsi tuosta salaista mielihyvää ja alkoi jälleen.

X

Tambulinan kuningaskunta

»Jos maailmassa milloinkaan on ollut semmoista kuningasta, joka on saattanut sanoa olevansa alamaistensa jumaloima, niin ainakin oli sellainen Tuomas I, Tambulinan kuningas. Hän ei hallinnut kuin puoli kuudetta kuukautta, mutta tämänkin lyhyen ajan kuluessa hän sai tuta kaiken sen sulouden, jonka kuninkuus tuottaa hellälle sydämelle ja vennolle vatsalle. Joka aamu tuli koko kansa miehissä tiedustelemaan, kuinka hänen majesteetinsa jaksaa, ja kuinka hän on yönsä maannut. He koettivat arvata

ja ennakolta täyttää kaikki hänen pienimmätkin mielitekonsa. Kalastajat kalastivat ja linnustajat linnustivat ainoastaan häntä varten. Hänen ruoka-aittansa oli täpö täynnä kaikenlaatuista tavaraa; herkullisimmat kalat, mehuisimmat metsän riistat olivat aina valmiina hänen ateriaansa varten. Joka aamu kannettiin hänelle sänkyyn vadillinen maisi-velliä. Tunnin kuluttua hän sai aamiaiseksi kolme tai neljä paistettua pikkulintua, jotka sulivat suussa kuin voikakut. Hän söi päivällistä puolenpäivän aikana, välipalaa kello neljä eikä pannut koskaan illallisetta maata.

— Älä, veikkonen, — äänsi Macabiou, jonka vatsassa nälkä piti aika kurinaa. — On sopimatonta tuoda esiin tuollaisia pikkuseikkoja.

— Se on armotonta, — liitti Jambonneau, vetäen vyötänsä kireemmälle.

— Mennään pois, pojat, — sanoi Mascaret.

— Älkää nyt keskeytelkö! Antaa hänen puhua! — huusivat muut.

Legoff jatkoi:

»Kerran, mitäpä kahdestikin päivässä kaikki valtakunnan virkamiehet kokoutuivat hänen akkunansa alle, ja siellä he, huvittaaksensa häntä ruoansulatuksen aikana, lauloivat kansallisia lauluja, joita hänen majesteetinsa, minun vaarini, suvaitsi balkoniltansa palkita kaikkein armollisimmalla hymyllä. Häneltä sääs-

tettiin kaikki sekä ruumiin että hengen rasi-
tukset. Hän ei liikkunut ulkona muutoin kuin
kantotuolissa. Mitä valtioasioihin tulee, niin
hänen kuullen ei niitä milloinkaan otettu pu-
heeksi; hänellä oli kyllä ministerejä, jotka piti-
vät niistä huolta.

»Luulispa nyt, että Tuomas, oltuaan pari-
kin viikkoa näin rauhallisessa ja ravitsevai-
sessa kuninkaanvirassa, jälleen rupesi toipu-
maan ja vahvistumaan. Mutta ei, valitettavasti
ei! Vaikka hän oikein työksensä koetti maata,
syödä ja olla työttömänä, niin hirveän laihana
hän sittenkin oli, ja tämä seikka se suretti hä-
nen alamaisiansa. Nähdessään häntä ulkona
hänen kantotuolissaan, keltaisena kuin sirkka
ja näivettyneenä kuin haavankuori, kävivät he
pahoille mielin eivätkä ollenkaan näyttäneet
tyytyväisiltä.

»Vasta neljän kuukauden kuluttua hän
rupesi vaurastumaan. Siitä saakka lihosi hän
silmin nähtävästi, ja sorea Tuomas tuli jälleen
näkyviin Tuomas I:n kruunun alta. Hänen ala-
maistensa rakkaus näkyi kasvavan samassa
määrässä kuin hänen lihavuutensa. Ja tällä
rakkaudella ei ollut enää rajoja siitä hetkestä
asti, jona he huomasivat hänen vatsansa pai-
suvan. Jos hän hetkeksikään pisti nenänsä
ulos, niin heti keräytyi hänen ympärilleen suuri
joukko alamaisia, jotka ahnain silmin katse-

livat ja tunnustelivat hänen majesteetiansa. Liiatenkin vetivät hyllyvimmät paikat hänen ruumiissansa erinomaista huomiota puoleensa, ja kaikki osoittivat mitä hurjimmilla keikahduksilla mielihyväänsä siitä, että heillä oli niin pyöreä ja pullea kuningas.

»Nämä lapsellisen riemun osoitukset olivat hänelle mieliin, ymmärrättehän sen, ja varsin korkeihin ajatuksiin hän tulikin itsestensä. Ja tosiaan, tutkiessaan itseänsä ruumiin sekä hengen avujen puolesta, hän ei liiaksi ihmetellytkään olevansa kuninkaan istuimella; oikeinhan hän oli siinä kuin kotonansa ja paljoa perehtyneempikin kuin »Bellonan» märssykorissa. Lukenut mies kun oli, oppi hän maan kielen kahdeksassa päivässä niin hyvin, että puhui sitä kuin äidinkieltään. Usein hän kävi alamaistensa luona. Semminkin hän rakasti astua heidän majoihinsa äkkiarvaamatta. Hän sanoi silloin aina tullessa tiedustelemaan, oliko heillä mitä puutteita, ja joi hyvin armollisesti heidän kanssaan lasillisen ratafiaa. Näin erinomaisia villejä, joiden hän oli luullut syövän ihmisen lihaa, hän rakasti sydämellisesti, sanoi heitä lapsiksensa, pitipä heitä kauniinakin. Hän ei ajatellutkaan ruveta heitä opettamaan, päin vastoin hän päätti pitää kunniassa heidän herttaista tiedottomuuttaan. Saaren asukasten sivistys oli hänen mielestensä aivan riittävä, ja hän pelkäsi

pahentavansa sen, jos rupeaisi siihen kajoamaan. Hän eli rauhassa, piti makean leivän juhlaa aamusta iltaan eikä koskaan nukkunut sanomatta itselleen, että kaikki oli mitä parhaimmalla kannalla Tambulinan kuningaskunnassa.

»Eräänä iltana, sitten kuin hän oli syönyt illallisen, iski hänen mieleensä lähteä katsomaan, millä kannalla yöpolisi on hänen valtakunnassaan. Hän arveli myöskin, että vähäinen kävely ennen maatapanoa olisi edullista ruuansulatukselle. Sen vuoksi hän kietoi ympärilleen höyhenvaippansa ja läksi salaa ulos linnasta. Taivaalla ei näkynyt kuuta eikä tähtiä: pimeä oli kuin säkissä. Tuollaisessa pimeässä olisi helposti saattanut taittaa niskansa, mutta siitä huolimatta hänen majesteesinsa rupesi kävelemään ristiin rastiin katuja pitkin, hiipien hiljaa varpaillaan. Ja eikös tuo ollut kaunista? Hallitsija, vetäytyneenä pois hovielämän nautinnoista, kävelee omassa korkeassa personassaan yövartijana, varjellen alamaistensa henkeä ja omaisuutta! Tämä ylevä velvollisuus, jota hän nyt täytti ensi kertaa, kohotti hänet taaskin hänen omissa silmissään, ja nyt hän ei enää epäillyt olevansa syntynyt kuninkaaksi.

»Saarella makasi kaikki. Tambulinan porvarit kuorsasivat pajun-oksista ja kierretyistä

vihvilöistä tehdyissä majoissaan. Nähtyänsä, että järjestys vallitsee hänen pääkaupungissaan, mutta että kadut kenties tarvitsevat uutta kivitystä ja valaistusta, aikoi hän palata linnaansa, varsin tyytyväisenä kävelyhynsä. Mutta kulkiessaan erään yksinäisen majan ohitse, hän kuuli sen sisästä ääniä, ikäänkuin siellä olisi ollut joku kova kiista tai riita. Keskeltä muiden vikiseviä ääniä kuului selvään eräs kova ääni, jonka hän paikalla tunsu: se oli erään Kvinkvina nimisen ylimyksen, joka oli tunnettu kansanvillitsijä ja kansanpuolueen johtaja. Samoin hän tunsu myös äänestä lemmikkinsä, Bibi-Lulun, joka oli varsin lempeä ja hento nuorukainen, ja jota hän rakasti enimmin kaikista, sillä hänen puheensa oli niin viehättävä, hänellä oli niin kauniita ajatuksia ja luonne niin herttainen. Hänen majesteetinsa painoi korvansa kiinni majan seinään, haluten tietää, mistä tuolla sisässä riidellään.

— »Sen minä sanon,» — huusi Kvinkvina innoissaan, — »että hän on nyt parhaimmillaan, ja ett'ei hänestä enää sen parempaa saa.»

— »Sitä minäkin,» — visersi Bibi-Lulu lempeästi.

— »Mutta niin ei ministerit,» — lisäsi kolmas ääni. — »He koettelivat häntä tän'aamuna ja sanovat hänessä vielä olevan heikkoja paikkoja.»

— »Heikkoja paikkoja!» — kirkui Kvinkvina. — »Tuommoisia ne ovat, ne meidän ministerit! Siinä taas se heidän kavaluutensa ja herkullisuutensa. He koettavat vaan vetää meitä nenästä, voidakseen siepata itselleen rasvaisimmat palat. Jos heitä ruvettaisiin uskomaan, jos heidän annettaisiin tehdä mielensä mukaan, niin ei meille jäisi muuta kuin luut, ja niistäkin olisivat he jo imeneet ytimen pois.»

— »Pois ministerit!» — kuului samassa parikymmentä uhkaavata ääntä, niin että Tuomas Legoff luuli jo olevansa isänmaassaan.

— »Tästä pitää saada loppu, pitää!» — kiljaisi jälleen Kvinkvina ja löi nyrkillään seinään niin lujasti, että kuninkaan nenä oli vähällä käydä lyttyyn. — »Mehän olemme tehneet hänet kuninkaaksi: sehän oli paras keino lihoittaa häntä; mutta nyt saavat kansan uhraukset jo päättyä. Kansa nurisee, kansa ei jaksa enää odottaa, kansa vaatii jälleen päästä oikeuksihinsa. Juhlamojen pitää tapahtua huomispäivänä; jollei, niin muistakaa minun sanani, että kapina nousee Tambulinan saarella!»

— »Kannatetaan! Huomenna siis!» — huusivat kaikki villit.

»Ja yksi heistä arveli vielä:

— »Siitä tulee kieltämättä makuisin pala, mitä milloinkaan on saatu meidän pienissä juhlissa.»

— »Malttakaa,» — sanoi armas Bibi-Lulu, »— minkä kastikkeen kanssa hänet kannetaan pöytään?»

— »Ei kastiketta minkäänäköistä!» — vastasi Kvinkvina niin mahtavasti, että keskustelu paikalla taukosi. — »Vartaalla hän paistetaan, eikä liiaksi paistetakaan! Siitä minä pidän huolen. Sanalla sanon, tällä kertaa ei kansa tule pilkatuksi, petetyksi, niinkuin usein tätä ennen. Se aika on ollut ja mennyt, jolloin kansa, huokaillen ahnaan ylimysvallan häpeällisen ikeen alla, ryömillään sai poimia muruja isoisten pöydältä! Oikeuden hetki on viimeinkin lyönyt, kansa tuntee oikeutensa, kaikki kalpenee, kaikki katoaa kansan majesteetin edessä, ja koska minä juuri sitä edustan, niin pidätän itselleni parhaimman palan.»

»Moinen ylenpalttinen vaatimus herätti nurinaa.

— »Mitäs te nurisette?» — tiuskasi Kvinkvina, ilkeästi irvistäen. — »Eikös kukin teistä saa palaa paistetusta kuninkaasta?»

»Tämä julma leikkipuhe rauhoitti tyytymättömät ja istunto päätettiin yksimielisillä huudoilla: »Huomiseksi! huomiseksi!»

»Tuomas I:n oli käynyt kalman vaaleaksi, ja kosk'ei hänen ensinkään tehnyt mieli läsnäolollansa kunnioittaa huomispäivän juhlaa, niin otti hän sääret selkäänsä, jättäen kapineet ja

kampsut, ja läksi potkaisemaan rantaan päin. Vaikka hän nyt jälleen oli menemässä kohtamaan uusia paastopäiviä, uusia onnenvaiheita, ja vaikka hän tiesi, millaista hänen kansansa oman voiton pyytämättömyys oikeastaan on, niin ei hän kumminkaan malttanut olla heittämättä kaipauksen katsetta jäljellensä tuohon Tambulinan saareen, jossa hän oli elänyt niin monta onnellista päivää. Sallittakoon hänen poikansa pojan lausua tässä pari kunnioituksen sanaa hänestä! Hallittuansa puoli kuudetta kuukautta, hän läksi pois, niinkuin oli tullutkin, tyhjin käsin ja puhtaalla omalla-tunnolla. Eikä johtunut hänen mieleensä viedä muassaan edes valtionrahastoa eikä kruunun timanttejakaan. Hän heitti vaippansakin päältään, viskasi sen rannan hiekalle, luopumisensa merkiksi, ja nosti jo jalkansa, astuakseen veneeseen, — mutta samassa tunsu hän jonkun käden laskeuvan raskaana hänen olkapäällensä . . .

Legoff pysähtyi nyt ja vaikeni hetkiseksi. Kuulijain tarkkuus oli kiihkeimmillään. Jos jokainen heistä olisi ollut Tuomas In sijassa, jokainen heistä tuntenut tuon raskaan käden laskeutuvan hänen olkapäällensä, niin eivät he silloinkaan olisi tunteneet suurempaa kauhua. Pikku Mark ei vielä ollut koskaan ollut mukana mokomassa juhlassa. Mascaret ei puhunut enää sanaakaan poismenosta, ja Macabiou

näki jo selvään, että karamellit olivat menneet häneltä sivu suusta. Pyyhkäistyään tyytyväisenä leukaansa ja heitettyään Macabioun puoleen semmoisen katseen, joka olisi saattanut vajottaa hänet, hänen isänsä sedät ja tämän karhut maan alle, jatkoi Legoff jälleen merkilistä jutelmaansa.

XI

Suoritus

»Näin nyt oli kuninkaallinen pakolainen otettu kiinni kuin pahantekijä ikään, ja vaikka hän oli enemmän kuollut kuin hengissä, niin jaksoi hän kumminkin kääntyä ympärinsä ja näki edessään erään julman kummituksen, joka ei ollut muu kuin Kvinkvina itse, Kvinkvina kaikkine seuralaisineen, joiden etunenässä näkyi Bibi-Lulun lempeä haahmo puiden siimeksessä. Niinkuin tiedätte, hyvät ystävät, ovat villit ihmiset ihmeellisen tarkka-aistisia. Heillä on niin herkät korvat, että kuulevat heinän kasvamisen, muurahaisen astunnan, kärpäsen

hengityksen. Näkö heillä on niin erinomainen, että voisivat nähdä hämähäkin kutovan verkkoa kuussa, ja mitä hajuhermoihin tulee, niin voisivat he Pouligueniin asti tuntea, milloin Batzissa makkaroitaa paistetaan. Tuskin olivat Kvinkvina ja hänen seurakumppalinsa tulleet ulos majasta, jossa he olivat olleet neuvottelemassa, niin olivat he heti vainunneet kuninkaan hajun. Viekkaina kuin ketut he olivat hetikohta arvanneet, että jotakin tässä on toisin kuin olla pitäisi. He läksivät onnetoman vaari vainajan jälkiä myöten, eikä heidän tarvinnut kovinkaan kiirehtiä, niin jo ennättivät rannalle samaan aikaan kuin hänkin.

— »Teidän majesteetinne,» — sanoi Kvinkvina kaikella alamaisella kunnioituksella, — »teidän majesteetinne tietää kyllä, että perustuslakimme, jota olette vannonut pitävänne pyhänä, nimenomaa kieltää kuningasta lähtemästä maasta pois.

— »Lapsukaiseni, rakkaat lapsukaiseni,» — änkytti onneton hallitsija, tuskin enää pysyen pystyssäkään. — »Minun teki mieleni vaan tehdä piikkiriikkinen huviretki merellä. Pyhitettyäni koko päivän valtiotoimille, jotka tarkoittavat kansani parasta, olisi minun ollut suloista, sen tunnustan, muutamaksi hetkeksi tuossa ruuhassa pienosessa unohtaa mahtavuuden murheet ja hallitustointen huolet.»

— »Perustuslaki, teidän majesteettinne, ei salli sitä. Ja jospa perustuslakikin sen sallisi, niin rohkenisivat teidän uskolliset alamaisenne kaikkein nöyrimmästi kantaa jalkainne juureen kieltonsa. Yöt ovat viileät näinä aikoina, ja yks kaks voisitte saada yskän ja kulkkutaudin, ja huomenna on meillä juhla, jossa teidän majesteettinne läsnäolo on välttämätön.»

— »Juhla! Niinkö sanoit, rakas Kvinkvina?»

— »Niin, teidän majesteettinne, isänmaalliset hovit, joihin on osaa ottava koko saaren kansa...»

— »Ja olisipa kovin katkerata, jos suuresti rakastettu hallitsijamme ei kunnioittaisi niitä läsnäolollaan,» — lisäsi Bibi-Lulu sointuvalla äänellään.

— »Rakkaat ystävät, minä olen syvästi liikuttettu. Kuinka suloista minun olisi nähdä kaikki alamaiseni ympärilläni samassa pöydässä! Vaan pahoinpa pelkään, että minun terveyteni tila riistää minulta huvituksen olla läsnä huomispäivän kokouksessa. Minä en ole ensinkään terve, rakas Kvinkvina.»

— »Mitä minä kuulen!» — huudahti Kvinkvina. — »Teidän majesteettinne ei ole koskaan voinut paremmin. Olettehan lihava ja pullea puolelta ja toiselta.»

— »Muistapas, Kvinkvina, että pahimmat taudit ne juuri osoittavatkin hyvän terveyden oi-

reita. Tällainen kyllä on minulla muoto, lapsukaiset, mutta sittenkin minä surkastun ja näivetyyn päivästä päivään. Valta ja voima — se on painava taakka, ja hallitseminen — voi kuinka raskas urakka se on! Helpompi olisi hakata halkoja. Tämä rasva, johon kansani katseet kiinnittyvät niin suurella rakkaudella, ei ole muuta kuin pelkkää tautiperäistä pöhöä. Tämä lihavuus, joka tekee teidät niin ylpeiksi, tämä pulleus, tämä ihon punervuus, kaikki tämä, hyvät ystävät, on petollista ulkonäköä vaan. Vertauksissa puhuen: minä olen kuin mikä pöhökakku. Mutta merkellisintä tässä taudissa, joka minua vaivaa, on se, että vereni on alituisesta valvomisesta muuttunut niin sanoakseni myrkyksi. Jok'ainoa kirppu tai itikka, joka, paha aavistamatta kimppuuni käy, saa halvauksen ja kuolee siihen paikkaan. Joka aamu on herätessäni ympärilläni kantapäätä kiireesen syöpäläisten raatoja. Tiedättehän, että viime viikolla kuoli minulta suureksi surukseni Kakambo, sievin kaikista apinoistani, sydämelteni rakkahin juuri siitä syystä, että se oli niin sinun näköisesi, rakas Kvinkvina; mutta sitä ette vielä tiedä, mistä syystä tämä sokea elävä nukkui pois elämänsä kukoistuksessa. Sanonko ma? Kakambo parka kuoli parin sekunnin kuluttua siitä kuin oli leikitellessään pikkuruisen vaan puraissut minua sääreen. Päät-

täkää nyt siitä, saatanko olla esimiehenä huomispäivän isänmaallisessa juhlassa. Määrätkää kuinka tahdotte, minä tottelen. Minä tunnen velvollisuuteni, ja kuninkaan ensimmäinen velvollisuus on kaikin puolin noudattaa kansan tahtoa. Eläköön perustuslaki! Eläköön Tambulinan kansa!

»Tämä puhe oli lausuttu niin vakavasti ja sulavasti, että herrat villit, vaikk'eivät sitä kaikin puolin uskoneetkaan, saivat siitä kumminkin yhtä ja toista miettimisen aihetta. He rupesivat neuvottelemaan keskenänsä, ja Tuomas I luuli jo päässeensä pälkähästä, ainakin toistaiseksi, mutta pian hän kuuli Kvinkvinan puhuvan kumppaleilleen:

— »Mitä hän nyt on meille lasketellut, on pötyä alusta loppuun. Minä tiedän ihan taa-tuista lähteistä Kakambon kuolleen vatsan kovuuteen. Mitä taas apinan isäntään tulee, niin hän on aika velikulta. Ryhdytään vaan iloisesti toimeen. Kaikissa tapauksissa sopii, varmemmaksi vakuudeksi, antaa ministerien maistaa ensimmäiset palat. Tavallisella ahneudellaan he kyllä etunenässä hyökkäävät paistin kimppuun; me muut, me ryhdymme ateriaan sitten vasta kuin he ovat maistaneet.

»Tämä varovaisuuskeino sai kyllä rauhoittumaan alamaiset, mutta ei kuningasta.

Tuomas tunsii olevansa sairaampi kuin oli tah-
tonut heille luulotellakaan.

— »Teidän majesteetinne,» — sanoi hän-
nelle Kvinkvina, — »emme suinkaan uskaltaneet
muuta kuin luulla terveyttänne mitä parhaim-
maksi. Syvästi liikutettuina siitä kuvasta, jonka
annoitte meille taudistanne, me nyt juuri kes-
kustelimme, eikö sopisi jättää toistaiseksi pu-
heenaolevaa juhlaa. Valitettavasti täytyy mi-
nun kumminkin alamaisuudessa ilmoittaa juh-
lan valmistusten ennättäneen jo niin pitkälle,
ett'ei sitä mitenkään käy enää viivyttäminen.
Kaikki ruokalajit on jo teetetty, kaikki kutsu-
muskortit lähetetty. Ja kun sitten vielä teidän
majesteetinne saa kuulla, mikä tarkoitus tällä
juhlalla on, niin olenpa vakuutettu, ett'ei teidän
majesteetinne jätä kunnioittamatta sitä läsnä-
olollaan.

— »Sano, Kvinkvina, sano, mikä sen tar-
koitus on,» — rukoili Tuomas parka, joka luuli
saavansa kuulla jotain lohdullisempaa ja tart-
tui, mieletön mies, toivon pienimpäänkin oljen-
korteen.

— »Teidän majesteetinne! Hamasta har-
maasta muinaisuudesta saakka on Tambulinan
kuningaskunnassa ollut tapana, että kansa jo
ennen hallitsijansa kuolemaa antaa heille kul-
lekin kunnianimen, joka on muistuttava kai-

kista niistä suurista töistä, kuin hän kansalensa tehnyt on. Ja huomenna juuri, teidän majesteetinne, kansa kokoutuu yhteen ja juhallisesti julistaa teidän majesteetillenne kunnianimen, jolla historia aina maailman loppuun saakka on kunnioittava Tuomas I:stä.»

— »No niin, Kvinkvina. Tämä kunnianimi . . .»

— »Täytyy sanoani, teidän majesteetinne, että vaikea oli löytää meidän köyhästä kielestä sanaa, johon olisi yhdistetty niin monta ja niin erilaista ominaisuutta, ja joka muistuttaisi niin monesta suuresta työstä, mitä olette maalle tehneet, ja joka samalla myös ennakolta ilmoittaisi kaikki nekin työt, mitkä vast'edes olette tekevä. Kauan olimme epä tiedossa, mikä olisi sopivampi: Tuomas Paksuko, Tuomas Hyväkö, Tuomas Hyväntekijäkö, Tuomas Rauhalinenko; mutta näistä sanoista ei yksikään ilmaissut kylliksi tarkkaan rakkauden ja kiitollisuuden tunteita, jotka rintamme täyttävät. Viimeinkin minä, Kvinkvina, — o sitä onnellista sydämen sykäystä! — minä olen löytänyt, minä olen ehdottanut, minä olen helposti saanut hyväksytyksi todellisen kunnianimen, ainoan, mikä soveltuu teidän majesteetillenne, ja huomenna, teitä jumaloivan kansan riemuitessa, lasien kilistessä ja torvien raikuessa,

julistetaan Tuomas I alamaistensa Ravitsevaksi Isäksi.»

— »Tämä on ylenpalttista, Kvinkvina, tämä on liian ylenpalttista!» — huudahti kuningas, ollen vähällä kaatua maahan ja osoittaen ylevämielisyyttä niin suuressa määrässä, että oikein puristi tuon iljettävän saarelaisen kättä. — »Te olette oikeassa, rakas ystävä, min'en epäile enää, minä tulen huomispäivän juhlaan; se on oleva elämäni kauniin, elämäni ihanin päivä. Saatte olla varmat tulostani, lapseni! Vaan nyt, jättäkää minut. Tahdon olla yksinäni. Tahdon, yksinäni viruskellen tässä venosessa, mietiskellä ja valmistella rauhassa sitä puhetta, jonka huomenna olen pitävä, jälkeisruokaa syödessämme.»

— »Teidän majesteetinne,» — sanoi Kvinkvina jälleen, — »parempihan on teidän virua omalla vuoteellanne. Tämä vene ei ole mikään osa Tambulinan valtakuntaa, ja perustuslakihan on selvä. Jos suvaitsette, niin saatamme alamaisuudessa teidän majesteetinne hamaan palatsiin asti.»

»Tämän sanottuaan hän kietoi kuninkaansa huolellisesti höyhenvaippaan, jonka hän itse oli ottanut ylös maasta, ja niin läksi koko joukko astumaan kuninkaan hoville. Kuningas kulki etunenässä ja hänen perässään, asian-

omaisen matkan päässä, astuivat muut, päättämättä häntä näkyvistään ja tarkasti väjyen hänen pienimpiäkin liikkeitään. Tuomas paralla ei ollut enää muuta toivoa kuin Bibi-Lulu. Vaikka hän oli kuullut hirveitä sanoja, jotka ukkosena olivat sattuneet hänen korviinsa ja myllertäneet mieheltä koko sydämen, niin ei hän kumminkaan voinut uskoa, että niin paljon kiittämättömyyttä ja niin paljon paatumusta olisi vielä noin kovin nuoressa olennossa; hän piti varmana, että Bibi-Lulu hänet kylläkin auttaa tästä epätoivoisesta tilasta. Tultuaan lähemmälle linnaansa, hän kääntyi, kulkuansa kumminkaan tauottamatta, seuralaistensa puoleen ja käden viittauksella, mahtavalla ja käskävällä kuin ennenkin, kutsui Bibi-Lulun luoksansa. Nuori villi totteli paikalla kuninkaansa käskyä. He kulkivat vierekkäin jonkun aikaa ääneti, kuningas ajatuksissaan ja synkkänä, Bibi-Lulu tyyneenä ja myhäillen.

— »Bibi-Lulu,» — sanoi viimein Tuomas niin hiljaa, ett'eivät muut voisi kuulla, — »tiedäthän, kuinka hyvä olen aina ollut sinulle. Olisitpa kelvottomin mies tässä kansassa, jos sinulle erittäin tarvitsisi sitä muistuttaa. Minussa on sinulla ollut, en tahdo sanoa parhain herra, mutta suurin ja uskollisin ystävä. Ylenpalttisesti olen vuodattanut päällesi armoani ja hyvyttäni. Kun päivällispöydässäni oli kalk-

kunanpaistia, sait sinä joka kerta siivet kalutaksesi. En koskaan maistanut pähkinäkremmiä ennenkuin sinä olit hotkaissut siitä puolet. Muistatko, kuinka monasti tapasin sinut herkuttelemasta ruokakaapissani? Salamähkään olet sa juonut minulta toista litraa ratafiata. Minä vaan myhäilin enkä kieltänyt, kummas-telin vaan, miksi sinä salavihkaan otit sitä, mitä hyvästä sydämestäni olisin sinulle aina suonut. Sinun läsnäolosi silitti pois rypyt otsaltani. Minä kutsutin sinua, kun viivyit kauan poissa, ja useinpa minä jätin kultaisen kartanoni ja tulin sinun matalaan mökkiisi ja poltin siellä veljellisyyden piippua sinun kanssasi. Sinulle avasin sydämeni, sinulta en salannut mitäkään. Julkisissa juhlissa istuit sinä vieressäni. Minä sinut nostin kunniaan ja arvoon. Nähdessään meitä aina yhdessä, olisivat ihmiset saattaneet luulla olevasi syntynyt hallitusistuimen portailla. No niin, Bibi-Lulu, sietäisitkö, palkinnoksi kaikista näistä hyvistä töistä, että kuninkaasi, herrasi, ystäväsi pannaan vartalle kuin mikä lampaanlapa?»

— »En minä ole syypää siihen, rakas herrani; tuo mokoma Kvinkvinahan se tahtoo teitä vartaalle,» — huilutti Bibi-Lulu hienolla äänellään. — »Minä puolestani tahtoisin, että teidät laitettaisiin jänispaistin viisiin ja kannettaisiin pöytään sipulikastikkeen kanssa.»

— »Kurja!» — kiljaisi Tuomas kovasti suutuksissaan. — »Se on siis totta, se on siis totta! Sinäkin, viheliäinen Bibi-Lulu, sinäkin varusteit syömään kuningastasi!»

— »No ihme ja kumma, armas herrani,» — vastasi Bibi-Lulu enkelin viattomuudella, vähemmin liikutettuna kuin hämmästyneenä, — »minkästhden teitä sitten olisi apatettu niin hyvästi kuudetta kuukautta ja lihoitettu niin suurilla kulungeilla?

»Tuomas I kääräisi ympärilleen tiviimmästi höyhenvaippansa, painoi päänsä alas eikä enää virkkanut sanaakaan. Muutaman minutin perästä saattojoukko seisattui linnan ristikkoportille. Hallitsija pantiin lukon taakse, kolme vahtia asetettiin joka portille, ja hamaan aamuun asti kulki aseilla varustettuja patruleja Tambulinan saarta ristiin rastiin.

»Oli sekin yö, lapsukaiset, oli sekin yö! Kuvailkaa nyt mielessänne Tambulinan kuningas, kulkevana pimeässä, avarassa palatsissaan, joka muutaman tunnin kuluessa oli muuttunut hänelle vankihuoneeksi, ja josta hän pääsee pois ainoastaan — uhrialttarille astuakseen. Tutkituaan kaikki huoneensa ja nähtyään, ett'ei pakenemista ollut ajatteleminenkaan, painoi hän päänsä käsiinsä ja itki katkerasti. Ilveilys oli loppunut; murhenäytelmä oli alkava. Hänen ei

sopinut edes nuhdella kansaansa kiittämättömyydestä, sillä Bibi-Lulun viimeiset sanat olivat osoittaneet hänelle asian oikean laadun. Kadonnut oli Tuomas I kuin tina tuhkaan; jäljellä oli vain »Bellonan» entinen matrossi. — »Voi sua, ikipäiväinen narri,» — virkkoi hän itseksensä, — »kun hetkiseksikään saatoit luulla, että sua niin huolellisesti helliteltiin ja lelliteltiin vaan suurten ansioittesi ja pulskan varatalosi vuoksi! Voi sua kolmin-, voi nelinkertainen narri, joka annoit vetää itseäsi niin törkeästi nenästä ja pidit täytenä totena alamaistesi kunnioitusta, koskas et muuta tehnyt kuin vedit ruokaa ja juomaa nahkaasi aamusta iltaan ja sulattelit sitten illasta aamuun!» — »Hänelle muistui nyt mieleen satu ketusta ja korpista; mutta hassuinta hänen tilassaan oli se, että hän, oltuaan tähän asti korppina, nyt vielä oli oleva juustona. Tuon tuostakin hän kuulahti melua ulkona: siellä kuului vartijain määränperäisiä askelia tahi heidän vuorohuutojansa. Hänestä tuntui, kuin hänen ruumiistansa nyt jo läksisi paistin hajua ja, huolimatta ponnistuksistaan, hän ei mitenkään voinut tehdä päätöstänsä häntä odottavan kohtalon suhteen. Hän myönsi kernaasti hallituksensa olleen yhtämittäisiä kemuja ja kekkereitä, mutta nyt, kun laskut oli suoritettava, oli niihin pantu vähän liikoja. Uupuneena vihdoin niin suu-

rista liikutuksista, (olisi tuota uupunut vähem-
mästäkin), hän heittihe viimein kuninkaalliselle
vuoteellensa ja nukkui, kietouneena höyhen-
vaippaansa.»

XII

Metsästys. Kalastus. Pujahdus

»Päivä oli jo korkealla, kun kuningas heräsi. Hän hieroi silmiään ja luuli nähneensä pahaan unta. Tähän aikaan hänelle tavallisesti joka aamu tuotiin vellivati, ja tähän aikaan hoviherroja tunkieli hänen makuukammiossaan, kilpailen onnesta, ken muka ensin saisi nähdä kuninkaan armollisen hymyn. Kummastellen, ett'ei ketään ollut hänen ympärillään, hän nousi vuoteeltaan, veti uutimet auki ja — arvatkaas mitä hän nyt näki?

»Aamu oli herttainen. Linnut lauloivat kilvassa aamuvirttänsä, ja aurinko paistoi tum-

mansinisellä taivaalla. Keskellä palatsin eteistä toria leimusi halkorovio, jossa koko härkäkin olisi kyllä kypsäksi paistunut. Rovion edustalla oli hirveän pitkä aluspannu rasvaa varten ja pannun päällä yhtä hirveä paistinvarras, kiiltävä kuin miekan terä ja ripustettu kummas-takin päästä kahden suunnattoman rautaristi-kon nojaan. Vähän matkan päässä siitä pal-mujen siimeksessä näkyi, niin pitkälle kuin silmä kantoi, pöytä, joka oli tehty pölkyille asetetuista laudoista. Kymmenkunta pikku pi-rujen näköisiä kokkipoikia kattoi pöytää, ja hovimestari hioi sieralla veistä, isoa kuin hy-väkin miekka. Pöytävieraat olivat juuri tulossa: toisella puolen kulkivat vakavin askelin minis-terit ja heidän perässään valtakunnan ylimyk-set; toisella puolen kulki Kvinkvina, tuiman näköisenä ja käsi puuskassa, perässään esikau-punkien kansa. Sitä mukaa kuin kumpikin joukko läheni toistaan, heittivät he toisiinsa sellaisia silmäyksiä, että helppo oli ennustaa ilon ja sydämellisen sovun piankin haihtuvan tässä ihanassa juhlassa. Samassa kuin minis-terit olivat saapuneet paikalle, täräytti kaktus-ja aloopensaiden suojaan sijoitettu soittokunta Tambulinan kansallislaulun.

»Tuomas Legoff oli yhdellä silmäyksellä käsittänyt kaikki erikoiskohdat tässä miellyt-tävässä kuvassa. Kaikki oli valmiina; odotel-

tiin vaan kuningasta paistiksi. Hämmästyneenä hyökkäsi hän akkunan luota pois ja syöksi hurjana kammioonsa. Ja siellä hänet nyt valtasi semmoinen raivo, ett'ei sitä osaa niin sanoa! Hän aikoi jo sytyttää palatsinsa tuleen kaikilta neljältä taholta ja hautautua paistuneena sen alle. Hän särki ja musersi kaikki, mikä vaan eteen sattui. Kristallit ja posliinit lensivät sirpaleina hänen ympärillään. Yhä enenevässä raivossaan, joka ei enää säälinyt mitäkään, talloi hän jalkainsa alle höyhenvaippansa, hän nyhti siitä höyhenet irti, hän repi sen palasiksi, ja hetken ajan oli hän kiedottuna oikeaan höyhenpilveen, ja kohtalo se ikäänkuin vielä tahtoi häntä viimeisen kerran pilkata, sillä höyhenet pyrkivät tarttumaan kiinni hänen ihoonsa. Viimein hän päätti taistella hengestänsä ja myöä sen niin kalliista kuin mahdollista ja sieppasi käteensä tomahavk-nuijan, joka sekin oli osa kruunun irtaimistoa. Näin varustettuna hän asettui ovelle, valmiina lyömään kuolijaksi jokaisen, ken vain astuisi esiin. Seisottuaan tuossa neljänneksen tuntia, hän kuuli äkkiä ankaran melun ja riensi balkonille. Ulkona tapahtui seuraava seikka:

»Tuskin oli Kvinkvina saapunut torille, niin toi hän esiin vaatimuksensa mahtavalla ja korkealla äänellä. Hän sanoi kyllä sallivansa, että alhainen kansa asetetaan pöydän alapää-

hän; mutta koska hän juuri on edustamassa kansan majesteetia, niin vaatii hän itsellensä kunniasijan. Hän myönsi ministereille oikeuden maistaa ensiksi paistia ja tutkia, onko se läpitsensä kypsää, mutta itselleen hän pidättää paraimman palan ja ilmoitti uhkeasti, ett'ei hän siitä vaatimuksesta suinkaan aio luopua. Tuolistuneina tuollaisesta hävyttömyydestä sanoivat ministerit Kvinkvinaa rosvoksi ja uhkasivat panettaa hänet pimeään torniin, jollei hän luovu röhkeästä vaatimuksestaan. Silloin Kvinkvina, unohtaen peräti hienommat tavat, heitti kauhalla itse ministeripresidenttiä vasten otsaa ja samassa karkasivat molemmat puolueet toisensa kimppuun. Se oli tuiverrusta se! Ylhäiset ja alhaiset mukiloivat toisiaan minkä ennättivät, ja yhä vaan soitti soittokunta Tambulinan kansallislaulua.

»Nähtyään tämän perhekohtauksen, Tuomas Legoff ei enää viivytellyt: nythän oli otollinen hetki. Hän heittihe balkonin laidan yli, laskeusi seinää myöten alas, putosi pehmosilleen, nousi jälleen pystyyn ja sitten kiitämään nuolena pois. Hän luuli jo päässeensä pakoon, mutta eräessä tien käännoksessä huomasi hänet kokkipoika ja soitti paikalla hätäkelloa. Tapelu taukosi silmänräpäyksessä, riitapuolet sopivat, ja nyt sitä lähdettiin yhdessä ajamaan takaa saalista. Sitä hirveätä menoa! Villeillä

oli terästä kintereissään, ja Tuomas I:llä, niin paksu ja jykevä kuin olikaan, oli siivet jaloissa. Jänis, koirat perässään, ei ole milloinkaan osoittanut niin suurta notkeutta ja moisia sotajuonia. Hän harppaili kivien ja purojen yli, pujahteli pensaiden lävitse, katosi puiden taakse ja ryömi näkymätönnä maata pitkin. Milloin hän juoksi suoraan kuin ammuttu tykin luoti, milloin pyörähteli sinne, tänne, saattaen takaa-ajajat jäljiltä pois. Nähdessänsä häntä noin nopeana, noin sukkelana, olisi luullut rasvan pysyvän yhtä hyvin ilmassa kuin vedenkin pinnalla. Olisi luullut tuuliaispään häntä lennättävän. Monta kertaa olivat villit vähällä lauaista häneen nuoleensa, mutta eivät kumminkaan tehneet sitä, peljäten pilaavansa paistin. He olivat herkkusuita ja senvuoksi tahtoivat saada hänet eheänä, vammautonna. Kvinkvina, joka oli lähinnä häntä, oli mennyt hienotuntoisuudessaan niin pitkälle, että oli ottanut mukaansa verkon, vataverkon semmoisen, toivoen saavansa hänet siihen kuin siipikalan. Tämmöistä menoa oli nyt Tambulinan kuningas jo juossut koko valtakuntansa halki. Hän rupesi jo hengästymään, mutta silloin hän huomasi saaren korkeimmalta mäeltä laivan, joka täysin purjein kulki rannan lähitse. Tämä näky antoi hänelle uusia voimia; hän riensi rannalle päin. Kvinkvina oli häntä niin lähellä, että jo

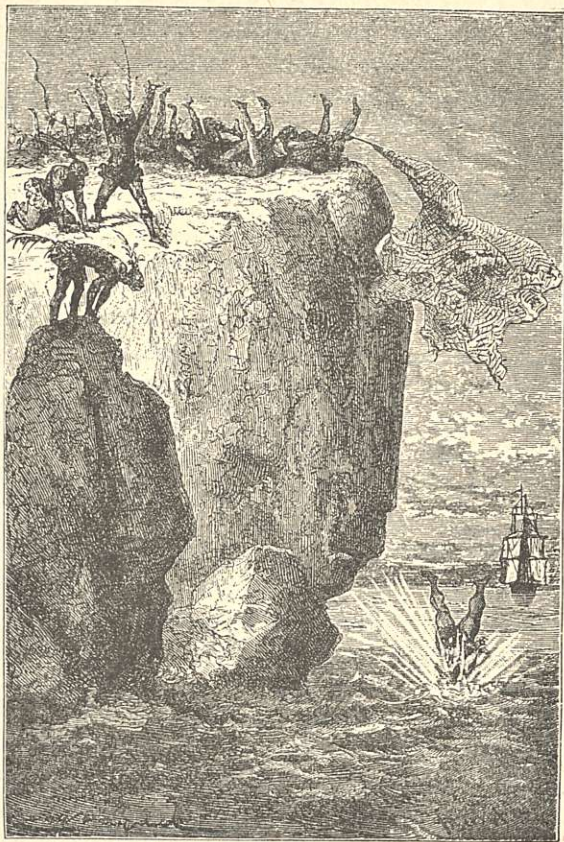
kaksi kertaa oli viskannut verkkonsa hänen peräänsä, osaamatta kumminkaan. Tuomas oli jo lähellä pelastustansa; valtameri levisi jo hänen edessään turvan valkamana. Hypittyänsä kalliolta kalliolle, hän syöksi viimein Tyneen Valtameren syliin ja luuli jo päässeensä kokonaan alamaisistansa, mutta samassa tunsii onneton olevansa kiedottu verkkoon, joka kaikilta puolin oli hänen ympärillään. Tämän oli Kvinkvina viskannut kallion huipulta hänen peräänsä, samassa kuin majesteetti oli heittänyt veteen. Tuomas oli saatu kiinni. Voi kohtaloa kovaa kuitenkin! Ensin hän oli juossut kuin peura, sitten häntä oli pyydetty verkolla kuin mitä meren kalaa ikään, ja nyt, nyt hän joutuu pais-tettavaksi kuin kananpoika!

»Nyt oli vaan verkko vedettävä ylös pys-tysuoraa kallion kylkeä myöten. Tämä ei ollut helppoa työtä, eikä Kvinkvina, roteva vaikka olikin, olisi koskaan saanut sitä toimeen ilman muiden apua. Kaikki, herrat ja narrit, kävivät työhön käsiksi suurella innolla, sillä päivällispaistihan tässä oli hinattava ylös, ja sen lisäksi oli äskeinen juoksu pannut tyhjätsatsat kurnaamaan ihan surkeasti. Itse ministerit vetivät kuin juhdat, peljäten, ett'ei Kvinkvina, ihmeellisen kalastuksensa onnistumisesta ylpeänä, jälleen toisi esiin röyhkeitä vaatimuksiaan. Vähitellen rupesi verkko nou-

semaan veden pinnasta, pullollaan ja raskaana kuin olisi sen sisässä aimo sampi tai pieni valaskala, ja tuon nähtyään, he päästivät riemuhuudon. Saalis oli elossa: vesi loiski ja tirs kui, ja kuninkaallinen vanki potki ja pyristelihe, koettaen päästä irti verkosta. Pianpa tuo nälkäinen joukko sai yhdistetyin voimin koko taakan ylös vedestä. Ja hiljalleen se kohosi yhä korkeammalle, milloin majesteetillisessa hiljaisuudessa, milloin rajuna räpistelevien. Kukahan, nähdessään syrjästä tuon aimo kasan kohoilevan yläilmoihin, olisi osannut ajatellakaan Tambulinan kuninkaan sillä lailla palajavan valtakuntaansa? Mutta mitä lähemmäksi kovan onnen hetki tuli, sitä enemmän näkyi Tuomas I saavan uutta notkeutta ja ihmeellistä voimaa. Hän potki ja kiekuroitsi kuin vihoviimeinen vimattu. Verkko huiski ja heilui joka puolelta, nousi ja laski ja nousi jälleen, yhä kiehnäytyen röyheätä kalliota vastaan; nuora uhkasi joka silmänräpäys katketa, sillä kovin hieroutui se, pingoillaan kuin oli, kiviä vastaan. Väki läähätti, ministeristö oli uuvuksissa. Viimeinkin kajahti riemunhuuto rannalla: kahdentuntisen nousemisen perästä oli viimeinkin verkon yläosa kohonnut kallion huipun tasalle; mutta nytpä nousi toisellinen meno!

»Kun aaseilta loppuu heinät seimestä, silloin ne rupeavat tappelemaan keskenään, mutta

nämä villit tekivät päinvastoin: yksimielisesti he olivat juosseet saaliinsa perässä, mutta nyt, kun saalis oli jo saatavissa, tulivat he jälleen eripuraisiksi. Tappelu oli vähällä syntyä uudelleen, tappelu sitä hurjempi, mitä pahemmin kalvava nälkä kiihoitti valtiollisia himoja ja yllytti puoluevihaa. Tuskin oli verkon pää noussut kallion laidalle, niin oli Kvinkvina seuralaisineen karannut kiinni ensimmäisiin verkon silmiin. Täynnä epäluuloa olivat valtakunnan mahtavat ja ministerit päästäneet irti nuoran ja käyneet kukin vuorostaan käsin verkkoon hekin. Kumpikin puoli veti omalle haarallensa, sättien toinen toistansa. Kvinkvina oli herraa puolestaan, koska hän muka oli saaliin saanut kiinni; pääministeri mahtaili taas sillä, että hän oli hinannut kuin mies, ja lujasti kuni rautaiset pihdit olivat sormet kiinni saaliissa. Sieraimet olivat levällään, suut vaahdossa, hampaat säihkyivät uhkaavina. Mutta hämmästyneenä, säikähtyneenä oli Tambulinan kuningas hyyristynyt verkon pohjalle eikä liikuttanut jäsentäkään. Muusta hänellä ei enää ollut huolta kuin vaan saada tietää, syödäänkö hän paistettuna vaiko keitetynä, ja kansako hänet poskeensa pistää vaiko ylimykset; mutta silloin — odottamaton onnen isku! Taivas nähtävästi piti erinomaista huolta meidän kuninkaallisen sukumme kanta-isästä! Juuri siinä silmänräpäyk-

sessä kuin verkko oli nousemassa maalle, kuului risahdus, verkon silmät ratkesivat, ja Tuomas In raskas ruumis, tehtyään ison läven, pudota loiskahti mereen.

»En yritäkään kuvailla teille Tambulinan kansan hämmästystä: he seisoivat rannalla, kuin puulla päähän lyötyinä, nämä hellät ystävykset.

»Mutta kaukana oli jo kuningas.

»Kiiivaasti kuin delfini hän halkoi aaltoja, kiiruhtaen taanoin huomaamansa laivan luo, joka, nähdäkseen miten tuo kummallinen tapaus loppuu, oli laskenut purjeet alas vähän matkan päässä rannasta.

»Se oli Amerikalainen priki.

»Tuskin oli Tuomas Legoff noussut laivan kannelle, niin johtui hänelle heti mieleen hänen entinen toimensa; nopeasti hän kiipesi ylös mastoon ja istahti mukavasti märssykoriin.

»Laiva oli lähtenyt jälleen liikkeelle ja kulki nyt aivan rannan lähitse.

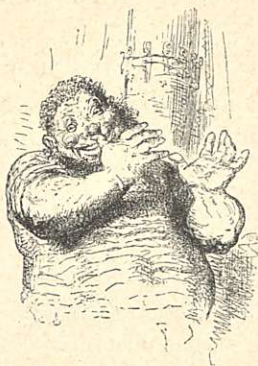
»Villit olivat vielä kalliolla, liikkumatta, silmät mullollaan, suut auki.

»Tuomas näytti heille oikein kunnan pitkän nenän.

— »Aterioikaa ilman minua!» — huusi hän heille.

»Sitten hän kiepsahti, käänsi heille sen kohdan, jota he hartaimmin olivat halainneet, ja, viitattuaan varsin osoittavaisesti, lisäsi:

— »Tuossa noin teidän perustuslailenne!

XIII

Huippua kohti

Tähän oli Legoff päättänyt jutelmansa. Lopettaakseen sen sopivalla tavalla, liitti hän muutamia kehoittavia ja varoittavia lauseita, mutta äkkiäpä hänen äänensä keskeytti eräs toinen ääni. Ja tätä keskeyttäjää ei oltu osattu aavistaakaan. Hän säpsähti, kallisti korvansa meren pauhinata kohti ja päästi julman hätähuudon, johon kaikki muutkin kohta yhtyivät. Jotakin hirveätä, jota tuskin osasi erottaa, mutta joka näkyi liikkuvan yön pimeydessä, läheni pauhaten ja kantaen kammoa ja kauhistusta

yöhön. Jo pauhasivat aallot saaren ympärillä. Poloiset huomasivat olevansa hukassa. He eivät olleet aavistaneetkaan tätä onnetonta loppua, joka kumminkin oli niin helposti arvatava, ja nousuvesi yllätti heidät äkkiä, niin kuin eivät olisi milloinkaan kuulleet siitä. Säikähtyneinä, neuvottomina he juoksentelivat kalloita ylös ja alas, kuni ahdistetut rotat, hakien lymyapaikkaa. Kaikki huusivat vanhempiansa, käsiään kierrellen ja hivuksiaan repien. Kesellä tätä hälyä ja epätoivoa oli Tuomas In pojanpoika ainoa, joka ei menettänyt malttiansa. Käytyään Lokkiluodon ympäri, jota sammuvat kekäleet vielä hämärästi valaisivat, ja tutkituaan tarkasti luodon muodon, oli hän huomannut, että tuolla ylempänä tässä myrskyjen murentamassa kivikalliossa varmaankin on ulospistäviä syrjiä ja tasaisia paikkoja, joita myöten he pääsevät nousuvettä pakoon; siellä on varmaankin halkeamia ja rotkoja, turvapaikoiksi heille. Mutta miten päästä sinne? Ensimmäisille tasanteille oli mahdoton päästä kissankynsinkään. Mutta hätä keinon keksii. Vähässä ajassa oli Legoff veneestä taanoin löytämistensä nuorista ja rihmoista sitonut köysiportaatt. Sitten hän korotti äänensä, niin että se kajahteli meren pauhun yli, ja kutsui pojat kaikki kokoon.

— Rauhoittukaa, — sanoi hän heille. —

Me olemme nyt tosin kuin hiiret loukossa, mutta voivotuksillako te luulette pääsevänne siitä? Kuulittehan te, miten vaari vainajan kävi; ei ollut hänellä pula parempi kuin meilläkään, mutta pääsipäs! Auta itseäs, niin Jumalakin sua auttaa, sanoo sananlasku.

Muutamilla sanoilla hän ilmoitti, mitä nyt oli tehtävä, ja silmänräpäyksessä käskyt noudatettiin. Nyt oli asettuminen samaan asentoon kuin norsusilla oltaessa. Väkevimmat asetettiin vastaan, sitten nousi pienempi aina suurempansa hartioille, ja pian oli tuo elävä pyramiidi valmiina, juurella Macabiou ja Pornichet, huipulla Mark.

— Pysykää nyt kiinni, pojat! — käski Legoff.

Hän otti vauhtia ja kolmessa hypyssä oli hän jo Markin kohdalla, jonka hän oli vähällä sysätä alas. Siten hän pääsi semmoiselle kohdalle kuin ennakoita oli arvannut. Siinä oli kolo, kyllin avara, heidän sopia siihen joka miehen. Päästyään kerran sinne, kiinnitti hän ennen mainitut nuoraportaat ulospistävään kalliokylkeen, heitti toisen pään alas, ja niin nousivat pojat vuorotellen ylös. Ja aikapa olikin: vesi huuhteli jo heidän kantapäitään.

— Voi kuitenkin, — sanoi Mascaret parka, nostaan jalkansa portaille, — sanokaas nyt it-

sekin, eikös olisi ollut parempi maata omilla vuoteilla!

Sillä välin kuin muut lepäsivät, tarkasteli Legoff asemaa ja mietiskeli, millä keinoin päästä yhä ylemmäksi. Geologiasta hän tosin ei tiennyt sanottavaksi mitään, mutta luontoperäisellä aistillansa hän oli kumminkin tehnyt oikeita päätöksiä Lokkiluodosta. Kaukaa katsottuna tämä kallio näytti yhdeltä ainoalta suunnattomalta suipolta, sileälaitaiselta kannasta huippuun asti; mutta läheltä katsova tutkija sai siinä nähdä, mitä tuulet ja aallot voivat tehdä tuommoiselle kiviselle jättiläiselle. Kovat on heillä kourat. Vähän ne kyllä äkkiä toimeen saavat, mutta ne tekevät työtä sitä utterammin, lepäämättä, joutopäiviä pitämättä. Hävityksen työstä oli tullut taideteos. Tämän kolotun, lohkoillun, joka puolelta tahkoillun kallion kyljissä näki jos minkinlaisia rakennustaiteellisia luonnoksia. Paikoittain ilmeni siinä ikäänkuin vanhan feodalilinnan raunioita, paikoittain kuni jonkun gootilaisen kirkon jäännöksiä. Umpinaisia rotkoja ja solia, portaita, joita myöten ei päässyt minnekään, penger-ryksiä päälletysten, omituisen muotoisia pylväitä puoleksi hajonneiden holvien kannattamina, puolipyöreitä ja kulmikkaita kaarelmia, poikkinaisia karniiseja, ulospistäviä rinteitä, tornimaisia, räystäsmäisiä, suippopäisiä

muodostuksia, sanalla sanoen, — sekavin joukko esineitä, mitä oikullinen luonto milloinkaan on voinut luoda taivaan ja valtameren välille!

Legoff oli huomannut kallion äärimmäisessä päässä jonkun käytävän tapaisen, joka kierrel- len kulki ylöspäin kallion ulkolaitaa myöten. Hän arvasi myös, että tämä käytävä, jossa tuskin vuorikaurisakaan olisi päässyt kulkemaan, päättyi palttaan heidän yläpuolellansa.

— Matkaan! — huusi Legoff.

Ja hän näytti heille tietä. Joukko liik- keelle heti. Verkalleen siinä kuljettiin, perä- tysten, jälkimmäinen pitäen kiinni edellisensä puserosta tai nutu liepeestä. Ääneti olivat pojat. Kuului vaan oppaan ääni, kun hän tuon tuostakin huomautti joukolleen vaarallisia paik- koja. Tähtien heikossa valossa he siinä samoi- livat, ja meri möyrysi heidän jalkainsa alla.

Ryömittyään kallion ympäri, he eivät tul- leetkaan paltalle, niinkuin Legoff oli luullut, vaan joutuivat solaan, jonka kummallakin puo- len kohoili kohtisuora kallion seinä. Tämä sola oli syntynyt kallion halkeamisen kautta, ja loh- jenneita kivimöhkäleitä oli siinä aina vähän matkan päässä. He astuivat tähän halkea- maan, joka näytti kuivuneen virran uomalta. Eivät he tienneet, minne se vie, eivät tiedus- telleet, pääseekö siitä pois: nousuveden ahdis- taessa ei heillä ollut aikaa ajatella eikä har-

kita. He eivät astuneet, he ryömivät käsillään ja jaloillaan. Jok'ainoan kivilohkareen yli täytyi kiivetä. Vuoroin he liukuivat jälleen kiveltä alas, jolle juuri olivat päässeet; vuoroin jäivät kivelle lepäämään, kädet ja jalat naarmuissa, kieltäytyen enää menemästä eteenpäin. Legoff oli joka paikassa: etunenässä tietä osoittamassa, sivulla, perässä, niinkuin lammaskoira, rohkaisemassa uupuneita, kehoittamassa jäljellejääneitä, panemassa niin sanoakseni sääriä kunkin selkään.

— Miehuutta, pojat, miehuutta! Joko uuvuit, Jambonneau! Joko mennään ryömiällä, Mascaret! Aatelkaas vaan, mikä kunnia meille tästä viimeinkin tulee! Ei nyt poikia poimitakaan kuin simpukoita merenluodolta, eikä meidän huolikaan astua omiin lämpöisiin häntä koipien välissä. Ei! Pää pystyssä sitä kotia tullaan, pää pystyssä ja uljaasti kuin voittajat konsanaankin. — Astu, astu Macabiou, ethän sinä astu ensinkään. — Pouliguen on ottava meidät vastaan avosylin ja on kerskailleva kunniastansa, kun saa olla tällaisten miesten kotikylä. Isät sanovat: »kas uljaita poikia vaan!» Äidit katsovat ylpeinä tällaisiin lapsiinsa. Koko viikkoon pelkkää siankinkkua ja munakokkeliä. — Ponnista, François Guillemmin, ponnista! Ei maar vaarisikaan ollut kovin mukava istua kököttää valaskalan seljässä? —

Sanomalehdissä, pojat, sanomalehdissä meitä vielä mainitaan. — No, Pornichet, mitäs kuhnailet kuin etana? — Vielä miehen harppaus, parisilainen! Vielä muutama askel, pojat! Pian ovat vaivat lopussa.

Ja Legoff oli esimerkkinä kylmäkiskoisuudessa, uutteruudessa, uhraumisessa yhteiseksi hyväksi. Ensimmäisenä hän oli joka kalliolla ja heitti sieltä muille nuoraportaat, joita hän kantoi vyötäisillään. Pienempiä hän hoiteli huolellisesti ja hellästi kuin äiti: vaikeimmissa paikoissa hän kantoi heitä sylissään tai olkapäillään. Tuon tuostakin hän huusi kaikkia nimiltä, tietääkseen, ovatko kaikki saapuvilla, eikö ketään ole jäljelle jäänyt. Läähättäen, uupuneina, riutuneina, peloissansa he olivat viimeinkin päässeet solan päähän. He eivät enää jaksaneet valittaa onnettomuuttansa. He viskausivat yksi sinne toinen tänne viimeisille pengerryksille, ja siihen useimmat nukkuivat. Nekin, jotka olivat koettaneet pysyä valveilla, vaipuivat uneen, mutta äkkiäpä he säpsähtäen heräsivät, sillä tulossa oli aina vaan vihollinen, joka ei väsynyt heitä ahdistamasta. Meri oli anastanut heiltä pakopaikan, sulkenut solan pään, ja siihen nyt aallot hurjina vyöryivät. Solasta ei ollut mitään pääsyä. He olivat saarretut kaikin puolin meren ja kallion väliin.

— Tule tänne, Legoff, tule tänne!

Mutta Legoffia ei ollut siinä. Hän oli kadonnut, ja tiessään oli silloin heidän viimeinenkin toivonsa.

— Legoff! Legoff!

Ei kuulu vastausta.

Minne hän oli joutunut? Olisiko hän tietä etsiessään luiskahtanut alas? Olisiko hän joutunut altiiksi-antaumisensa uhriksi?

— Missä sinä olet, Legoff, missä?

Meri nousi nousemistaan, ja hyyrityneinä kallion seinää vasten he hirmulla katselivat, kuinka aallot jo vaahtojansa viskelevät heidän jalkoihinsa.

— Legoff! Legoff!

Vielä moniahta minutti, niin on vesi huuh-taissut heidät kuin hiekkajyvät.

— Pojat hoi! — huusi samalla joku ääni ikäänkuin taivaasta.

Oi uljas poika, kuinka kernaasti olisin sua likistänyt rintaani vasten! Hän se oli! Se oli Legoff! Muiden maatessa hän valvoi ja piti huolta heidän pelastuksestansa. Loiskasvin lailla hän oli tarttunut kiinni jokaiseen kallion sär-mään, sisiliskona ryöminyt ylös rinnettä myö-ten, oravana puikkinut ja pujahdellut, vuori-kauriina hyppinyt kiveltä kivelle, ja nyt hän oli viimeinkin ihmeteltävällä notkeudella saapunut ylimmäiselle pengerrykselle. Sieltä hän

heitti alas nuoraportaat, jotka oli määrätty vielä kerran pelastamaan heidät.

Niin paljon vaivaa, niin paljon ponnistuksia, — eikä se kumminkaan heitä auta, viivyttäähän vain tunniksi tai pariksi heidän tuhoansa. He riensivät vielä eteenpäin, kiveltä kivelle, kunnes saapuivat viimeiselle paltalle, jonka keskeltä kohosi jättiläispylväänä iso kallion lohkare. Täällä nyt oli ratkaiseva hetki lyövä näille poloisille pojille. He olivat panneet kaikki voimansa liikkeelle. Nouseminen oli päättynyt. Legoffinkin voimat olivat rauenneet. Korkeana ja sileänä kuin pylväs seisoi lohkare, jonka huipulla kalalokit yönsä viettävät, ja sinne ei ollut ajattelemistakaan. Meri ja autio avaruus piirittivät heitä, ja neuvottomina olivat pojat näiden kahden äärettömyyden välillä. Ylhäällä kohoili tyyneenä kirkas, öinen tähti-taivas, ja alhaalla nousi yhä likemmäs heidän viimeistä turvapaikkaansa valtameren hurja rynnäkkö. Meri läheni lähenemistään, ja kuolema läheni sen mukana.

— Ystävät, — virkkoi viimein Legoff kyynelsilmin, — teidät oli uskottu minun huostaani. Minun oli teitä hoitaminen, ja minä olen saattanut teidät perikatoon. Tulkaa syliini ja sanokaa antavanne anteeksi minulle!

Näistä sanoista heltyi jok'ainoa sydän.

— Ei, Legoff, meillä ei ole mitään sinulle

anteeksi antamista. Sinä et ole meitä saattanut perikatoon, sinähän olet tehnyt kaikki, pelastaaksesi meitä.

Ja Legoff syleili heitä kutakin; senjälkeen syleilivät he toisiansa, itkien ja nyyhkien.

— Voi sinua, pikku Mark, sinä olit niin onnellinen, — sanoivat pojat; — miksis tulit meidän kanssa? Eikä sinun mielesi tehnytkään, mutta me muuthan sinua yllytimme.

— Minäpä se olenkin syy tähän kaikkeen, — vastasi Mark; — minähän päästin veneen rannasta.

Ja he kääntyivät Pouligueniin päin ja puhelivat, ikäänkuin vanhemmat voisivat kuulla heitä:

— Hyvästi, isä! hyvästi, äiti! Meidän täytyy kuolla, te ette enää näe lapsianne!

Mutta hirveähän oli sentään tuo lähenevä loppu, ja pian huusivat poloiset jälleen:

— Pelasta meitä, Legoff, pelasta!

Ja kaikki hyyristyivät hänen ympärilleen kuin kananpojat emänsä siipien alle.

— Älkää enää minua pyytäkö, — virkkoi Legoff.

Ja juhlallisella äänellä hän lausui:

— Polvillenne, pojat!

Kaikki kävivät polvillensa, ja Legoff, seisoen paljastetuin päin heidän keskellään, luki ääneen sen rukouksen, jonka he olivat oppi-

neet jo äidin sylissä istuessaan, ja jota he olivat lukeneet joka aamu noustessaan:

„Isä meidän, joka olet taivaissa . . .“

Sittenkuin hän oli lausunut viimeiset sanat, liittivät muut:

— Amen!

— Jumala siunatkoon meitä! — sanoi Legoff.

Ja hän kävi polvilleen.

Vesi nousi paltalle saakka, ja jo pirskuu suolaista vaahtoa heidän kasvoilleensa.

XIV

Missä he ovat?

Yhtä suuri hämmästys ja epätoivo kuin Lokkiluodolla, vallitsi myös Pouliguenissa. Mutta lähtekäämme seuraamaan tapauksia siitä hetkestä, jolloin vene Legoffin johdolla oli lähtenyt rannasta. Kylässä oli vielä vähän aikaa kaikki hiljaa ja autiota. Rouva Henry herättyään ei osannut säikähtää eikä kummastellaakaan Markin poissaoloa. Hän läksi ulos metsikosta ja haeskeli poikaa silmillään, mutta kun ei häntä näkynyt, päätti hän pojan menneen muiden lasten kanssa leikkimään rannalle.

Tämä arvelu olikin aivan luonnollista, sillä niinhän Mark oli tehnyt joka päivä. Koko iltapuolen oli äiti vaipuneena mitä mieluisimpiin ajatuksiin. Kohtalo näkyy lyövän toisinaan julmaa leikkiä ihmisen kanssa: niinpä rouva Henrykin hymyili tulevaisuudelle silloin kuin valtameri oli viemäisillään häneltä hänen viimeisen elonvesansa.

Illan suussa palasi kotia koko kylän väki, paitsi kalamiehiä. Pouliguen kävi vähitellen jälleen entiseen asuunsa ja vilkastui; puuttui vaan lasten melua. Ei osannut vielä kukaan huomata heidän poissaoloansa; äiditkään eivät tuosta huolehtineet, sillä he tunsivat pienten huimapäisten tavat. Kun tulee illallisen aika, silloin — niin he arvelivat — ryntäävät he kuin nälkäiset varpuset. Täytyy tunnustaa, että jos pojat eivät olleetkaan aina niin perin tarkkoja kouluun menon suhteen, niin ihmeellisen täsmällisiä he olivat kaikessa, missä lusiakat ja vellivadit tulivat kysymykseen. Tulipa jo illallisenkin aika, vadit höyryivät pöydillä, mutta ei kuulunut vielä lapsia! Kummallista: tuollaistahan ei ollut koskaan ennen tapahtunut; mutta äidit, jotka näkevät miestensä menevän joka päivä merelle ja pienostensa, heti kuin liikumaan kykenevät, piehtaroivan rannan hiekassa, eivät hätäännä niin vähällä. Rauhatomampi oli rouva Henry. Hän oli kulkenut kallioilla, huudellen poikaansa. Ja nytkös ky-

län eukot lohduttelemaan häntä, kukin taval-
lansa! Onhan Mark hyvissä hoteissa, mitäs
vaaraa hällä olisi! Paikat ovat turvalliset, eikä
pojatkaan juuri pölkkypäitä; he tuntevat meren
rannan kuin viisi sormeansa. He ovat kaiketi
menneet Guéranden markkinoille katselemaan
tanssivia koiria, tai kenties Batziin, jossa he
välisti pitävät suuria pähkinä- ja mesileipä-
kekkereitä. Ei pojilla hätää hituakaan; pikku-
ruinen haiverrus vaan, kun kotia tulevat.

Yö tuli, mutta lapsia ei kuulunut vieläkään.
Rauhattomuus rupesi valtaamaan kyläläisiä.
Rouva Henry ei enää kestänyt asemillaan. Hän-
nen pyynnöstään oli suolankaivajia lähtenyt
hakemaan kaikille haaroille. Muutamain piti
mennä Guérandeen, toisten aina Batzin kaup-
palaan. Muutamain oli määrä käydä läheisissä
kylissä ja kartanoissa. Heitä odottaessaan oli
koko kylän väki kokonut rantakujalle. Siinä
sitä pohdittiin ja punnittiin ja arvailtiin, mutta
pelkkää pimeässä hapuilemista oli kaikki. Ja
kovin siinä äidit toruivat poissaolevia poikia.
Kukin sätti naapurinsa poikaa, ja mahtoi
siinä Legoff, joukon johdattaja, kuulla kun-
niansa!

Siinä sinkoili syytöksiä ja vastasyytöksiä,
mutta kesken kaikkea kajahti äkkiä meren ran-
nalta räikeä, kamala, eläimen-omainen kiljah-

dus; vaimoväki katsahti kauhistuen toisiinsa, muutamat tekivät hurskaasti ristinmerkin.

— Pyhä neitsyt! — huudahti Guilleminin eukko. — Bibia nauraa, ja se tietää paha!

XV

Bibia

Kuka oli tämä Bibia, jonka nauru herätti kauhua ihmisissä?

Hänen alkuperästään ei ollut mitään tietoa.

Milloin oli hän ensi kerran ilmaunut tänne? Meren-ajonako aalto oli hänet rannalle heittänyt? Mistä hän tuli? Mistä hän oli syntynyt? Mitenkä hän oli asettunut näille rannoille? Mistä hän oli saanut Bibian nimen, joka oli tuttu joka ihmiselle?

Siinä kysymyksiä, joihin ei vastausta saatu.

Varmaa vaan on se, ett'ei kukaan ollut kutsunut Bibiata tänne, ja yksi ainoa katsaus

häneen osoitti selvään, ett'ei koti ollut hänestä huolta vähintäkään pitänyt, jos Bibialla lienee kotia koskaan ollutkaan. Hän oli kuuro ja mykkä, rujokas, tylsämielinen, sanalla sanoen, kaikki osoitti Bibiassa, että luonto oli ollut tyly häntä kohtaan. Semmoisena kuin hän oli kertomuksemme aikana, semmoisena hän oli ollut aina: järjettömyys ja muodottomuus, ne eivät vanhene. Ryysyt, jotka tuskin peittivät hänen alastomuutensa, kerjuupussi kaulassa, paksut huulet, mieletön katse, väärät jalat, pitkät, karvaiset käsivarret, jotka ulottuivat melkein jalkoihin saakka, takkuinen tukka ja parta — kaikki tuossa kovan onnen olennessa herätti vaan katsojan inhoa tai surkuttelemista.

Kuljeksimista hän kyllä näkyi rakastavan, mutta kunnan rajain yli hän ei kumminkaan koskaan mennyt. Hän oli ottanut varsinaiseksi olosijakseen Pouliguenin, ja siellä annettiin hänen olla, ei niin paljoa ihmisrakkaudesta kuin tottumuksesta, ja kosk'ei häntä vastaan milloinkaan kuulunut valituksia, niin ei irtolaislakikaan osannut häneen kovilla kourillaan käsiksi käydä. Veroja hänen ei tarvinnut maksaa eikä muitakaan rasituksia koskaan kantaa, ja niinpä Bibia osasi vallan hyvin selvitä taloudellisen elämän pulmallisimmistakin mutkista. Kesällä hän makasi yönsä rannan

kallioiden juurella, talvella ladoissa tahi talleissa. Ympäri vuotta hän ravitsi itseään leivänpalasilla, kerjäläisenä kulkien talosta taloon, sekä kravuilla ja ruohoilla, joita hän kokoili meren rannalta pakoveden aikana. Paljain käsin hän pyysi isoja merikrapuja ja ansaitsi vähän rahaa. Kävi hän toisinaan työssäkin satamassa, lastaamassa ja purkamassa, aluksia hinaamassa; ottivat joskus kalamiehetkin hänet mukaansa purjeita hoitamaan ja nuotan laskussa auttamaan. Markkinoilla hän väänsi karusellia, näyttäen itseään samalla ilmaiseksi. Saatuaan kokoon pari kolme markkaa, hän noudatti luonteensa vaatimusta kuin mikä kuljeksiva ritari konsanaankin ja katosi muutamaksi viikoksi. Silloin tuntui kuin jotakin olisi puuttunut Pouliguenista, — niin oli totuttu näkemään tuota rumaa, ryysyistä olentoa.

Tämä poloinen oli yht'aikaa koko kylän kauhistus ja pelko, mutta samalla naurun ja ivan esine. Koirat urisivat hänen lähestyessään. Pienet lapset, huomattuaan jo kaukaa hänen tulonsa, juoksivat piiloon äitiensä hameitten turviin. Lasten itkut saatiin paikalla taukoamaan, kun vaan uhattiin Bibiällä. Vanhemmat lapset juoksivat hänen perässään, kirkuen ja viskellen häntä kivillä. Ei ollut sitä kujetta, jota nämä rajut pojat eivät olisi tehneet hänelle joka päivä. Myötätuntoisuutta

mies parka tuskin koskaan sai osakseen. Nuoret ja vanhat, pienet ja suuret eivät säästäneet häntä vehkeiltänsä ja ilveilyiltänsä: harvoin viskattiin leipäpala hänen pussiinsa, ellei sitä seurannut paha sana. Onko ihmeellistäkään sitten, että Bibia tuli pahaksi? Bibia oli paha, vaan samalla kumminkin aina sävyisä. Viha, jota oli hiljaa kasaantunut hänen sydämeensä, ei osoittaunut milloinkaan itse työssä henkeä tai omaisuutta vastaan; se tuli ilmi vain kamalassa riemussa kaikesta onnettomuudesta, kaikista kovan onnen kohtauksista, mitkä hän suinkin näki. Hän ei olisi varastanut omenatakaan puutarhasta, hän ei olisi sormellakaan koskettanut perässään kirkuilevia pahan-ilkisiä poikia; mutta kun vene ulapalla kaatui kumoon, kun tulipalo hävitti rakennuksen, kun rakeet löivät laihon pilalle, ja kun silloin kaikki kylän asukkaat olivat surussa ja epätoivossa, — silloin nauroi Bibia kimmurrellen, ja tämä nauru, joka kuului sahan sähinältä kiveä vastaan, kajahteli kylän päästä toiseen. Tällä tavoin hän kosti luonnon tylyyden ja ihmisten julmuuden: nämä nauroivat hänen ruumiinvirheillensä, hän nauroi heidän kärsimyksilleen.

Rouva Henryn olo Pouliguenissa sai aikaan muutamia muutoksia tämän poloisen kohtalossa.

Rouva Henry ei voinut liikutuksetta nähdä

niin perinpohjaista viheliäisyyttä, ja sääliväisyyden silmäys viimeinkin kohtasi kurjaa miestä.

Tavatessaan Bibian kävelemässä rannalla, hän ei katsellut häntä kuin mitä kummaa ikään eikä kääntynyt inholla hänestä pois, vaan kiinnitti häneen sääliväisen katseen, ja aina kun raha poloisen pussiin solahti, aina sillä oli rakkauden myhäys mukanaan. Pikku Mark se useimmiten sai antaa almun: rouva Henry arveli, että almu, lapsen käden kautta annettu, on paljoa otollisempi Jumalalle ja suoisempi köyhän sydämelle. Mark oli vähitelten voittanut inhonsa, ja pian tuli hänelle tuosta almun-annosta mieluinen toimi: siten hän tottui jo nuoruudessaan tähän korkeimpaan kaikista ihmisvelvollisuuksista, siten hän oppi antamaan arvoa ihmiselle sen rumimmassakin muodossa, oppi tuntemaan Luojaansa, rakastamaan Häntä ja palvelemaan Häntä Hänen vähäpätöisimmissäkin ja mitättömimmissäkin luoduissaan.

Eräänä päivänä, ollessaan laivan lastia purkamassa satamassa, oli Bibia pahasti loukannut sormensa. Herkkä hän ei suinkaan ollut kipua valittamaan, mutta nyt hän oikein ulvoi tuskasta. Sattumalta tuli rouva Henry sinne. Koneen-omaisesti pysähtyi Bibia ja osoitti hänelle likistyneen sormensa. Hetkeäkään empimättä

rouva Henry viittasi hänet tulemaan mukansa ja vei hänet kotiinsa. Pienellä hyllyllä oli hänellä vähäinen kotiaptekki: hän, niinkuin äidit tavallisestikin, osasi hoitaa lyöttymiä, haavoja ja loukkauksia. Hän pesi sormen, oikaisi kynnen, likisti haavan laidat yhteen, kääri ne siteesen ja pani sormeen viimein nahkaisen tullan, jonka hän oli tehnyt hätäpikaa, ja sitoi kahdella, ranteen yli kulkevalla nauhalla. Ja kaiken tämän hän teki yksinkertaisesti ja sillä luontevalla sulolla, mikä asui kaikissa hänen toimissaan.

Markille, joka oli ollut tässä saapuvilla, oli tämä mitä varmin, kauniin, hedelmällisin opetus.

Nähdessään, kuinka tuota kerjäläis-parkaa toiset pilkkasivat, toiset härnäsivät, ja kuinka koko Pouliguenin lapsijoukko ajoi häntä takaa kuin mitä metsän petoa, tunsu Mark häntä kohtaan sääliväisyyttä, joka kasvoi melkein hellyudeksi. Hän ei lähestynyt Bibiata koskaan muutoin kuin lapsellisella ystävällisyydellä, ikäänkuin ymmärtäen, ett'ei pelkkä antaminen yksinänsä riitä, ja että almu on annettava yhtä sydämellisesti kuin lahjakin. Joka kerta hän lasu pehmeän, pullean kätensä Bibian poskelle, sanoen: »Bibia parkaa! Voi Bibia parkaa!» ja silloin kerjäläinen seiso i liikkumatonna ja ikään-

kuin syvissä ajatuksissa. Monastikin sai Mark esimerkillänsä tai pyynnöillänsä hillinneeksi lasten hurjat vehkeet. Huvikseen hän katseli rannalla, kuinka Bibia muitta neuvoitta, pitkillä koukkusormillaan vain, pyyteli merensaalista, eikä saata olla sen ihanampaa näkyä kuin tämä viheliäinen mies ja hänen rinnallaan tuo kauris lapsi, joka hyrisi hänen ympärillään kuin mehiläinen, käsiään taputellen ja riemusta huutaen joka kerta kuin Bibia viskasi maalle kiinnisaamansa saaliin.

Bibiassa nämä hyvyyden osoitukset sekä äidin että pojan puolelta eivät näkyneet herättäneen muuta kuin pelkkää typerää kummas-telua, joka tuskin ensinkään erosi hänen luontoperäisestä tylsyydestään. Lieneekö hän niitä ymmärtänyt vai pitänyt vain jokapäiväisenä asiana, sitä ei olisi kukaan saattanut varmaan sanoa. Vähitellen huomattiin kumminkin, ett'ei hän milloinkaan kulkenut rouva Henryn asunnon ohitse, nostamatta sormeaa huulillensa, ja sillä välin kuin Mark äitinsä kanssa oli Roche-Bernardissa, oli Bibia tähystellen ja haeskellen kuljeksinut sinne tänne.

Sellainen oli Bibia. Viha yksinänsä heitti hiukan valoa siihen kätköön, jossa hänen järkensä piili; lähimmäisensä onnettomuuden näkeminen — se yksistänsä saattoi herättää hä-

net hänen tylsyydestään ja eläyttää hänen velttoa sieluansa. Hän vihasi ihmiskuntaa, jonka hylky ja inho hän oli. Liiatenkin vihasi hän lapsia, joiden pilkan-esine ja marttyri hän oli.

Ja pahemmin kuin koskaan ennen olivat nuo pahan-ilkiset pojat ahdistaneet Bibiata juuri sen onnettoman päivän koittaessa, jolloin he vanhempainsa poissaollessa olivat herraina kylässä. Markia ei ollut silloin heidän joukossaan; he saivat siis oikein halustansa kiusata ja härnätä Bibiata. Päästäkseen heistä, oli Bibia paennut eräälle kalliolle, ja sieltä hän sitten oli katsellut näkyä, mieluisinta, mitä hänen silmänsä milloinkaan olivat nähneet: vene lähtee valkamasta, ja pian senjälkeen vetää valtameri mukansa poloisen kiusanhengen.

Ymmärrätkö nyt, kuinka suuri oli säikähdys Pouliguenissa, kun keskellä hätää, joka kasvoi joka silmänräpäys, kuului Bibian nauru, tuo nauru, joka aina oli jonkun turmion enteenä ja kajahteli nyt kuni huuhkajan huuto keskellä yön hiljaisuutta?

Taivas oli kirkas, meri tyyni: ei niinmuodoin ollut mitään vaaraa peljättävissä, mikään onnettomuus ei siis nähtävästi uhannut.

Ja kumminkin oli Bibia nauranut!

Yksi ajatus valtasi kerrassaan kaikkien

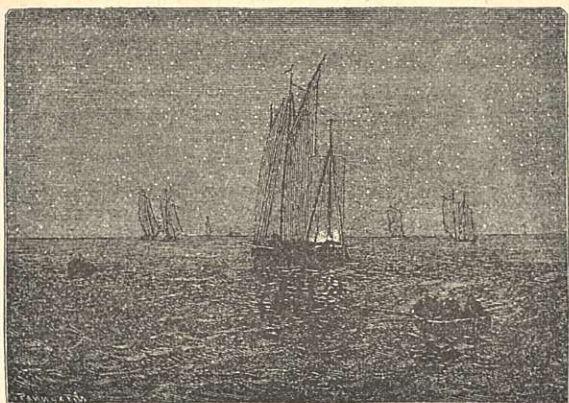
mielet: lapset ovat joko hukkuneet tai surman suussa!

Tällä välin palasivat ne, jotka oli hake-
maan lähetetty. Lapsia ei ollut näkynyt mis-
sään, ei Batzin kauppalassa, ei kylissä eikä
maatiloilla. Suolankaivajat viipyivät vielä Gué-
randessa. Kauan saatiin odottaa heitä He pa-
lasivat viimein hilpeinä ja hyvillään. He olivat
käyttäneet tilaisuutta hyväkseen ja huvitel-
leet itseänsä Guéranden markkinoilla. He oli-
vat käyneet kaikissa huvikojuissa ja nähneet
ihmeellisiä asioita: kaksipäisen vasikan, jättiläis-
naisen, hylkeen, joka osasi puhua kaikkia maail-
man kieliä, kuusijalkaisen lampaan, nuoralla
tanssivan vuohen, apinoita, jotka osasivat äk-
sierata kuin sotamiehet, koiria, jotka osasivat
hyppiä renkaiden lävitse. Mitä taas lapsiin tu-
lee, niin ei heistä ollut kuulunut mitään.

Ei ollut enää muuta neuvoa kuin haeskella
rannat tyyten tarkoin, ja — ihmeellistä! —
kukaan ei ollut vielä osannut kohdalleen ar-
vata, minne lapset olivat joutuneet; mutta sil-
loinpa, mukaan otettujen tulisoihuttujen valossa,
nähtiin Bibia kallion huipulla käsi ojennettuna
ulapalle. Sitä suuntaa olivat siis lapset lähte-
neet: sieltä päin heitä niinmuodoin on lähdet-
tävä hakemaan.

Parku pääsi kaikilta. Mentiin valkamaan.
Luettiin veneet siellä. Yksi niistä puuttui.
Lapset olivat merellä!

XVI

Epätoivo

Säikäyksen ensimmäistä hetkeä ei kykene kukaan kuvailemaan. Rannalla nousi sanomaton hälinä. Tuska ja epätoivo herättivät henkiin kokonaisen rankkasateen sadatuksia ja kirouksia. Kuni naarassudet, joilta penikat on ryöstetty pesästä, syöksivät äidit hurjasti huutaen rannan kallioille. He juoksivat siellä sinne tänne, hajalla hapsin ja rintoihinsa lyöden. Se, joka ei ole nähnyt epätoivoisen äidinrakkauden tuskaa alhaisessa kansassa, ken ei tunne noita luontoja, joissa

kaikki sielun liikutukset ovat vaiston vaikuttamia, se ei saata kuvailla itsellensä tällaista näkyä. Milloin he hurjistuneina, säihkyvin silmin, uhkaavina nuhtelivat tottelemattomia lapsiaan, jättäen heidät armotta Valtameren saaliiksi; milloin he taas heltyen vaikeroivat, pyytäen takaisin pienosiaan, ja sanomattoman helliä sanoja kuului nyt niiltä, jotka silmänräpäys sitten olivat rajuina kirkuneet. Nousuvesi lisäsi heidän epätoivoaan. Rantaa kohti, askel askeleelta, heidän täytyi peräytyä, sekoittaen huutojansa meren pauhuun, sadatellen aaltoja, jotka olivat ryöstäneet heiltä heidän kohtunsa hedelmän, kosta huutaen merelle, joka jo ennen oli tehnyt niin monta vaimoa leskeksi ja nyt on lähtenyt ryöstämään lapsiakin. Vihdoin he epätoivoisina moittivat koko luontoa: maata, joka ei ollut osannut heitä varjella, merta, joka heidät oli ottanut, taivasta, joka oli sallinut heidän joutua perikatoon.

Hälytys kävi yli koko paikkakunnan. Vähän matkan päähän toisistaan sytytetyt roviot valaisivat rantaa ja heijastuivat verisinä mereen. Hätäkello pantiin soimaan Batzissa. Kumea touhu kulki ympäri seutujen: ihmiset heräilivät ensimmäisistä unistansa. Croisicista oli työnnetty kaikki veneet vesille: muutamat laskevat ulapalle, toiset kulkivat rantoja pitkin. Pouliguenissa oli hätä noussut korkeimmilleen.

Aallot olivat heittäneet rannalle meren-ajon, joka nyt kulki kädestä käteen: se oli airo ka-teissa olevasta veneestä, selvä merkki varres-saan. Sillä välin kokoontui kansaa kaikilta haaroilta, ja pian oli ihmisiä keräytynyt niin ko-solta, ett'eivät kaikki sopineetkaan tähän pie-noon kylään. Piiritetyssä kaupungissa ei ole milloinkaan ollut suurempaa sekamelua: hätä-kellon ääni, meren möyry, vaimojen parku ja hälinä, ja kaiken tuon kamalan konsertin kes-kellä Bibian käheä nauru.

Entäs rouva Henry? Tuskissansa hänkin kääntyi luonnon puoleen; mutta valtamerelle hän puhui lempeästi, ikäänkuin peljäten herät-tävänsä sen vihaa.

— Antakaa, aallot, poikani pois! Ole hä-nelle laupias, sä hirveä yö! Taivaan enkelit, vartioikaa hänen ympärillään! Hyvä Jumala, älä häntä hyljää!

Ja vaimoille, joita oli tullut lähikylistä, hän puhui:

— Sehän on viimeinen, ainoa lapseni. Kaksi oli minulla sitä ennen, mutta he kuolivat, ja jäljellä on hän yksin. Hän läksi pois minun maatessani. En tiedä, miten se tapahtui. Hän on vielä niin pieni, hänen on kylmä; hän oli kesävaatteissa.

Miehille hän puhui:

— Teidän huostaanne minä hänet jätin. Hän eli keskellänne. Teidän luonannehan hän virkosi eloon ja tuli terveeksi. Rakastittehan te häntä kaikki. Teidän pikku Markkinnehan se oli.

Kaikki itkivät: hän herätti sääliväisyyttä muissa äideissä.

Melkein mieletönnä tuskasta hän kulki eteenpäin, tietämättänsä minne, kulki kuin harhaileva haamu. Äkkiä hän huomasi lähellensä Bibian, joka samoili syrjässä ja näkyi nauttimalla katselevan yleistä hätää. Rouva Henry ei tiennyt enää, mitä hän haastoi tahi mitä hän teki: hän rupesi puhumaan Bibialle, ikäänkuin tämä voisi häntä kuulla ja ymmärtää.

— Etkö sinä tiedä, Bibia, etkö tiedä? . . . Pikku Mark . . . muistathan, tuo pieni kaunis poika, jota niin usein kohtasit rannalla . . . se, jolla on niin kauniit, siniset silmät . . . se, joka aina juoksi sun luoksesi jo kaukaa, kun vaan huomasi sinut . . . muistathan? . . . hän, joka oli mukanasasi kalaretkillä! . . . Nyt hän on merellä! Hän meni muiden kanssa! Hän on heidän kanssaan venheessä! Nyt ei minulla enää ole lasta! Juokse, Bibia, juokse hakemaan häntä! Löydä hänet! Tuo hänet luokseni! Hänen

on niin kylmä! Etkös tunne, kuinka kolkkoa on yön ilma? Kas tässä, ota shaalini, kiedo hänet siihen. Mene nyt, Bibia, mene! Sitten rakastan sua, sitten pidän huolta sinusta.

Rukoillen hän ojensi käsiänsä kurjaa miestä kohti.

Bibia katsoi ulapalle ja rupesi nauramaan.

— Mutta etkö sinä ymmärrä? — huudahti rouva, rajusti ravistellen hänen ryysyjänsä. — Sanoinhan minä, että hän on venheessä! Hän meni muiden keralla! Hän on heidän kanssaan tuolla merellä! Hän juuri, Mark poikani, lapseni! Hän ei milloinkaan tehnyt sinulle pahaa! Hän yksin oli hyvä sinua kohtaan. Hän auttoi sinua kurjuudessaasi. Hän rakasti sinua viheliäisyydessäsi. Olin totuttanut hänet sinun rumuuteesi. Miksis naurat, kurja? Nauroinkos minä, kun ojensit puoleeni särjetyn sormesi? Nauroiko hän, kun muut viskelivät sinua kivillä? Poika parkaa! Hänen parhaimpana ilonaan oli laskea pussiisi puolet suurus-tansa. Mene pois, hirviö, mene pois! Sielusi on vielä hirveämpi kuin ruumiisi.

Poloisen äidin viha muuttui viimeinkin kyyneleiksi; hän rupesi kovasti nyyhkimään.

Bibia ei nauranut enää.

Hän seiso i liikahamama, luoden silmiänsä rouva Henrystä merelle ja mereltä jälleen rouva Henryn ja koneen-omaisesti kietoen käsivarrelleen shaalia.

XVII

Äidit

Verkkaan vierivät kauhistuksen hetket. Kauppalassa ei ollut enää ketään. Kaikki ovet olivat seljällä, kaikki tuvat tyhjinä, takka-valkeita ei palanut missään. Kaikki ihmiset olivat hajauneet pitkin rantoja. Merellä välähтели aluksien lyhtyjä, sinne tänne, toistensa rinnalla, toistensa ohi. Äidit eivät enää jaksaneet parkua, he voivottelivat käheällä äänellä; miehet kokoutuivat eri ryhmiin nuotioiden ympärille, keskustellen päivän tapauksesta, jopa väitellenkin sen johdosta keskenänsä. Pouli-

guenissa ei ollut kirkkoa. Batzin kauppalan pappi, huolimatta vanhuudestaan, oli rientänyt tänne. Hänen tulonsa vaikutti sen, että melu ja rauhattomuus hiukan tyyntyivät. Hänen pyynnöstänsä oli rouva Henry suostunut menemään kotiansa; mutta nähtyään poikansa vuoteen, nähtyään tuon hiljaisen, vilpoisen, avaran vuoteen nyt tyhjänä, hän oli äkkiä vetänyt sen uutimet kiinni ja jälleen rientänyt rannalle. Liikuttavaa oli nähdä, kuinka suurta sääliväisyyttä häntä kohtaan osoittivat kaikki: olisi luullut, että hän se onkin ainoa, jolla on murheen ja tuskan syytä.

— Voi rouva kulta, — puhuivat vaimot, keräytyen hänen ympärilleen. — Kova onni on kohdannut meitä kaikkia, mutta te kumminkin olette kaikista onnettomin. Tuommoiset tapaukset, ne ovat meidän kohtaloamme ne. Meri on meille leivän-antaja, meri on meille vihamieskin. Se ottaa meiltä lapset ennemmin tai myöhemmin. Merta varten me heitä kasvatamme: tänään tai huomenna se vie heidät meiltä. Me olemme tottuneet näkemään rakkaimpamme jo aikaisin lähtevän kotoa pois. Meidän kurjassa elämässä ei ole hetkeäkään, jolloin ei meillä olisi uhka päällä. Me synnymme, elämme, kuolemme alituisessa ahdistuksessa; mutta te, mutta te, poloinen! Onnet-

tomuus kohtasi teidät kuin varas yöllä: ette osannut sitä aavistaakaan. Ette ole ennen nähnyt veljen, isän, puolison menevän luotanne kauaksi pois. Ei teidän ole tarvinnut vavista heidän tähtensä, ei rukoilla tuska sydämessä heidän puolestansa, ei odotella heitä mökkinne kynnyksellä. Lapsukaisenne ei ole ollut luvattuna jo kätkyestä saakka altiiksi merelle ja myrskyille. Meri oli teille vaan kesä-ajan huvitus. Voi kuitenkin! Miksette jäänyt sinne, missä olitte? Mitä te läksitte hakemaan näiltä raukoilta rannoilta? Mikä kovan onnen tuuli ohjasikaan teidät tänne?

Miehet eivät tyytyneet pelkkiin valituksiin. Joko vakaumuksesta tai hyväntahtoisuudesta he koettivat osoittaa, ett'ei vielä olla kaikkea toivoa vailla. Merellähän ei nyt ole myrskyä. Eikä tuo rantalöytökään paljoa merkitse. Eihän se ole muuta kuin veneestä luiskahtanut airo; vene on oman onnensa nojassa kulkenut varmaankin paljoa turvallisemmin kuin jos tottumattomat kädet olisivat sitä käyttäneet. Tuskinpa saattaa luulla mahdolliseksi, ett'ei joku Pouliguenin monista kalaveneistä olisi heitä huomannut. Ihan varmaan ovat isät löytäneet poikansa: kaikki tulevat takaisin nousuveden kanssa, joka pian on ylimmillään.

Tämä oli viimeinen toivo, johon vielä kävi tarttuminen, mutta pianpa sekin raukesi tyhjiin.

XVIII

Kelpo merimies

Kalaveneitä alkoi laskea rantaan yksi toisensa perästä. Surkea kotiatulo! Jok'ainoa vene lisäsi raivoa ja epätoivoa. Isät kiivastuivat, vihastuivat. Pastori koetti heitä rauhoittaa, ja vaimot ne kyynelsilmin nyt puhuivat lastensa puolesta, lastensa, joita he itse olivat toruneet moniahta hetki sitten. Ukko Legoff laski viimeisenä rantaan. Hän oli kylän pulskin mies, Tuomas I:n ansiollinen poika, oikea merikarhu, joka ei aaltoja peljännyt, ja joka jo aikoja sitten tarkoin tunsu kaikki Vellamon oikut. Muut, valmiina lähtemään jälleen me-

relle, odottivat vaan hänen käskyjensä. Tuskin hän oli astunut maalle, niin jo hyökkäsi koko joukko hänen luokseen. Häneen yksin enää toivottiin: jos enää mitään pelastuksen keinoa löytyy, niin ukko Legoff sen yksin voi keksiä.

— Joudu, Legoff, joudu! Onpa jo jotakin tapahtunut meidän poissa ollessa! Meillä ei enää ole poikia! Poissa jok'ainoa! Joudu! Sinä yksin voit ne tuoda meille takaisin!

Silloin suuttui Legoff silmittömäksi.

— Niitä junkkareita! — kiljaisi hän. — Luuletteko te, että niin minä vaan lähdenkin ulapalle hakemaan tuota lapsiliutaa! Mistä minä ne teille hankin? Menkööt mereen niin pitkälle kuin tietä piisaa; heistä minä viis! Onpahan vain leipärottia entistä vähemmin. Tupaan, eukot! Läpimärkä minä olen, ja nälkä minun on. Minä tahdon syödä ja käyn levolle sitten.

— Mene vaan, ukkoseni, — sanoi Legoffin vaimo itkien. — Siellä on illallinen pöydällä, siihen ei ole vielä kukaan kajonnut. Koska sinun on niin nälkä, niin syö minunkin osani, syö lapsen osa myös. Minun ei ole nälkä, ja poika kenties on surman suussa.

— Sitä parempi, — kertoi tuima kalamies, — sillä jos minä saisin sen lurjuksen kynsiini, niin!... Senkin hylyt!... Tuli ja leimaus!

— Legoff, — puuttui pastori puheeseen. — Minä olen sinut kastanut, minä sinut otin ensi kertaa Herran Ehtoolliselle, minä sinut myös olen vihkinyt. Kuule siis minua, onneton! Etkö sinä pelkää tuolla tylyydellä saavasi taivaan vihan lapsiraukkain ylitse?

— Pelasta heidät, pelasta! — huusivat äidit, tarttuen hänen nuttunsa liepeisiin.

— Pelasta . . . hyvä on sanoa niin . . . Vielä kerran kysyn teiltä, mistä minä ne nyt otan!

— Mene etsimään, ukkoseni, sinä kyllä löydät heidät. Välkkyyhän rinnassasi sunnuntaisin kahdeksan hopeaista kunniamerkkiä, jotka olet saanut ihmishengen pelastamisesta. Ne olivat ihan ventovieraita sulle, sallisitko nyt oman lapsesi ja kotikylän lasten mennä perikatoon?

— Säälikää meitä, Legoff; säälikää minua! — sanoi rouva Henry, ottaen häntä kädestä.

— No niin, malttakaas toki, — virkkoi Legoff, pyyhkäisten hihallaan silmäänsä. — Älkää nyt kaikki yhtä haavaa puhuko. Mihin aikaan päivästä ne kakarat läksivät valkamasta? Vai niin, puolenpäivän jälkeen. Vesi oli paolla silloin ja vei heidät mukanaan. Tultuaan kerran ulapalle, ovat he pakoveden mukana ajautuneet Lokkiluodon kareille. Kaunis alku! Kalastikos kukaan teistä siellä päin? Jambonneau, Mascaret, Pornichet, Macabiou,

huomasiko kukaan mitään erinomaista, mitään merkkiä?

— Jaa mutta tosiaankin, — sanoi ukko Pornichet, — noin tunti auringon laskun jälkeen minusta näytti niinkuin olisi ollut jotain roviotulen tapaista siellä luodolla päin.

— Etkä lähtenyt oitis sinne? Mitäs sä luulit sen olevan? Häitä muka vietettiin ja ilotulia poltettiin, häh!

— Siltä se näytti kuin ois ollut tulta, ja minä meinasin, että kai se tulta on, — vastasi Pornichet tyyneesti.

— Vai niin vainen! Ja sillä se muka oli tehty! Voi sinä, pässinpää! Etkös ymmärtänyt, että pojat olivat sytyttäneet veneen palamaan? Ymmärrättekö te muutkaan, että vene on särkynyt kareihin? Siitä ei siis enää ollut mihinkään, ja senvuoksi he tekivät siitä rovion, saadakseen apua. Siinä se. Mutta maltas, mil-lähän veneellä pojan nulikat ovat lähteneet? — lisäsi Legoff, iskien terävän katseen vai-moonsa, — se vielä puuttuu, että olisivat otta-neet minun veneeni!

Legoffin eukko loi silmänsä arkana maahan.

— Kas niin, arvasinhan sen! . . . Voi kon-nia kuitenkin! Uuden uutukaisen veneeni! Viisisataa markkaa poltettu kuin kimppu tuli-tikkuja! Tämäpä vasta päivä on!

— Niin se on, isäntä, — sanoi hänen renkinsä. — Semmoinen lurjus kuin se teidän poika, niin se se on valmis tekemään vaikka mitä; mikäpä sen hattua haittaa!

— Sanopas se vielä kerta! — kiljaisi Legoff, nostaen kätensä sellaiseen asemaan, ett'ei ollut epäilemistäkään, mitä mies moisella tarkoittaa.

Mutta äkkiä hän muutti äänensä:

— Kyllä minä pojan lölytän, se on vissi se. Sauna hänen saada pitää, sauna semmoinen kuin koskaan on lähtenyt tällaisista käsisistä. Mutta paina sinä, tuhma suupaltti, mieleesi, ett'ei semmoiselle pojalle kuin minun vedä vertoja sata eikä tuhatkaan tuommoista retkaletta kuin sinun isäsi poika. Mokomakin moukka, tyhjäntoimittaja, rupeaa tässä viisastelemaan koko kylän älykkäimmästä ja uljaimmasta pojasta! Veneen polttamisella oli heillä tarkoitus, ja kenties sinunkin kalloosi mahtuu, että tuo tarkoitus oli hyvä, sillä nyt he olisivat pelastettuja, jollei tuo pölkypää Pornichet olisi tänä yönä laiminlyönyt kaikkia merimiehen velvollisuuksia. Maata, nahjus, ja pian!

— Mutta sitten, Legoff, mutta sitten? Miten on poikain käynyt?

— No sitä ei ole vaikea arvata. Meri on noussut ja huuhtaissut pojat mukanaan.

Siinä koko juttu... elleihän vaan tuo minun poikani, se lurjus, joka on valmis tekemään vaikka mitä, ole keksinyt keinoa kiivettäksensä Lokkiluodolle ja vienyt muitakin mukaansa.

— Kyllä hän on keksinyt sen, ukkoseni, kyllä hän on kiivennyt! — huudahti Legoffin äiti vakaumuksella.

— Jos hän vaan on päässyt kiipeämään tuolle aimo kivelle...

— Kyllä hän on päässyt, ihan varmaan! Hän on näyttänyt merelle pitkän nenän. Sen minä takaan, ja takaanhan minä sinun poikasi.

— Jos vaan tuo marakatti osasi kynsin hampain kavuta viimeiselle paltaalle...

— Osasi hän, osasi niinkin, ukko kulta! Minä näen hänet siellä! — huusi eukko, ikäänkuin äidinrakkauden kirkastamana.

— Entäs toiset, entäs toiset? — kyseli rouva Henry hädissään.

— Olkaa rauhassa, rouva kulta! Ette tunne poikaani. Jos hän on viimeisellä paltalla, niin siellä ovat muutkin. Luulenpa näkeväni pojat siellä. Tänne he kurottavat pieniä käsiänsä... He huutavat apua... Jo tullaan, rakkaat, jo tullaan!

— Matkaan! — huusi Legoff sitten riemuitsevalle joukolle. — Macabiou, Jambonneau, Mascaret, kaikki isät merelle minun kanssani. Työ ei ole helppo, kyllä siellä miestä tarvitaan. Jos he vielä ovat siellä, jos vesi on pysähtynyt siihen eikä ole vienyt heitä mukaansa, niin kyll' on pojat koreassa tilassa! Ruokavaroja, muijat! Sokeria, viinaa, viiniä ja vaippoja! Joutukaa! Ei saa hetkeäkään enää menettää. Te, herra pastori, rukoilkaa Jumalaa heidän ja meidän puolesta.

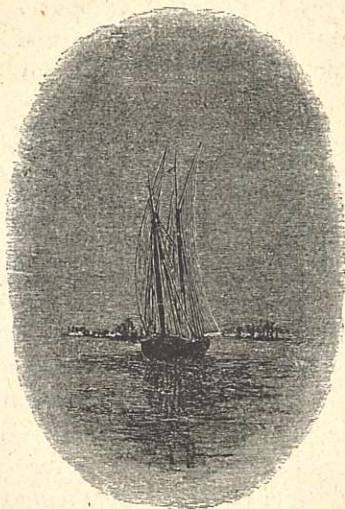
Muonat tuotiin, ja pursi oli jo valmiina lähtemään. Legoff oli astumaisillaan siihen, kun tunsu jonkun pidättävän häntä käsivarresta.

— Legoff, — sanoi rouva Henry, antaen hänelle virvoitusrohtoja ja vaipan, jonka hän oli kiireesti käynyt kotoansa, — minä jätän lapseni teidän huostaanne. Pitäkää hänestä hyvä huoli, isäntä. Hän on pienin kaikista, hän ei ole tottunut tämmöisiin. Hän se on saanut pahinta kärsiä. Sitä paitsi hän on ainoa, jonka isä ei tule häntä hakemaan. Saanko minä tulla mukaan?

— Tekö mukaan, rouva kulta! Mitäs ajatlettekaan? Luottakaa minuun, luottakaa meihin kaikkiin. Kyllä me pidetään huolta teidän pojastanne, niinkuin omistammekin: yhden isän asemesta tulee häntä pelastamaan kaksitoista,

ja Jumalan avulla, me tuomme teille kyllä enkelinne takaisin.

Legoff astui purteen ja käski heittää köydet irti. Mannertuuli paisutti purjeet. Alus keikahti aalloilla ja läksi kyntämään meren pintaa.

XIX

Yksi puuttuu

Monta hetkeä oli vielä kuluva, ennenkuin miehet palajavat, mutta siitä huolimatta viettivät kyläläiset lopun yötä rannalla. Mielipiteet eivät enää hajauneet äärettömiin toisistansa: toivo, pelko, vavistus olivat nyt kiintyneet Lokkiluodon ympärille. Kaikki, jotka olivat nähneet sen likeltä, kuvailivat sen nyt tarkasti juuresta huippuun saakka, ja, niinkuin semmoisisissa tapauksissa tavallisesti käy, oli

jok'ainoa kuvaus niin täsmällinen ja tarkka, että kaikki muut olivat ihan toisenlaisia. Muuttamat arvelivat, ett'ei kalliolle kiipeäminen ole vaikeata ensinkään, ja että lapset ihan varmaan ovat nousseet sinne; toiset sanoivat sinne pääsemistä ihan mahdottomaksi tai ainakin perin vaaralliseksi, varsinkin öiseen aikaan, niin pienille lapsille. Jotkut väittivät, ett'ei meri koskaan ole noussut viimeiselle pengerrykselle asti, ja että pojat muka makaavat siellä yhtä rauhallisesti kuin omilla vuoteillaan; jotkut sitä vastoin tiesivät sanoa, ett'ei se niin varmaa ole, ja että päiväntasauksen aikana meri joskus on ulottunut sinnekin asti. Ja niinpä, sitä mukaa kuin kukin puhui, sitä mukaa toivokin sydämissä syttyi tai sammui. Legoffin äiti yksin ei järkkynyt uskossaan; hän ei olisi yhtään kummastellut, jos olisi saanut kuulla poikansa pysäyttäneen nousuveden, sanoen: »Tätä ylemäs et nouse».

Rouva Henry harhaili joukosta toiseen, halukkaasti kuunnellen ihmisten puheita ja tuntien sydämensä vuotavan verta tuhansista haavoista. Hänen ainoa toivonsa, jota hän vielä uskalsi ajatella, oli sekin kovin kamalata: se oli kuin orjantappuran oksa, jota hapuroidessaan käsi käy verinaarmuihin. Hän oli näkevinään pikku Markinsa kiipeevän yön pimeässä tuolle kovan onnen kalliolle. Vaikkapa — niin ajat-

teli rouva Henry — pojalla olisikin ollut kyl-
liksi voimia, päästäkseen viimeiselle paltalle,
vaikkapa nousuvesi ei olisi ulottunutkaan sinne,
niin paleltunuthan poloinen on, nääntynyt vä-
symyksestä ja nälästä, naarmuissa, haavoissa.

Aamun hämärässä hän meni eräälle ran-
nan kalliolle; siellä hän istui kauan aikaa, ma-
sentuneena, silmät yhä taivaan rantaa kohti,
niinkuin olisi tahtonut katseellaan tunkeutua
avaruuksien läpi. Hänen noustessaan koitti jo
päivä. Astuessaan alas rannalle, hän kohtasi
Bibian, joka jo oli alkanut tavalliset kulkunsa.
Nähtyään rouva Henryn, Bibia säpsähti ja lyy-
histihe, kuin koira, jota on lyöty. Rouva Henry,
pahalla mielellä muistaen taanoisia kovia sa-
nojaan, pysähtyi hetkiseksi ja katsoi sääliväi-
sesti raukkaa. Hän muisti, kuinka Mark oli
rakastanut tuota onnetonta, hyväillyt häntä,
pienellä valkoisella kädellään silitellyt kerjä-
läisen kasvoja, annettuaan hänelle almua. »Bi-
bia parka! Bibia parka!» sanoi hän, koettaen
tehdä äänensä niin lapselliseksi kuin mahdol-
lista. Ja hän meni itkien edemmäs.

Auringon noustessa oli pappi muutamain
kyläläisten kanssa mennyt Batzin kirkkoon mes-
sua pitämään. Sitten hän oli tullut takaisin:
hän rohkaisi nyt äitien mieltä, rukoiltuaan ensin
lasten pelastuksesta. Aamu kului kuumeen-
omaisessa odotuksen tuskassa. Sakeata sumua

oli päivän sarastaessa alkanut nousta maasta. Se kätki näkyvistä taivaan ja levisi valtamerelle. Luonto, joka on niin kerrassaan väliäpitämätön inhimillisestä onnettomuudesta ja kurjuudesta, näkyi nyt ottavan osaa poloisen kylän suruun. Rannat, saaret, niemet — kaikki oli kiedottu usmaan, jonka kautta päivänvalo kuului tummana, hämäränä. Täydellinen äänetömyys vallitsi rannalla, vaikka koko kylän väki oli siellä koossa. Pursi ei enää viivy kauan: se tulee tuokion perästä näkyviin usmasta. Ratkaiseva hetki oli tulossa: Herra auttakoon vaan! Puolenpäivän aikana kirkasti tuuli taivaan ja meren, aurinko paistoi, aallot kirmaelivat, ja kaukana näkyi valkoiset purjeet.

Ääneti, liikahtamatta seisoi joukko rannalla. Sydämensä sykintää vaan kukin kuuli. Purjeet, jotka alussa olivat näkyneet ainoastaan pienenä, valkoisena pilkkuna taivaan rannassa, kasvoivat kasvamistaan. Alus läheni nähtävästi rantaa: se oli Legoffin pursi! Mitähän se tuonee tullesansa? Riemuako vai murhettako? Elämänkö tuonee vai kuolemanko? Nuo purjeet, joita niin kauan oli odotettu, niin palavasti ikävöity, nuo purjeet olisi tahdottu nyt pysäyttää; vavistiin jo ajateltaessa aluksen laskua valkamaan. Sanomattoman tuskallinen hetki. Kaikkien ajatukset olivat kiintyneet tuohon ainoaan palttina-palaan. Ei sanaa! ei huutoa! ei liikuntoa! ei

käden käännähdystä! Mutta kun alus viimeinkin oli tullut niin lähelle, että siitä erotti mastot ja itse rungon, kun kokassa huomattiin joukko pieniä olentoja, jotka heiluttivat ilmassa lakkejansa ja liinojansa, silloin elpyivät jälleen odottaneiden rinnat yhtä haavaa, ja yksi ainoa riemullinen parahdus kajahti taivasta kohti.

— Oletteko te siellä? Tekö siellä olette?

— Tääll' ollaan! — vastasivat aluksesta heleät äänet.

Tuokio vielä, niin laski pursi rantaan, ja lapset hyökkäsivät ulos, sekaisin, päistikkaa toistensa ylitse. Mutta taivas! minkä näköisinä! Vaatteet repaleissa, kasvot naarmuissa, kädet verisinä, päät pörrössä. Kukin äiti tunsikumminkin poikansa, sieppasi hänet syliinsä jo veneen laidalta, likisti rintaansa vastaan ja suuteli, kastellen ilonkyynelillä armaansa kasvoja.

— Mark! Mark! — huusi rouva Henry, etsien silmillään poikaansa ja ruveten jo epäilemään.

Ei kuulunut vastausta!

Muut olivat jo tulleet aluksesta, nythän olisi Markin vuoro, mutta Markin vuoroa ei tullut.

— Mun lapseni! Mun lapseni! Teidän kansannehan hän oli! Puhukaa, puhukaa, hyvät ihmiset! Missä on poikani, missä? Minne olette lapseni panneet?

Miehet käänsivät kasvonsa toisaalle ja olivat vaiti.

Yhdellä hyppäyksellä oli rouva Henry aluksessa. Hän tutki sen yhdellä silmäyksellä kokosta perään, ja parkaisi, kääntyen jälleen Legoffiin:

— Poikani! Miss' on poikani! Te lupasitte tuoda hänet minulle!

Kaksi äänetöntä kyyneltä vierähti vain vanhan kalamiehen poskelle.

Äiti kiljaisi silloin kuin haavoitettu lintu ja vaipui tunnottomana purjekasalle.

Tähän loppui kotiatulon riemu. Rouva Henryn onnettomuus saattoi koko kylän murheelliseksi. Äidit eivät enää voineet täydellä ilolla syleillä lapsiansa, he ikäänkuin kainostelivat. Kansajoukko viipyi vielä kotvan aikaa rannalla. Pikku Markin katoaminen oli nyt kaikkien puheen esineenä. Kysymyksiä sateli nuoren Legoffin päälle, ja hän kertoi, mitä oli tapahtunut siitä hetkestä saakka, jolloin nousuusi oli heittänyt viimeisen hyrskäyksensä paltalle. Hän oli nähnyt veden tempaavan Markin kalliolta alas ja oli kurottautunut häntä

pidättämään. Mitä sen koommin oli tapahtunut, sitä hän ei enää muistanut. Isä lopetti pojan kertomuksen. Aamun koittaessa hän oli löytänyt pojat kalliolta, liikkumattomina, kylminä, nähtävästi hengettöminä. Ensin hän oli luullutkin heidät kuolleiksi: lukiessaan, kuinka monta heitä oli, oli hänestä tuntunut kuin lukisi ruumiita. Kaikki he siinä olivat, paitsi Markia. Pojat kääraistiin vaippoihin ja viimeinkin, hieromisten ja rohtojen avulla, saatiin heidät henkiin jälleen. Hetken kuluttua he olivat pystyssä taas, ja syödä ahmasivat kuin sudet, itkien ja valittaen pienen toverinsa katoamista. Poikien virvoitellessa itseänsä, oli Legoff muiden kalamiesten kanssa tutkinut Lokkiluodon kaikki pienimmätkin solat ja sopukat, mutta turhaan. Lasten puheen mukaan ei Mark olisi kumminkaan voinut elää aamuun asti, niin peräti voipunut hän oli; jollei meri olisi huuhtaissut häntä syliinsä, olisi hän löydetäissä ollut ruumiina kalliolla.

— Rouva parkaa! — lisäsi ukko liikuttuna. — Jumala nähköön, kuinka kernaasti olisin antanut kaksi sormea kädestäni, jos vaan olisin saanut tuoda hänelle takaisin hänen silmäteränsä.

— Niin! — sanoi pikku Mascaret; — jos muut vaan olisivat minua totelleet, niin ei tätä tällaista olisi tapahtunutkaan.

Väki hajosi viimein; kukin meni kotiansa. Mutta kirkkoherran tehtävä ei ollut vielä loppussa; hän astui rouva Henryn asuntoon, jonne vaimo parka oli tunnottomana kannettu.

XX

Ihme

Herättyään viimeinkin tainnoksistaan, luuli rouva Henry ensin nähneensä hirveätä unta. Hänen ympärillään oli kaikki niin rauhallista. Kaikki kalut ja kapineet olivat entisillä paikoillaan: neuloustyöt, mielikirjat, lamppu, joka oli palanut koko yön, pikku Markin lelut, satukirjakin oli vielä auki siltä kohdalta, johon hän viimeksi oli pysähtynyt. Syksyinen aurinko paistoi täysin sätein tähän hiljaiseen majaan, jossa kaikki oli entisellään. Hän oli hetken liikahtamatonna, heittäen sinne tänne

rauhattomia, säikähtyneitä katseita. Nähtyään vuoteen, jonka uutimet olivat kiinni, hän nousi äkkiä ylös: asiain todellinen tila heräsi hänen mielessänsä kaikessa kauheudessaan, ja rouva parka kaatui pyörtyneenä jälleen sisäpiikansa ja talon emännän syliin, jotka eivät olleet hänen luotansa luopuneet. Hänen tointuessaan jälleen, oli pastori yksinään hänen luonansa. Hän piti rouvaa kädestä kiinni ja rukoili hiljaa Jumalalta huojennusta äidin katkeralle tuskalle.

Rouva oli nyt tyyni; hän ei itkenyt enää. Ääni oli kalsea; ei siinä enää helähtänyt hellyyttä häntä itseänsä eikä napinaa kohtaloa kohtaan. Näytti kuin olisi ukonnuoli iskenyt häneen ja kuivannut hänen silmänsä ja tuhaksi polttanut hänen sydämensä. Ensiksikin hän tahtoi tietää kaikki, mitä oli tapahtunut, pienimmätkin seikat: mitenkä hänen poikansa oli kiivennyt kalliota myöten, mitenkä hän oli päässyt viimeiselle paltalle, mitenkä aalto oli temmaissut hänet sieltä pois, ja viimein, millä tavalla muut oli löydetty ja pelastettu.

— Kertokaa, kertokaa, pastori. Minä tahdon kuulla kaikki. Minä jaksan kuulla.

Vitkastellen kertoi pastori, mitä oli itse kuullut. Rouva kuunteli halukkaasti, omituisen rajulla ahneudella, keskeyttämättä häntä muutoin kuin sanoilla: »Lapsi parkaa! lapsi par-

kaa!» jotka joka silmänräpäys pääsivät hänen huuliltansa.

— Siis, — sanoi hän, — kaikki on lopussa, hän on kuollut; muut kaikki ovat tulleet takaisin, hän yksin ei palaja milloinkaan! No niin, pastori, tunnustanpa teille erään asian: minulle tapahtuu vaan ansioni jälkeen. Jumala on minua rangaissut, ja siinä. Hän on tehnyt oikein. Minä olin huono äiti. Uskokaa minua. Minulta oli kuollut jo kaksi lasta. He olivat nukkuneet minun syliini. Minä vastaan-otin heidän viimeisen huokauksensa. Omin käsin kiedoin heidät käärinliinoihin. Minun olisi pitänyt koko elin-aikani surra heitä. Mutta muutamana vuoden kuluttua minä olin heidät melkein unohtanut. Mark täytti heidän sijansa minun sydämässäni. Minä olin ylpeä hänen kauneudesta, hellyyteni huumasi minua. En muistellut enää niitä toisia. Muutamana päivän perästä tulee mieheni tänne. Me olimme eronneet toisistamme murheellisina ja nyt olisimme kohdanneet toisemme riemullisina. Ei, pastori, minä olin liian onnellinen! Minulla ei ollut oikeutta olla niin onnellinen. Jumala on rangaissut minua, ja minä en valita.

Hän puhui kauan kuumeen-omaisella nopeudella. Menipä hän niinkin pitkälle, että rupesi syyttämään itseänsä velvollisuuksiensa laiminlyömisestä pikku Markia kohtaan.

— Minä se olen, — sanoi hän, — joka saatoin hänet turmioon; minun vikani se on, että hän on kuollut. Taivas oli kyllä antanut minulle siitä viittauksia. Tuo meri, jota hän niin rakasti, herätti minussa pelkoa, herätti kauhistusta. Joku ääni sydämessäni sanoi, että meri houkuttelee häntä, saadaksean hänet vain saaliikseen. Minun olisi pitänyt valvoa jok'ainoa hetki, ja minä nukuin huoletonna!

Ei kyyneltä, ei nyyhkäystä, ahdistettuja hengenvetoja vain myötäänsä, ja tuon tuosta-kin hourauksen ja mielettömyyden oireita.

— Hiljaa, pastori: älkäämme puhuko niin kovaa. He nukkuvat kaikki kolme. Minä vedin uutimet kiinni, jott'ei päivänpaiste heitä häiritseisi. Legoff on löytänyt heidät Lokkiluodon ylimmäiseltä paltalta. He ovat ihan uuvuksissa. Kun he heräävät, niin saatte nähdä heidät. Vanhimman nimi on Armand, keskimmäisen Alfred ja nuorin — se on pikku Mark. Saattepa nähdä, kuinka kauniita lapsia he ovat kaikki kolme.

Batzin kirkkoherra ei ollut mikään kaunopuhelias mies, mutta kyyneleet, jotka valuivat hänen ryppyisiä poskiansa myöten, haastoivat enemmän kuin kauniit sanat.

— Rouva, — sanoi hän viimein, — minä olen jo vanha mies. Pitkän elämäni aikana olen jo nähnyt monta onnettomuutta; tällaista

näen ensi kertaa. Te olette todellakin säälitävin olento tässä murheen laaksossa. Maailma ei voi teille hoivaa tuoda; nojautukaa sen vuoksi siihen käteen, joka teitä on lyönyt; se yksin voi teitä auttaa. Jumala ei rankaise teitä, hän koettelee. Hän on painanut teihin rakkautensa sinetin. Kaikki ei ole vielä lopussa. Älkää unohtako, että teillä on vielä muitakin velvollisuuksia täytettävänä maailmassa: te olette kristillinen aviopuoliso. Miehenne ei ole vähemmin surkuteltava kuin tekään; nyt enemmän kuin koskaan tarvitsee hän teidän lempeänne.

— Niin, se on totta, te olette oikeassa. Lapsi oli koko hänen elämänsä. Hän ei saa tulla tänne! hänet pitää estää siitä! Minä kirjoitan hänelle, minä ilmoitan hänelle vähitellen... Mutta mitä sanoisin hänelle, hyvä Jumala! Auttakaa minua, pastori! Järkeni ei kykene ajattelemaan.

Hän haki kirjoitusneuvoja.

Hapuillen hajalla olevissa papereissa, sattui hänen käteensä kirje, joka oli tullut postissa jo eilen illalla.

Hän mursi sinetin ja luki kirjeen.

Se kuului näin:

Parisi, syyskuun 14 p.

»En jaksa odottaa enää! Niinkuin sanoit, kauppa-asiat eivät ole elämän korkein onni.

Te armaat siellä, mun sydämeni ainoat ilot, tulenpa viimeinkin luoksenne! Vaimoni, lapseni! Pian likistän teitä rintaani vastaan! Muita ei mulla ole maailmassa kuin te, aarteeni kalliit! Minä lähden huomisen-iltana, pikajunalla. Nämä rivit tulevat käsiinne päivää ennen. Sanalla sanoen, minä olen onnellisin ihminen maailmassa; ei ole onnelleni verran vetäviä.

H.»

— Pastori, — sanoi rouva Henry, luettuansa kirjeen, — viekää minut pois täältä. Hän on lähtenyt, hän on tulossa, hän on täällä tunnin kuluttua. Mitä minun pitää sanoa hänelle? Sekö, ett'ei hänellä enää ole lasta, että hänen poikansa on kuollut, hänen poikansa, jonka hän oli jättänyt minun huostaani, hänen poikansa, jonka olin luvannut antaa hänelle terveenä takaisin? Mahdotonta! Jumala ei pakkottane minua sanomaan sitä hänelle. Viekää minut pois täältä, tai, paremmin, jääkää tänne. Niin, jääkää tänne, olkaa niin hyvä, olkaa niin sääliväinen! Minä tulen sitten hänen kutsuessaan. Te olette hyvä, herra pastori, te osaatte puhua onnettomille. Sanokaa hänelle, että minä elän, että minulla on oleva voimaa elää. Me tahdomme elää toinen toisellemme, toivoen löytävämme toisessa maailmassa nuo rakkaat olennot, jotka olemme kadottaneet.

Näitä sanoja lausuessaan hän tunsi sydämensä olevan pakahtumaisillaan.

Hän pyyhkäsi nopeasti silmänsä ja läksi kiireesti ovea kohti, mutta samassa kuului kadulta vaunujen kolinaa.

Guéranden postivaunut tulivat.

Hän tahtoi paeta, mutta hänen jalkansa olivat kuin kiinni naulatut lattiaan.

Vaunut pysähtyivät.

Kuului askeleita portailta.

Hän vaipui tuolille ja kätki kasvot käsiinsä.

Pastori oli noussut ja katsoi ovea kohti.

Ovi aukeni äkkiä, ja herra Henry ilmestyi kynnykselle.

Hän ei tiennyt mitään, hän tuli iloisena.

— Mene pois! mene pois! — huusi rouva, nostamatta päätään.

Hän ei voinut sanoa muuta: nyhkinä tukahdutti hänen äänensä.

— Miehuutta, hyvä herra, miehuutta, — sanoi pastori. — Jumala koettelee teitä vielä kerran. Miehuutta tarvitsette nyt... itseänne varten... häntä varten!

Herra Henry pysähtyi kynnykselle, tuijottavin silmin, kauhistunein kasvoin.

— Mark! — parkaisi hän sydäntä särkevällä äänellä.

— Mark! — huudahti hän uudelleen, syösten poikansa sänkyä kohti.

— Mark! — äänsi hän vielä kerran, tem-
maisten epätoivoisena uutimet auki.

Vuoteella näkyi jotakin shaaliin käärittynä.

Kolmannen huudon perästä, joka oli vielä
kovempi entisiä, näkyi shaali liikahuttavan, ja se,
mikä sen sisässä oli, hyppäsi herra Henryn
kaulaan, sanoen:

— Hyvää päivää, isä kulta!

XXI

Pienet pyhiinvaeltajat

Mikä liikutuksista runsas päivä! Uutinen levisi kohta ympäri kylän. Mark itse ei osannut selittää pelastustansa; sillä siitä asti kuin aalto oli temmaissut hänet mukaansa, hän ei enää mitään muistanut. Pian puhuttiinkin ihmeestä: taivaan enkeli muka oli pelastanut lapsen ja kantanut sen hänen vuoteellensa. Kaikki kyläläiset saarsivat rouva Henryn asunnon ja pyysivät saada nähdä pikku Markia, joka kumminkin vielä oli liian heikko, ulos tullaan. Rouva Henryn täytyi astua akkunaan

ja siitä näyttää Markia hämmästyneelle kansalle. Mutta kynnyksellä istui Bibia, huolimatta vähääkään siitä, mitä hänen ympärillään tapahtui, ja rauhassa syöden leipäkannikkaansa ja sipulia.

Ensimmäisten riemastusten jälkeen tunsu äiti shaalin, johon hänen poikansa oli ollut kääritty: se oli sama shaali, jonka hän oli antanut Bibialle. Mutta mitenkä tuo mieletön olisi voinut olla tässä pelastuksessa osallisena? Osaamatta selittää, miten kaikki oli käynyt, rupesi rouva Henry kumminkin pääsemään asian perille. Sydän tunsu jo, mitä ei järki vielä voinut käsittää: järki hakee, sydän aavistaa.

Yön aikana oli rannasta kadonnut vene, ja nyt se löydettiin tyhjinään lahden pohjukasta lähellä Batin kauppalaa.

Illemmällä saatiin tietää seuraavaa:

Ei kaukana rannasta, jonne vene oli vedetty maihin, oli muuan mökki. Siinä asui köyhä perhe kunta. Mies oli sairaana; vaimo oli valvonut koko yön hänen tautivuoteensa ääressä. Tunti ennen auringon nousua oli ovi äkkiä auennut, niinkuin tuulenpuuskasta, ja sisään oli astunut Bibia, lapsi sylissä. Lapsi oli ollut kääritynä shaaliin, tunnotonna, puolikuolleena vilusta. Bibia näkyi muuttuneen: hänen silmänsä

olivat loistaneet kuin hehkuvat hiilet. Sisään tultuansa hän oli heti heittänyt risuja takkaan, lämmitellyt sen edessä lasta ja, tuuditellen sitä polvillansa, kaatanut muutaman pisaran viiniä lapsen huulille pienestä pullostä, jonka hän oli ottanut pussistansa. Ja kaiken tämän oli Bibia tehnyt taitavasti ja hellästi kuin äiti. Noin puolen tunnin kuluttua hän oli lähtenyt, niinkuin tullutkin oli, kantaen lasta sylissänsä.

Bibia se siis olikin tuo enkeli! Kuinka! arvelee joku, tuo hirviö, tuo mieletön, tuo epatto! Hän juuri! Vaimon hyvyys, lapsen hyväilykset ja säälimiset olivat heittäneet tuohon synkkyyteen liikutuksen, kiitollisuuden ja altiiksi-antamisen kipinän. Tämä tehoton kipinä oli äkkiä leimahtanut ilmivaloon äidin epätoivosta ja riehunnasta. Bibia oli ymmärtänyt Markin lähteneen muiden lasten kanssa ja olevan vaarassa. Vaistomaisesti, tietämättä kenties itsekään, mitä hän nyt tekee, niinkuin ammuttu luoti, joka tottelee sysäystä, oli Bibia juossut valkamaan, syössyt veneeseen, laskenut Lokkiluodolle ja tullut sinne juuri samassa silmänräpäyksessä kuin aalto oli huuhtaissut lapsen kalliolta. Jumala oli ohjannut häntä sinne, Jumala hänet takaisinkin saattoi. Hänessä herännyttä valoa ei kestänyt kuin muutaman hetken: tehtävänsä toimitettuaan, oli mies parka jälleen vaipunut

entiseen pimeyteen. Hän ei enää muistanut, mitä oli tehnyt. Turhaan koetti rouva Henry kysymyksillään saada hänestä jotakin selkoa, mutta ei näkynyt enää mitään sisällistä liikutusta tuon karkean pinnan alta.

— Syleile häntä! — sanoi äiti Markille, heittäen poikansa Bibian syliin.

Mutta Bibia katseli vuoroin äitiä, vuoroin poikaa. Hän pisti sormen suuhunsa, saman sormen, jonka rouva Henry oli parantanut, ja meni tiehensä.

Minun tullessani Pouligueniin, oli kylänväki tuskin toipunut liikutuksistaan. Seuraavana päivänä olin läsnä eräässä kauniissa juhlassa. Jo aikaisin aamulla asettuivat kaikki lapset kirkkovaatteissaan rannalle. Kirkon kellot alkoivat soida, ja heti läksivät lapset astumaan Batzin kauppalaan. Paljain jaloin, tuohus kullakin kädessä, he astuivat pyhiinvaeltajina Pyhän Neitsyen kirkkoon. Sellaisen he olivat tehneet lupauksen Lokkiluodolla, hädän ollessa ylimillään. Heidän perässään kulkivat vanhemmat, viimeisinä herra ja rouva Henry. Samaan aikaan oli Batzin kirkkoherra apulaisensa kanssa lähtenyt juhlakulussa pieniä pyhiinvaeltajia vastaan, risti ja pyhät liput etunenässä ja väkijoukko perässä. Miehillä ja vaimoilla oli yllään

sen maan kansallispuvut, jotka muistuttavat itämaita, ja joita ei aika ole saanut muutetuksi, ei edes nykyaikakaan, jolloin omituisuus vaateparsissa on kadonnut samalla kuin omituisuus tavoissa ja luonteissa. Puolitiessä kulkuet kohtasivat toisensa ja läksivät nyt yhtenä jonnona astumaan Batzia kohti. Silloin aloitti kirkkoherra virren: »*Magnificat*», ja siihen yhtyivät yksiaänisesti kaikki muut. Aurinko valaisi kirkkaasti tätä kuvaa, ja meren pauhina, mahtava ja juhlallinen kuni suuret urut, säesti ihanaa virttä.

Jumalanpalveluksen perästä kirkkoherra astui alas alttarilta ja piti seuraavan lyhyen puheen:

»Rakkaat lapset!

Te olette olleet tottelemättomia vanhemmillenne, ja Jumala on teitä rangaissut. Yhteisessä hädässä te olette auttaneet toinen toistanne, ja Jumala on auttanut teitä. Kuolema silmäinne edessä te rukoilitte Jumalaa, ja Hän on teidät pelastanut. Olkoon tämä teille opiksi. Olkaat nöyrät ja kuuliaisat vanhemmillenne; älkääät murhetta tehkö äidin sydämelle; rakastakaat toisianne ja luottakaat kaikissa elämänne kohtauksissa Jumalaan. Te tiedätte, kenen kä-

den kautta pikku Mark on pelastettu. Luulimme alussa sitä enkelin työksi. Mutta ihme se sittekin on, ja koska Jumala hyvydessään käyttää armotöittensä välikappaleina vähäpätöisimpiäkin, niin oppikaat tuosta, lapset, olemaan hyvät kaikkia kohtaan, älkäätkä halveksiko ketäkään».

Odottamaton ilo oli varustettuna nuorille ystävillemme Pouliguenissa. Herra Henryn toimesta oli rannalle tehty telta; sen sisässä oli katettuna pöytä, täynnä ruokia, piirakaisia, hedelmiä ja muutamia pulloja hyvää viiniä. Isännyyttä oli tarjottu Markille, mutta hän luopui siitä Legoffin eduksi, pitäen häntä ansiollisimpana siihen. Nuorta sankaria ei huolinut kahta kertaa pyytää, ja samoin kuin hän Lokkiluodolla oli ollut esimerkkinä mielenlujuudessa, neuvokkaisuudessa ja toimeliaisuudessa, niin hän nytkin voitti toverinsa oivalla ruokahallulla ja osoitti kyllä osaavansa tälläkin alalla olla johtajana.

Herra ja rouva Henry olivat vielä muutamia päiviä Pouliguenissa. Nämä muutamat päivät käytettiin hyödyllisiin toimiin. He korvasivat ukko Legoffin vahingon, ostamalla hänelle Nantesista uuden, täydellisesti taakeloidun purren. Kiitollinen kalastaja nimitti veneensä Markiksi, ja tämä nimi piirrettiinkin

kultakirjaimilla peräkeulaan. Tuomas I:n pojanpoika sai lahjaksi hopeaisen taskukellon, jonka kuoren sisäpuolelle oli koverrettuina sanat: »*Pietari Legoffille, 12 vuotiaalle, muistoksi syyskuun 15 päivästä*». Tietysti ei Biikaan jäänyt unohduksiin; mutta mitä oli tehtävä tuolle poloiselle? Aiottiin ensin ostaa hänelle oma mökki rannalla tahi toimittaa hänet johonkin armeliaisuuslaitokseen; mutta kumpikaan ei olisi ollut sopivaista. Oma asunto, vaikka kuinka pieni hyvänsä, vaatii hoitoa ja huolenpitoa, mutta siihen ei Bibia kyennyt; toiselta puolen olisi armeliaisuuslaitoksessa oleminen ollut liian paljon Bibian kuljeksimiseen tottunutta elämäntapaa vastaan. Hän uskottiin viimein Batzin kirkkoherran huostaan, jolle jätettiin riittävästi varoja poloisen tarpeiksi.

Lähdön hetki löi viimeinkin. Koko kylän väki saattoi Henryn perhettä Guérandeen, onne mentiin jalkaisin. Siellä erottiin. Rasakas oli Markin sydän. Ennenkuin hän nousi vaunuihin, syleili hän kaikkia tovereitaan. Äidit syleilivät rouva Henryä. Muutaman tunnin kuluttua he olivat höyrylaivalla, joka kulki ylös Loire virtaa. Bibia oli juosten seurannut heitä hamaan Saint-Nazaireen. Hän istui vielä kauan aikaa rannalla, liikahtamatta, katsoen yhä etenevää höyrylaivaa. Ja

kun se oli kadonnut hänen näkyvistään, silloin itki tuo poloinen mies, itki ensi kertaa elämässään.

Jälkipuhe

XXII

Tulo Pariisiin

Siinä nyt, armas Paul, kertomus, jonka olin luvannut sinulle. Tähän saattaisin jo pysähtyä; mutta luulenpa haluavasi tietää, kuinka pikku Markin kävi, kun hän oli kasvanut suureksi. Mieltäsi noudattaakseni, kerron hänestä siihen päivään saakka, jolloin hän, silloinkin vielä hyvin nuorena, astui isänmaalle hyödyllisten miesten joukkoon. Älä odota enää näiltä viimeisiltä sivuilta Lokkiluodon mieltä-jännittäviä seikkailuja; ne loppuivat jo, nuo kovat

liikutukset. Astumme rauhallisten tapausten alalle; siellä on sinun entisiä tuttaviasi: isä, kunnollisuutta ja rehellisyyttä päänänsä; hellä äiti, uskollinen puoliso, jolla ei ole muuta riemua, kuin riemu kotilieden ääressä.

Matka Pouliguenista Pariisiin oli yhtämitaista uuden näkemistä ja riemun aihetta. Syksy oli tavattoman kaunista; sen vuoksi he pitensivät matkaansa, poiketen tuon tuostakin pienille huvimatkoille. Clissonissa he viipyivät moniaita päiviä Sèvres rannoilla; sieltä jatkettiin jälleen matkaa ylös Loire virtaa, ja poikettiin Chenonceauxhon, Chambordiin, Amboiseen, katsomaan vanhoja linnoja ja raunioita. He tulivat viimein Pariisiin, ja vaikka entisiin oloihin ja oman kotilieden luokse palajaminen aina on mieluista, niin ei heidän takaisintulonsa hetki sittenkään ollut kaikkea murhetta ja kaipausta vailla. Muistettanee vielä, mitä rouva Henry oli viime kirjeessään kirjoittanut miehelleen Markista. Miten tulee heidän menetellä tuon merentakaisen pääskysen kanssa kaupungin ahtaassa asunnossa? Ja tosiaankin, heti kotiin tultuansa, Mark säpsähti, kuni häkkiin pantu lintu. Rouva Henry oli hänkin tottunut kirkkaasen taivaasen ja avaroihin näköaloihin; mutta hän oli niitä ihmisiä, jotka elävät ainoastaan toisten hyväksi: hän ei ajatellut muuta kuin poikaansa. Seuraavana päivänä

hän jo ilmoitti huolensa miehelleen, mutta tämä ei näkynyt asiata liian paljon laskevan sydämelleen.

— Turhaan sinä hätäilet, — sanoi hän. — Mark on nyt pelastettu, hän on terve ja vahva ruumiiltaan. Luksemburg ja Tuilleries eivät tosin palkitse hänelle Bretagnen merenrantoja, mutta, kun tarkemmin ajattelee, eihän Parisikaan ole mikään kolkko korpi. Poika tottuu kyllä vähitellen ympäristöönsä; siihen ei mene kuin moniahta viikko. Sitä odottaessamme lähdemme ensi sunnuntaina, niinkuin kunnan porvarit konsanaanakin, kävelemään Meudonin metsään, ja tällainen pieni huvi uudistukoon aina viikon päästä niinkauan kuin vuoden-aika sallii.

Rouva Henry arveli kumminkin miehensä ottavan asian liian helpolta kannalta. Mark ikävystyi ikävystymistään. Kuinka nuo kadut ja bulevardit, joilla häntä käytettiin hänen huviksensa, näyttivät hänestä ahtaille, umpinaisille! Mikä puron pahainen tuo Seinekin! Mitä viheliäisiä kiviä nuo Boulognen metsän kalliot! Kuinka vähän hän piti väliä huvituksesta, joita hänellä oli tarjona! Kuinka kernaasti hän olisi vaihtanut kaikki nuo kauniit lapset, jotka leikittelivät yleisissä puistoissa, pariin kolmeen paljasjalkaiseen Pouliguenin kylän poikaan! Pornichet, Jambonneau, Maca-

biou, Mascaret — kaikki nuo nimet suhisivat hänen muistossaan kuin mehiläiset pesässä. Hänen mielestään ei ollut maailmassa muita sankareja kuin yksi, nimittäin nuori Legoff. Kaikkia hän kaipasi, yksin köyhää kerjäläistäkin. Olisi luullut Lokkiluodon tapausten karkoittaneen hänestä iäksi päiväksi hänen kiihkoisan rakkautensa merta kohtaan. Kaikkea muuta! Muisto tästä kamalasta yöstä säilyi hänen mielessään jonakin ihmeellisenä, tenhoisana seikkana! Alinomaa hän muisteli sitä, muistelipa innolla, joka kauhistutti rouva Henryä.

— Voi sentään, — sanoi hän pojalleen eräänä iltana, kun tämä jo kahdettakymmenettä kertaa innoissaan oli kertonut äidilleen illanvietosta luodon juurella, huipulle kipuamisesta ja Legoff ystävänsä urotöistä, — jospa olisit nähnyt epätoivon, johon sinun kujeesi oli minut saattanut, niin etpä vainenkaan noin huviksesi kertoisi kaikista noista hirveistä asioista, et kertoisi niistä tuollaisella tavalla.

Mark tunsi ansainneensa tämän nuhteen. Hän heittäytyi äitinsä syliin, eikä hän sen koommin enää milloinkaan puhunut Lokkiluodosta.

Tuli sunnuntai, joka heidän oli määrä viettää Meudonin metsässä. He läksivät sinne iloisina kolmen kesken kirkkaana lokakuun

aamuna. Mark oli onnellinen, kun jälleen sai edes moniaaksi hetkeksi uudistaa samoilemisiänsä, jotka niin äkkiä oli keskeytetty, ja rouva Henry puolestaan nautti paljon tästä kävelystä, joka muistutti hänelle hänen nuoruutensa ihania päiviä. He tulivat alas Bellevuehyn, söivät päivällistä aseman ravintolassa ystävällisen isäntäväen luona, ja kulkivat sitten jalkaisin metsän kautta, jossa syksy oli täydessä komeudessaan. Tänään oli yksi niitä päiviä, jolloin aurinko sanoo jäähyväisiänsä. Linnut lauloivat kuin keväällä. Tammet olivat vielä viheriäisinä. Hiljainen tuuli heilutteli koivujen ja haapain kullankeltaisia lehtiä. Markin juostessa kuni nopea hirvenvasikka mättäillä ja kanervikoissa, astuivat herra ja rouva Henry hiljalleen lehtokujia myöten. Nämä paikat, joissa he ennen niin usein olivat yhdessä kulkeneet, herättivät heissä koko sarjallisen muistoja, vakavia ja sittenkin mieluisia. He johdattivat toistensa mieleen entisiä aikoja, yhteisen, rehellisen työn ja vaivannäön aikoja. Puheskellen he olivat saapuneet Sèvren rinteille. He eivät malttaneet olla heittävästä silmäystä tuohon armaasen asuntoon, jossa he joku aika sitten olivat käyneet, ja jonka omistajia he olivat haaveilleet olevansa kokonaisen iltapäivän. He avasivat pisteaidan veräjän. He kävivät hämille, samassa huomattessaan

puutarhurin, joka siis oli nähnyt heidän uteliaisuutensa. Mutta kohteliaasti tämä pyysi heitä astumaan sisään; isäntäväki muka on matkoilla.

Rouva Henry vitkasteli kumminkin.

— Käykää sisään, rouva, — sanoi puutarhuri, — älkää peljätkö olevanne vastuksina. Vaikk'ei tila ole vuokrattavana eikä myötävänäkään, niin herrasväki lähtiessään käski minun laskea sisään kaikki, jotka vaan tahtovat sitä katsella.

— Mennään sitten sisään, — huudahti rouva Henry iloisesti; — sopiihan meidän vielä kerta luulotella itseämme, että meilläkin muka on maahovi.

Aika ei ollut tehnyt mitään muutoksia tässä runollisessa huvilassa. Talo oli sellainen kuin rouva Henry sen oli kuvaillut kerran kirjeesssänsä. Litteä katto, terassi ja balkonit, ruusupensastot ja metsä-viinapuiden köynnökset — kaikki siinä muistutti italialaista kasinoa. Sisältä oli huoneet vasta laitettu; huonekalut ja koristukset olivat yhtä sirot kuin yksinkertaisetkin. Huoneet tosin eivät olleet avarat, mutta rouva Henry arveli onnen tyytyvän vähäisiin sijoihin, ja kaikki, mitä hän täällä näki, oli niin hänen makunsa mukaista, että hänestä näytti, ikäänkuin hän itse olisi ollut täällä johtamassa järjestelemistä ja koristamista pie-

nimpää yksityisseikkoja myöten. Jokaiselta balkonilta levisi katsojain eteen näköala Parisin ympäristöille, niin omituisen kaunis, että ihanimmatkin seudut olisivat voineet kadehtia sitä: kahden viheriöivän niemen välissä Saint-Cloud amfiteatterina; sen takana uljas linnanomainen Mont Valérien; laakson pohjalla Seine ja kauempana taivaan rannassa Sannoisin ja Montmorencyn metsäiset kukkulat — mestarillinen kuva! Ilta oli tullut, ja he menivät saliin, kunnes junan lähtöaika oli lähenevä. Markia tämä paikka miellytti suuresti, eikä hän enää olisi sieltä pois lähtenytäkään. Rouva Henry tunsu väkisinkin vähäisen kaihon sydämessään — Kuinka suloista olisi asua täällä! — huokasi hän. Hän kääräysi shaaliinsa, mutta samassa avautuivat salin kaks-oisovet ja puutarhuri, nyt palvelijan puvussa, lausui:

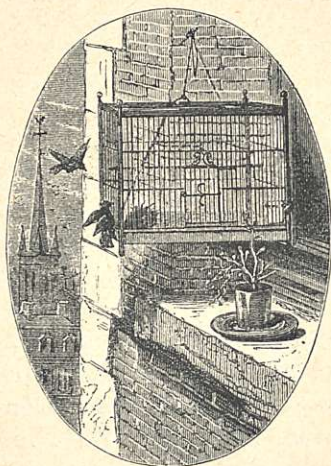
— Rouva, pöytä on katettu.

Hämmästyen, sanaakaan sanomatta katshahti rouva Henry kysyväisesti mieheensä. Tämä myhäili vain.

— Niin, rakas vaimoni, — sanoi hän, ottaen häntä kädestä, — sinä olet omassa talossasi. Asiamme ovat käyneet paremmin kuin olisin voinut odottaakaan. Aina paloi mielesi, saada asua lähellä metsää, ei kaukana Seinestä. Tämä pieni asunto osasi miellyttää sinua, sen kuva pysyi alinomaa sydämässäsi, ja minun

salaisena toivomuksenani oli saada se omaksesi. Sinun toiveesi on toteutunut, minun kunnianhimoni on täytetty. Kaikki tämä on omaasi, täällä olet haltijatar ja valtijatari. Käydään nyt ruualle, armaat: nyt on meillä oma kattila hahloissa, ja minulla onkin ankara ruokahalu.

Näin sanottuaan hän astui ruokasaliin vaimonsa ja poikansa kanssa, jotka syleilivät häntä, — riemuisa hetki!

XXIII

Kasvatus

Täällä pikku paratiisissa he viettivät syksyn. Ne, jotka ovat sen talon omistajia, missä ovat syntyneet ja kasvaneet, eivät käsitä, kuinka hurmaavaa on ajatus, että on saatu jotakin omaksensa. Sitä eivät käsitä muut kuin ne, jotka utteralla työllään, mielen lujuudella ja älyllä ovat, niinkuin herra ja rouva Henry, tulleet siihen tilaan, että ovat itse hankkineet omaksensa majan, mikä heillä on, olipa tuo maja sitten kuinka vähäinen ja yksinkertainen tahansa. Hauskaa on ajatella noin hellällä rakkaudella sidottua avioliittoa. Pitkät vuodet

täynnä koetuksia olivat vaan kireemmälle vetäneet nuo siteet, ja heidän nauttimansa onni oli sitä sydämellisempi, mitä selvemmin he muistivat ennen itkettyjä kyyneleitänsä.

Lokakuu oli runsas kauniista päivistä. Raikas ja puhdas ilma näillä ylänneillä oli Markin rinnalle kuin lempeät tuulahdukset valtamereltä; metsät, päivän kirkastamat puistot purpurassa ja kullassa olivat hänelle korvauksena hänen kaipaamastansa merestä, palkitsivat hänelle kaukaisen ulapan. Rouva Henry oli jo ensimmäisestä hetkestä saakka emäntänä ja järjestäjänä talossa. Hän istutti ruusupensaita, leikkeli liikoja oksia, suunnitteli polkuja, ta-soitteli siellä täällä liian jyrkkiä epätasaisuuksia eikä väsynyt, samoillessaan ristiin rastiin ihanata valtakuntaansa. Se oli kiirehtimättä kuljettu ympäri muutamassa minutissa, mutta koska hän joka kerta löysi siinä uutta huvitusta, niin ei hän voinut muuta kuin luulla valtakuntansa olevan aivan ääriä vailla. Niinkuin kauppamaailmassa yleensä on tapana, siitä saakka kuin kulkuyhdistykset ovat tulleet niin helpoiksi ja nopeiksi, läksi herra Henry joka ilta Parisista rakkaittensa luo. Silloin he söivät päivällistä, niin iloisina yhteentulostansa, ikäänkuin eivät olisi eilen illalla yhdessä olleetkaan. Marraskuu teki lopun tästä onnellisesta elämästä. Pohjatuulet alkoivat puhaltaa. Perhe muutti talvimajoilleensa, ja heidän täytyi tun-

nustaa, että heidän asunnossansa Bac kadun varrella, kun takassa tuli illalla paloi, oli monta hyvää puolta sielläkin.

Rouva Henry puhui jo täydessä totuudessa siitä, että hän jälleen ottaa huolekseen entisen osansa kauppa-asiain hoidossa, joita hänen miehensä kauan aikaa oli saanut toimittaa yksin; mutta herra Henry ei sallinut hänen puhua loppuun.

— Armas vaimoni, — sanoi hän, — sinulla on toiset toimet huolenasi. Kaiken, minkä olet voinut tehdä talomme onneksi ja menestykseksi, olet tehnyt ja hyvin tehnytkin: sinun ansiotasi meidän toiminimemme maine on. Vast'edeskin olen kysyvä sinun neuvoasi; mutta itse asiain hoidosta olet tästä lähin vapaa. Sinulla on nyt suurempi työ tehtävänäsi: tästä puolin sinä toimit yksinomaa poikasi eduksi. Markkasvaa. Vielä joku vuosi, niin on meidän eroaminen hänestä, hän alkaa koulunkäyntinsä; mutta on olemassa ensimmäinen kasvatus, ja sitä ei voi antaa muu kuin äiti. Heillä yksinänsä on salainen keino, jolla voivat muodostaa lapsen sydäntä ja istuttaa siihen liikutuksia, jotka eivät ikinä haihdu. Ken voisi paremmin kuin sinä täyttää tämän velvollisuuden? Sinun lempesi, kärsivällisyytesi, hellyytesi kantavat hyviä hedelmiä. Pojalla on hyvät luonnonlahjat, sinun maksaa vaan kehittää niitä. Sinä saat helposti istutetuksi häneen rakkautta

kaikkeen, mikä hyvää ja oikeata on, ja sinun hoitosi evästää hänet maailmaan täysin valmistuneena.

Talvi oli tuima, mutta lyhyt. Huhtikuun alussa muutti äiti poikinensa maahoviin, jonne maaseutujen suuri juhlamestari, kevät, oli mennyt valmistamaan heille juhlallista vastaanottoa. Korkeasukuinenkaan rouva, tullessaan maatilalleen herran poikansa kanssa, ei ole milloinkaan saanut osakseen komeampaa, loistavampaa tuliaisjuhlaa. Leppäkerttujen kuoro tervehti heitä heti alussa. Kaksi kastanjapuuta muodostivat luonnollisen kunniaportin. Rastas piti tervehdyspuhetta. Kaikki ympäristön peipposet ja kuhankeitäjät kilvan lauloivat heitä tervetulleiksi, ja tuulen huhahdellessa syrenit tuudittelivat tuoksuvia terttujansa. Puutarha levittelihe ihastuneen katsojan edessä valkoisissaan ja punaisissaan. Mehiläiset hyristen hääräilivät apilaittensa ympärillä, orvokit ja esiköt koreilivat lehtokujain varsilla: kaikkialla elämän hurmausta. Nämä Sèvresin ja Bellevuen ylänneet, autiot ja yksinäiset talven kuluessa, ottavat keväällä taas yllensä viheriän pukunsa, jota on riennettävä ihailemaan, ennenkuin kaupunkilaiset ennättävät turmella sen neitseellisen sulouden.

Onnen päivillä ei ole historiaa. Kuukausi kului kuukauden perästä, vuosi seurasi vuotta. Mark kasvoi äitinsä siipien suojassa. Tuskin

on ensimmäinen kasvatus koskaan ollut niin helppoa kuin hänen. Markissa oli syntyperäistä myötätuntoisuutta luonnon sointuihin ja kauneuteen; helposti hän oli oppinut isosta luomisen kirjasta tavaamaan Jumalan nimen. Esimerkit hänen silmäinsä edessä olivat hänelle enemmän kuin koko kurssi siveys-opissa. Hänen vanhempainsa molemmanpuolinen rakkaus, hellyys, kunnioitus, jota he alinomaa osoittivat toisiansa kohtaan, puhuivat hänelle selvemmin kuin luonto perheellisestä elämästä ja sen velvollisuuksista. Onnellisia ne lapset, jotka ovat kasvaneet hellyyden ilmassa! Sitä imeytyy heihin koko heidän elin-ajakseen. Kymmenen vuoden iässä Markilla tosin ei ollut suuria tietoja; mutta hyvä siemen hedelmöitsi jo hänen sydämessään, ja kaikki ennusti pojassa rehellistä, vilpittöntä miestä. Koti-ikävän taipainen kaipaus, jolla hän oli kiintynyt Pouligueniin, katosi vähitellen. Mutta sittenkin metsäin humina illan tullessa, aaltoileminen niityillä ja pelloilla, usmat aamuin tai illoin taivaan rannassa, etäällä välkähtelevä purje, kaikki tämä saattoi hänet omituiseen uinailuun, ikäänkuin nuo äänet ja näyt olisivat olleet hänelle kaikuja, heiastuksia, kuvia valtamereltä. Hän ei puhunut enää Lokkiluodosta, mutta sen sijaan hän usein haasteli Pouliguenista ja sen asukkaista. Hän toivoi vielä pääsevänsä sinne. Sinne piti hänen hartahin ha-

lunsa; mutta vaikka tietty onkin, että ne seudet, missä olemme kärsineet, myöhemmin viehättävät meitä, niin helppo on kumminkin ymmärtää, ettei rouva Henryllä ollut vähääkään halua nähdä uudelleen tuota merenrannikkoa, jonka pelkkä muistokin oli hänelle kauhistus. Sitä paitsi ei Henryn perhe ollut kaikkea yhdistystä vailla tuon pienen kylän kanssa. Batzin pastori antoi sieltä tuon tuostakin tietoja. Hänen kauttaan oli myös sanoma saatu Bibian kuolemasta. Eräänä aamuna oli mies parka löydetty kuolleena sen talon kynnyksellä, jossa rouva Henry oli asunut. Ne hyväntahtoiset ihmiset, jotka olivat ottaneet haudataksensa hänet, löysivät nahkaisen sormitullon, joka nauhasta riippui hänen kaulassaan. Bibia parka! Bibia parka!

Kymmen vuotisena läksi Mark kotoa pois ja meni oppilaaksi Sainte-Barbe-des-Champs nimiseen opistoon. Parin vuoden jälkeen muutettiin hän Sainte-Barben kouluun Parisissa.

Näyttää siltä kuin nuori Mark Henry ei olisi ollut mikään tiedoillansa loistava oppilas. Minä olen selailut opiston kultaista kirjaa, mutta en ole löytänyt hänen nimeänsä siinä. Ei kukaan muista hänen tehneen itseänsä syy-pääksi liialliseen työhön, eikä myöskään, että hän olisi ollut mikään kiihoitin opettajille ja muille oppilaille. Mutta sen saattaa varmuudella väkuuttaa, että kaikki, niin opettajat kuin

toveritkin, rakastivat häntä. Jalomielinen hän oli, aina altis jakamaan omaansa muille ja aina valmis vaikka nyrkkisille, kun tuli heikkoa ja ahdistettua puolustaa. Hänellä oli vilkas mieli, vilpitön luonne, rohkea ja uljas sydän. En sano mitään hänen taipumuksistaan. Vanhoja kieliä hän ei kärsinyt, taipuvaisempi oli hän suure-tieteisin. Maantieto se kumminkin oli hänen lempiaineensa; mieluummin hän aina luki matkakertomuksia. Epäilemättä hän oli aikoinaan huvittanut tovereitansa kertomuksilla Lokkiluodosta, koskapa tänäkin päivänä vielä Sainte-Barben koulussa kerrotaan Huippuvuorten karhuista ja Tambulinan saaresta.

XXIV

Kutsumus

Niinkuin kaikki vanhemmat, niin mietiskelivät herra ja rouva Henry nyt jo, millehän uralle Mark on astuva. Kysymättä neuvoa muulta kuin järjestänsä ja personalliselta kunniantunnoltaan, he olisivat kernaasti nähneet, että hän vast'edes ottaisi heidän kauppasiansa huostaansa, ja tässä he kieltämättä harkitsivat hyvin. Kauppaa he eivät suinkaan pitäneet minään muita halvempaan toimeen; he kunnioittivat sitä suuresti; he näkivät siinä runsaamman toimeentulon lähteen, kuin esimerkiksi

valtion viroissa, eikä heidän mielestään kauppakonttori, jossa kunto ja rehellisyys vallitsee, ollut suinkaan huonompi arvoltansa kuin ministerin virkahuone. Vaikka siis heillä tässä kohden oli selvät ja vakavat käsitykset, niin olivat he ensin päättäneet antaa pojan valita aivan oman mielensä mukaan, mille tielle hän tahtoo kääntyä; mutta kosk'ei hänessä huomattu kiintymystä mihinkään erityiseen toimeen, ja kosk'ei hän näyttänyt antavan yhdelle enempää arvoa kuin toisellekaan, niin sopihan luulla, että hän ajan tullen vastustamatta täyttää vanhempainsa toivon. Näin haaveilivat vanhemmat salaa. Mutta tulipa hetki, joka herätti heidät tosioloon heidän unelmistansa. Ja mikä heräjäminen!

Mark oli juuri täyttänyt kuusitoista vuotta. Lupa-aika oli lopussa. Hän oli viettänyt sen maalla, mutta sanottavan hauskaa ei hänen siellä ollut. Nuorukainen oli paljon muuttunut. Sanomattoman hellästi hän rakasti vanhempiansa, mutta yhä useammin hän väisteli heidän hyväilyjään ja haki yksinäisyyttä. Heidän läsnäollessansa hän oli useimmiten ääneti ja mietiskeli. Olivatko nämä elämän aamun ensimmäisiä usmia? Äiti oli monasti kysellyt häneltä syytä siihen, mutta turhaan.

— Mikä sinun on, lapsi? — tiedusteli hän;
— mikä sinun mieltäsi painaa? Toisin on taval-

lisesti tuossa iässä. Mitä on tapahtunut? Avaa minulle sydämesi. Minä tahdon tietää kaikki.

Mark oli monta kertaa sanomaisillaan, mutta yhtä monta kertaa hän painoi salaisuutensa takaisin sydämeen.

Vanhemmat olivat päättäneet keskustella pojan kanssa hänen tulevaisuudestaan, ennenkuin lupa-aika loppuu. Eräänä iltana, päivällisen jälkeen, olivat he kolmisin salissa. Mark istui ajatuksissaan kuin ennenkin; äiti katseli häntä rauhattomana.

— No niin, Mark, — sanoi herra Henry äkkiä, — koska sinä näyt tahtovan olla totisena ennen aikojasi, niin puhukaamme sitten totisista asioista. Sinä olet täyttänyt kuusitoista vuotta, rakas poikani; siinä iässä tavallisesti heräjävät henkiin toiveet ja taipumukset, mieli alkaa kuohahdella ja etsiä itselleen toimintaa; siinä iässä alkaa kangastella ihmisen vastainen vaikutus-ala. Elämäntoimen valinta ulottaa vaikutuksensa koko olemiseemme; sen vuoksi ei saata koskaan liian aikaisin siitä mietiskellä; siihen sopii valmistautua vähitellen. Onko jotakin tointa, joka miellyttää sinua muita enemmän? Mihin aiot ryhtyä, lopetettuasi koulunkäynnin?

Isä alkoi luetella erillaisia toimia, joita yhteiskunnallinen elämä tarjoaa: virkakuntia, tieja vesikulku-laitoksia, sotasäädyn, vapaita tie-

teitä ja taiteita. Mutta jok'ainoan kysymykseen vastasi Mark aina:

— Ei, isä, ei se mua miellytä.

— Et siis välitä näistä mistään, et siis tunne mielihalua mihinkään sellaiseen? Kaidista keinoista, jotka ovat avoinna ihmisen ymmärrykselle ja toimeliaisuudelle, en suinkaan pidä kauppatoimintaa vähimmäisarvossa. Tahdotko ryhtyä siihen? Olisiko sinun vastenmielistä ottaa huostaasi asiamme, kauppahuoneemme johdanto?

— Ei suinkaan, — vastasi Mark, — pitäisinpä kunnianani kulkea tietä, jota isä on käynyt. Sen minä valitsisinikin... jollen tuntisi omituista halua toisaanne, — lisäsi hän matalalla äänellä.

Rouva Henry säpsähti, ikäänkuin hänen sydämeensä olisi iskenyt nuoli, joka toi sinne aavistuksen asian todellisesta laidasta. Entinen sydämen ahdistus, entinen pelko palasi jälleen uhkaavana peikkona hänen eteensä.

Herra Henry oli kummastunut.

— En ymmärrä sinua, — sanoi hän. — Jos tunnet kutsumuksesi, niin miksikäs sitä salaat meiltä? Mistä se tulee, että vitkastelet, ilmoittaessasi meille salaisuuttasi? Vanhempiesi hellyyden tunnet vallan hyvin. Se ei ole eilis-

päivän lapsi; se on kuudentoista vanha, niin-
kuin sinäkin.

Mark katsoi vuorotellen isäänsä ja äitiinsä
ja painoi vihdoin päänsä käsiinsä. — Hän itki.

Rouva Henry oli kalman vaalea.

— Voi, kovan onnen lapsi, mielesi tekee
merelle!

— Merelle! — toisti isä kauhistuen.

— Niin, hän tahtoo jättää meidät. Siinä
hänen kunnianhimonsa!

— Tahdotko jättää meidät, Mark? Tah-
dotko jättää meidät, lapsi? Monet ovat tiet,
joilla voit pysyä onnellisena ja meidän oma-
namme, ja kumminkin valitset sen, joka sinut
erottaa meistä? Onko sinun ikävä kotonasi?
Emme ole siis osanneet saada rakkauttasi puo-
leemme? Sano, mitä olisi meidän pitänyt tehdä?
Sinä olit meille kaikki, muita ei meillä ollut
maailmassa kuin sinä yksin, ja nyt tahdot sinä
heittää meidät vanhenemaan surussa ja yksi-
näisyydessä!

Kauan aikaa kuului vaan itkua ja nyyh-
kinää.

Mark nousi viimein ylös.

Hän laski kätensä vanhempainsa kaulaan
ja likistäen heitä rintaansa vastaan sanoi:

— Älä itke, äiti; älä itke, isä! En jätä teitä koskaan. Tällä hetkellä tunnen todellisen kutsumukseni, ja se on: elää luonanne ja rakastaa teitä.

Asia näkyi päättyneen, mutta se jätti syvät jäljet.

Mark jatkoi lukujansa jälleen; mutta ei saanut enää kotitalo entistä rauhaansa ja huolettomuuttansa takaisin. Herra ja rouva Henry tutkistelivat ahdistuksella omaatuntoansa. Jos Markin halu merelle tosiaankin on vakainen, onko heillä oikeutta vastaan-ottaa hänen uhrautumistansa? Eivätkö he täten noudata itsekään, moitittavan hellyyden käskyä? Ovatko he tosiaankin pitäneet huolta enemmän hänen onnestsansa kuin omastaan? Onko varma, ett'eivät he ole väärinkäyttäneet hämmästyksen ja heltymyksen hetkeä, kääntääkseen omaksi hyödykseen nuorukaisen kohtaloa? He kysyvät itseltään, onko lasten ehdoton velvollisuus uhrautua perheen eduksi, vai eikö päinvastoin vanhempain tehtävänä olisi uhrautua lastensa tähden. Rouva Henry, joka oli nähnyt poikansa taipumuksen syntyvän ja tiesi, kuinka syvät juuret se oli laskenut pojan sydämeen, hän se varsinkin kärsi suurta tuskaa. Läh-tönsä edellisinä päivinä oli Mark näyttänyt onnelliselta ja iloiselta; mutta äiti ei pettynyt: hän ymmärsi tuon tyyneyden olevan pakotet-

tua. Hän tarkasteli poikaansa rauhatonna, huolestuneena, ja joka kerta kuin Mark kouluun läksi, olivat hänen silmänsä synkemmät, kasvot kalpeammat entistänsä.

Sillä kannalla olivat asiat, kun eräänä iltana marraskuussa heidän luokseen tuli Sainte-Barben koulun rehtori. Hän oli aina ollut ystävä talossa; hänen tulonsa ei siis heitä kummastuttanut, mutta sydämellisten tervehdysten jälkeen ukko Guérard virkkoi:

— Hyvät ystävät, velvollisuuteni käski minua tänään luoksenne. Asia koskee poikaanne. En saata enää teiltä salata, että poika on antanut meille paljon huolen aihetta. Hän käy päivä päivältä yhä alakuloisemmaksi, hän kuihtuu, ja luvut luistavat yhä huonommin. Syyn tähän muutokseen tiedätte te yhtä hyvin kuin minäkin. Aika on, arvatakseni, ryhtyä toimiin. Monta Herran vuotta olen jo ollut nuorukaisten keskellä; tunnen luullakseni kaikki, mikä nuorisoa liikuttaa. Olen ympärilläni nähnyt kehittyvän monta kutsumusta, olen ohjannut muutamia, mutta niin itsepintaista, kuin merellemenon halu on, en ole nähnyt. Siinä on jotakin viehättävää, jotain tenhoavaa, jota on mahdoton vastustaa. Tiedän hyvin Markin jalomielisesti uhranneen hetyksensä hetkenä teille halunsa ja taipumuksensa; mutta, niin vilpittömästi kuin uhraaminen olikin, se on kum-

minkin ollut kovaa; se on jättänyt sydämeen haavan, joka tuskin voi parata. Asiata mak-saa mieltä tarkoin. Me otamme suuren edes-vastauksen päällemme, jos vastustamme nuoru-kaisen halua, joka sitä paitsi on kunniallinen ja näyttää niin ilmeisiä oireita kuin tässä ta-pauksessa kyllä olemme nähneet. Eiköhän ole peljättävissä, että, jos hän ryhtyy vastenmieli-seen toimeen, hän ei siinä onnistu, ja eiköhän teidän tule siinä tapauksessa syyttää itseänne hänen onnettomuudestaan? Ymmärrän kyllä, kuinka katkerata on vanhempain, ja niin hel-läin ja hyväin kuin te, nähdä heidän ainoan poikansa ryhtyvän sellaiseen toimeen, joka pakottaa hänet elämään kaukana kotoa; mutta totta on sekin, että useatkin vanhemmat, jotka toivovat saada elää ikänsä lasten keskellä, pet-tyvät tuossa toivossaan. Antaessanne Markin seurata kutsumustansa, te epäilemättä hankitte itsellenne paljon murhetta, mutta hankittepa iloa myöskin. On oleva lähdön päiviä, on oleva tulonkin päiviä. Murheenne on oleva sydäntä särkevää, mutta ilonne raikasta riemua. Kai-kella on maailmassa hyvät puolensa; erolla, tuskista katkerimmalla, on omansa silläkin. Sellainen elämä, täynnä yhä uudistuvia liiku-tuksia, ei häivy halpaan jokapäiväisyyteen, lai-meuteen; se laajentaa ihmissielun näköalan ja tuo näkyviin vain sen jalot puolet; rakkauden

se säilyttää yhtä vilkkaana, raikkaana, kevään-omaisena, jommoisena se ani harvoin säilyy pitkällisen kotona-olon aikana. Minä olen huomannut sen tosiasian, ett'ei sen hellempiä, armaampia poikia ole kuin meidän nuoret merimiehemme. Mitä taas itse merimiehen ammattiin tulee, en tiedä mitään toista jalompaa; yksin sekin jo osoittaa vähemmin tavallista luontoa, että tuntee taipumusta siihen. Siinä nyt, hyvät ystävät, mitä olin aikonut teille sanoa. Tutkikaa, miettikää. Minusta näyttää poikanne tulevaisuus olevan vaaran-alaisena, ja katsoin velvollisuudekseni ilmoittaa sen teille.

Samana iltana, herra Guérardin läsnäollessa, uhraus täytettiin rakkauden ja tuskan ilmauksilla: seuraavana päivänä menee Mark merikoulun valmistus-osastolle. Siihen hän suostui vasta monien keskustelujen perästä, ja katsoen siihen, että hän alussa kovasti vastusti sitä, olisi saattanut luulla hänen olevan uhrina vanhempain itsekkäille harrastuksille. Markilla ei ollut enää aikaa täyttä vuottakaan, valmistuksensa merikoulun pääsytutkintoon, mutta muutamassa kuukaudessa hän kumminkin osoitti, mitä hyvä ymmärrys, ahkera työ ja luja tahto saavat aikoin.

Kuinka kauhean nopeasti koittaakaan meille kovan onnen ratkaiseva päivä, jota olemme pel-

jänneet! Vielähän siihen on vuosia ja kuukausia; ei luulisi ankarain hetkien koskaan lyövän. Mutta ne kiiruhtavat kiiruhtamistaan, seuraten toisiaan kuni ukkosen jylinät. Toivottiin vielä jotakin onnen oikkua, mutta aika tuli ja hetki löi. Mark suoritti opintonsa, pääsi meriopistoon ja päätti tutkintonsa siellä kahden vuoden perästä. Asiat olivat menneet menojaan ilman vähintäkään häiriötä. Olisi saattanut luulla kaiken tämän tapahtuneen yhdessä päivässä, tenhovoimalla.

Ja nyt, kun hän on poissa, kun hän kyn-tää kaukaisia ulappoja, lukevat vanhemmat viikkoja, odotellen kirjeitä ja vanheten yksinäisen kotilieden ympärillä. Poissa ovat talon ilot ja riemut. Siellä ei ole enää häntä, poissa on hän, jonka pelkkä läsnäolo saattoi iloa sinne! He kantavat kohtaloansa nureksimatta. Tämä ajatus se varsinkin heitä lohduttaa ja rohkaisee, siitä he puhuvat toisillensa, ja mie-luista heidän onkin siitä puhella: heidän poi-kansa on hyljännyt keveän elämän nautinnot ja sen sijaan valinnut toimensa raskaalla ja työläällä alalla; hän palvelee jo isänmaatansa; hän on kutsuttu palvelemaan sitä kunnialla, ja vihdoin, muodostukoon hänen kohtalonsa mil-laiseksi hyvänsä, hän ei koskaan ole unohtava velvollisuuksiaan ja uskollisuuttaan.

Ja rukouksissaan he pyytävät Kaikkival-

tiasta, joka jo kerran ennenkin pelasti hänet meren aalloilta, pitämään kättänsä ojennettuna heidän lapsensa ylitse ja sulkemaan hänet pyhään suojaansa.

Sèvres, 31 p. maaliskuuta 1870.

SISÄLTÖ

	Sivu
Esipuhe	5
I Pikku sairas	9
II Iloja ja suruja	13
III Elämä voitolla	19
IV Vanhempain kesken	23
V Omin päin	36
VI Lokkiluoto	45
VII Karhujuttu	58
VIII Joonaan juttu	69
IX Tuomas I:n retket	75
X Tambulinan kuningaskunta	83
XI Suoritus	93
XII Metsästys. Kalastus. Pujahdus	106
XIII Huippua kohti	117
XIV Missä he ovat?	129
XV Biblia	133
XVI Epätoivo	143
XVII Äidit	149
XVIII Kelpo merimies	153
XIX Yksi puuttuu	161
XX Ihme	170
XXI Pienet pyhiinvaeltajat	178
XXII Jälkipuhe. Tulo Pariisiin	186
XXIII Kasvatus	194
XXIV Kutsumus	201

Nuorten kirjoja

Yhtä säännöllisesti kuin joulu-ukko vuoden vierrittyä saapuu koputtamaan lasten ovelle, yhtä säännöllisesti — vähän aikaisemmin vain — pistäytyy hän kirjakauppaan katsomaan, mitä suomalaisia kirjoja hän sieltä saisi nuorille vietäviksi. Mutta jo ovesta tullessaan hän useimmiten on tyytymättömän näköinen. „Eikait teillä nytkään ole mitään hauskoja kirjoja“ on hänen tavallinen kysymyksensä. Ja kun kirjakauppias rupeaa näyttämään, mitä hyvää hänellä on, pysyy ukko yhäti huonolla tuulella. „Tuon minä jo viime vuonna vein niin monelle — tuo on ikävä — eihän lapset tuossa kuvassa ole suomalaisia enemmän kuin Gretchenit ja Friedrichit, vaikka suomea ovat puhuvinaan“ murisee joulu-ukko. Leppyyhän se välillä, kun sattuu eteen joku hyvä, vanha kirja. „Onhan teillä hyvääkin“, tuumii ukko, „mutta Pekka on nyt vuotta vanhempi entistänsä ja on jo olevinaan järkevä mies, ei hänelle enää maitoparran kuvakirjat kelpaa, — ja Liisa, jolle Anna-Maija kesällä marjassa kertoi satuja, odottaa nyt varmaankin saavansa oikein suomalaisen satukirjan; niitä teillä vain ei ole.“

Viime vuonna ukko oli tavallista äreämpi. Oikein paiskasi ovea mennessään ja mutisi välinpitämättömyydestä lapsia kohtaan, saksalaisesta romutavarasta

ja muuta sellaista. Se pani kirjakauppiaan miettimään: Ukko taitaa olla oikeassa, liian vähän on lapsista välitetty. Lapsillahan on joka vuosi uudet tuumat. Pitää olla pienille ja pitää olla suuremmille, jo miehistyvillekin, kuvia, satuja, seikkailuja, kertomuksia. — Ja kuinka kirjakauppias tuumikaan, niin hän heti joulun jälkeen rupesi hakemaan uusia kirjoja. Koetti saada oikeita suomalaisia suomalaisine kuvineen ja hyviä ulkomaisia, jotka eivät ole suomalaisia olevinaankaan. Ei se helppoa ollut, eikä sitä aluksi paljon kertynyt. Mutta ehkä ukko ei kuitenkaan enää tänä vuonna ole niin suutuksissaan, että oven mennessään paukauttaen kiini paiskaa, niin kuin viime vuonna niin pahasti kolautti.

Jotta joulukko heti näkisi, että on lapsia ja nuoria varta vasten ajateltu pani kirjakauppias kirjojen nimeksi

Nuorten kirjoja

ja ensimmäiseksi asetti vielä *suomalaiset kansansadut*.

Saa nyt nähdä mitä ukko sanoo. Jos se on selainen ukko kuin kerrotaan, niin se ottaa tällä kertaa paljon kirjoja. Ehkä kirjakauppiaskin sitten hommaa niitä vielä uusia seuraavaksi jouluksi.

